

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÆLDRE DANSKE TINGBØGER

SAGREGISTRE
til
HERLUFSHOLM BIRKS
TINGBOG
1616-19 og 1630-33

Udgivet af
LANDBOHISTORISK SELSKAB

Ved
OLE FENGER
C. RISE HANSEN
JOHN KOUSGÅRD SØRENSEN

LANDBOHISTORISK SELSKAB
KØBENHAVN 1979

Landbohistorisk Selskab, 1979

Tryk: JJ trykteknik a/s, København

ISBN 87 75 26 040 9

FORORD

Siden 1975 har Landbohistorisk Selskab på basis af bevillinger fra Statens humanistiske Forskningsråd forberedt udgivelsen af sagregistre til de tingbogsudgaver, Selskabet indtil nu har bragt i trykken. I den indledende fase blev arbejdet besørget af professor, dr. jur. *Ole Fenger*, arkivar *Karen Marie Olsen* og professor, dr. phil. *J. Kousgård Sørensen*. Ved Karen Marie Olsens død i december 1977 indtrådte arkivar *C. Rise Hansen* med forskningsrådets billigelse i udvalget og har herefter videreført det grundige forberedelsesarbejde, Karen Marie Olsen havde lagt i opbygningen af registre for det alment historiske og kulturhistoriske stof i tingbogsudgaverne. Landbohistorisk Selskab er glad for, at Rise Hansen påtog sig dette arbejde og vil i denne anledning gerne takke ham sammen med de andre udgivere for det store arbejde, der er investeret i sagregistrene. Efter denne udgave med registrene til Herlufsholm birks tingbøger 1616–19 og 1630–33 er det tanken at udsende lignende publikationer vedr. tingbøgerne fra Skast, Aasum og Sokkelund herreder.

For de bevillinger, Selskabet har modtaget fra Statens humanistiske Forskningsråd til gennemførelse af dette projekt, bedes rådet modtage vor bedste tak.

Nærum, d. 21. maj 1979

Erik Helmer Pedersen

INDLEDNING

Til grund for Landbohistorisk Selskabs udgivelse af nogle udvalgte rækker af tingbøger fra danske herreds- og birketing fra det 17. århundrede ligger erkendelsen af, at de gamle tingbøger rummer et omfattende kildemateriale af meget stor betydning for kulturhistorien i videste forstand: retshistorien, socialhistorien, landbrugshistorien, navne- og dialektforskningen samt flere andre grene af videnskaben. Samme betragtning ligger bag beslutningen om udarbejdelsen af registre til det ret uoverskuelige og meget detaljerede materiale. Da udgivelsen påbegyndtes i 1954, blev det stillet i udsigt, at såvel registre over person- og stednavne, som ord- og sagregistre ville følge de enkelte tingbogsrækker. Resultatet blev dog i første omgang registerbind, der alene indeholdt person- og stednavneregistre.

Takket være en bevilling fra Statens humanistiske Forskningsråd har Landbohistorisk Selskab i 1974 kunnet nedsætte et udvalg på tre medlemmer med den opgave dels at udarbejde et registreringsystem, der kan anvendes af så mange brugere som muligt, dels at gennemføre registreringen af det udgivne tingbogs-materiale, som ialt omfatter ca. 4200 trykte sider, fordelt på Sokkelund, Aasum og Skast herreder samt Herlufsholm birk.

Dette register falder i tre dele: et juridisk register, et ikke-juridisk register og en ordliste. Mens ordlisten er opstillet alfabetisk, bygger registret iøvrigt på et ti-tals system, hvor nogle åbninger muliggør supplering og udbygning.

Det juridiske register (grupperne 1 - 199)

Registreringssystemet tager sit udgangspunkt i kildematerialets juridiske karakter (se den følgende oversigt over hovedgrupperne): tingbøgerne gengiver forhold af retlig interesse, som afspejler herredstingets hovedfunktioner: den konstaterende-forkyndende funktion (tinglysning, grupperne 20-29), den konflikt-løsende-dømmende funktion (grupperne 30-49) og den tvingende-opfyldende funktion (grupperne 50-59). Derfor tager registret sit udgangspunkt i tinget som institution (grupperne 1-19) og i de nævnte funktioner af tinget; det fortsætter med de i tingbogen forekommende eller forudsatte retsforhold, retsbrud og retlige reaktioner (grupperne 60-169). Som sidste del af det

juridiske register er medtaget tingbøgernes referater vedrørende de enkelte bylags jurisdiktion på grundlag af vider og vedtægter (grupperne 170-199).

Når udgangspunktet således tages i tinget og dets funktioner, kan man ved registreringen undgå at presse en mere eller mindre vilkårlig, juridisk systematik ned over tingbogsmaterialet, ligesom man kan undgå at hæfte en enkelt, juridisk "etikette" på hver enkelt sag. Alt, hvad der foregår og foretages på den enkelte tingdag, er registreret løsrevet fra en karakteristik af sagen eller den dom, som kan blive resultatet, men langt fra altid bliver det. Mange omstændigheder ved rettergangen og dens parter kan være af større interesse end sagstypen og den enkelte dom. Retsfænomener og retsskikke er registreret, selvom de ikke synes væsentlige eller afgørende for sagen og dens behandling. Det er ved registreringen tilstræbt, at brugere uden særligt kendskab til tingbogens ordforråd skal kunne finde frem til det eller de relevante afsnit i registret enten ved en gennemgang af hoved- og undergrupper eller ved hjælp af ordlisten, der rummer henvisninger til de grupper, der kommer i betragtning.

Det ikke-juridiske register (grupperne 200 - 699)

Selvom herredstingbøgerne efter deres funktion primært er kilder til belysning af retsregler og deres håndhævelse, er kildeværdien ikke mindre vedrørende andre sider af det samfund, som tinget var en del af. Retsreferaterne afspejler en så stor del af tilværelsen og herredets almindelige liv, at de sidste grupper af registret, numrene 200-699, hvor dette "tilfældigt" forekommende stof registreres, kun kan karakteriseres ved modsætningen til det juridiske register.

For det ikke-juridiske register er landsbyen og dens forhold udgangspunktet. Der begyndes med de naturgivne ydre forhold (grupperne 200-209) og fortsættes med det dyrkede land (grupperne 210-219) som baggrund for landsbyen, dens beboere og dens boliger (grupperne 220-269). Derefter følger landsbysamfundets overbygning med relationerne mellem jordbesidderne og fæsterne af jorden (grupperne 270-319). De næste hovedgrupper: Udnyttelse

af arealet (320-349), Husdyrhold (350-379) og Husholdning og husflid (380-399) er principielt fællesgrupper for by- og landsby-samfund, men med hovedvægt på landsbyforhold. I grupperne 400-459 registreres overvejende købstadsforhold, dog finder også landsbyhåndværkere vej ind i hovedgruppen Håndværk (420-439), ligesom landsbyhandel med krohold registreres under hovedgruppe 440-459 Handel og søfart. Efter grupperne vedrørende samfærdsel og transport fortsættes med afhængighedsforhold af verdslig og gejstlig øvrighed og de dertil hørende institutioner (grupperne 470-519). I de næste syv hovedgrupper indordnes sociale forhold af forskellig art (520-609). Grupperne 610-649 omfattende forskelligt inventar, klædedragt, smykker og våben er rene genstandsgrupper. Sidst i systemet (grupperne 650-699) registreres mønt, mål og vægt samt tidsangivelser.

I almindelighed er samtlige forekomster af en genstand eller et forhold registreret, men der er i særlige tilfælde sket en vurdering, således at emnet kun er medtaget, hvis der udsiges noget om det i konteksten. Det gælder ord som gård, hus, mark, by og gade.

Enkelte grupper kræver en nærmere kommentar. Grupperne vedrørende jordens ejere (270-279) registrerer ikke den almindelige ejendomsfordeling inden for området; her må henvises til indledningerne til de enkelte udgaver. Derimod noteres, hvis der udsiges noget om f.eks. krongods i modsætning til andet gods.

Hvor emnegrupperne omfatter personer, er henvist til udgavernes almindelige navneregistre og tilnavneregistre. Det sidste er tilfældet i grupperne vedrørende til- og fraflytninger (238 og 405). Her er medtaget 1) de personer, hvis tilnavne angiver, at de (eller deres slægt) er kommet fra andre lande eller landsdele, 2) tjenestefolk, om hvem det angives, at de har skiftet plads, 3) andre personer, om hvem det oplyses, at de flytter eller er flyttet. Derimod registreres ikke arvtagere, der angives at bo i en anden by end arveladerne, selvom de første er børn af de sidste, og det således kan forudsættes, at de tidligere har boet samme sted. Også for håndværkere henvises til tilnavneregistrene. Der kan her være tilfælde, hvor erhvervsbetegnelsen ikke er angivelse af bærerens profession, men hvor denne har arvet navnet.

For navngivne lokaliteter henvises fra sagregistrene til stednavneregistrene.

Redskaber, der har en fast afgrænset brug, registreres under den funktion, de er knyttet til, bryggekedler under brygning, kværne under hjemmemaling og ambolte under smede. Landbrugsredskaber er samlet i en særlig gruppe (330). Herudover er der to opsamlingsgrupper, hvor genstande, hvis funktion ikke er afgrænset til et enkelt brugsområde, placeres under gruppen for det fælles tilknytningssted; det er gruppe 614 Køkken- og bryggers-tøj og gruppe 615 Andet værktøj og andre redskaber i stue- og udhuse.

Oplysningerne i grupperne vedrørende køb og salg af bøndernes egne produkter (331, 368, 369 og 398) må tages med en vis reservation, da det ofte ikke kan afgøres, om der er tale om direkte salg fra producenten eller videresalg.

Varepriser (grupperne 653-660) er kun medtaget i forbindelse med køb og salg. Vurderingspriser ved skifter og boopgørelser eller i forbindelse med pantsætning er ikke særskilt registreret, da disse retshandlinger er selvstændige grupper (92, 97, 128), der ligesom gældssager (grupperne 116-119) og bødesager (gruppe 143) ofte vil rumme beløbsangivelser.

Det følger af registrets karakter, at samme emne kan optræde i flere grupper som genstand for retssag eller retshandel og i det ikke-juridiske register blot som genstand eller fænomen. Dobbeltregistrering er i vid udstrækning gennemført, og anvendelsen lettes yderligere ved et henvisningssystem imellem grupperne. Disse henvisninger er anført i gruppens overskrift.

Inden for det juridiske register vil større sager, der behandles over flere tingdage i reglen kunne følges ved hjælp af henvisninger. Iøvrigt vil navneregistret angive de enkelte parter optræden på tinge.

Ordlisten

Ordlisten har to formål. Den skal dels være en hjælp til forståelsen af teksten for folk, der ikke er specialister i 1600-tallets dansk, dels være en indgang til sagregistret.

Den indeholder derfor ord af følgende kategorier: 1) ord, som ikke kendes eller bruges mere; 2) ord, der bruges i en anden betydning end den nuværende; 3) ord (i et vist omfang), der indgår i sagregistret, og som ikke tilhører 1) og 2).

Ordningen er alfabetisk. Efter opslagsformen, som følger moderne rigssprogsortografi, meddeles for ord af kategorierne 1) og 2) i en parentes tekstens ortografiske form (hvis den afviger fra opslagsformen) samt i et vist omfang den kontekst, i hvilken ordet forekommer. Citater fra teksten er understreget. Dernæst gives en oversættelse. Så følger, understreget, henvisning til sagregistreringsnummer, hvis ordet forekommer her. Endelig henvisning ved år og sagsnummer til findested i teksten. Der henvises normalt til første forekomst. Hvis øvrige forekomster er uproblematisk, tilføjes kun "o.s.v.". Der gives kryds-henvisning til opslagsform fra tekstens form, når de ikke er i umiddelbar alfabetisk følge. Til ord af kategori 3) føjes efter opslagsformen kun henvisning, understreget, til sagregisternummer.

Når hver tingbog forsynes med sit register, skyldes det ikke blot hensynet til overskueligheden, men også muligheden for en markering af lokale særpræg og sædvaner, som ville forsvinde, hvis flere herreder behandlede i samme register.

Det er vort håb, at der med disse registre i kombination med person- og stednavneregistre vil være skabt et redskab for en anvendelse af tingbogsmaterialet, som hidtil har været sparsom, men som forekommer indlysende nødvendig for forståelsen af bøndernes vilkår i det 17. århundredes Danmark.

Ved udarbejdelsen af registreringssystemet har vi haft det videre mål, at dets principper kan anvendes ikke blot vedrørende herredstingbøger, men også på andet kildemateriale af juridisk art: tingbøger iøvrigt, domsmateriale, retsregler og lovtekster, d.v.s. overalt hvor juridiske funktioner er kildematerialets hovedsigte.

Det af Landbohistorisk Selskab i 1974 nedsatte registreringsudvalg bestod af professor, dr.jur. Ole Fenger, professor, dr.phil. John Kousgård Sørensen og arkivar Karen Marie Olsen. Sidstnævnte havde igennem en årrække deltaget i udarbejdelsen af selskabets tingbogsudgaver. Efter udarbejdelsen af registrerings-

systemet og gennemførelsen af en omfattende prøveregistrering, som har dannet grundlag for det videre arbejde, afgik Karen Marie Olsen ved døden i 1977. Hendes del af arbejdet er overtaget af arkivar Carl Rise Hansen, som tidligere har været tilsynsførende ved flere af tingbogsudgaverne.

Landbohistorisk Selskab og de medvirkende takker Statens humanistiske Forskningsråd for støtte, som har gjort det muligt at realisere projektet.

For meget værdifuld assistance ved udarbejdelse og renskrift af manuskriptet takkes korrespondent Birte Husum, Institut for retslære, retshistorie og retssociologi, Aarhus Universitet.

Ole Fenger John Kousgård Sørensen Carl Rise Hansen

SAGREGISTER TIL HERREDSTINGBØGER

OVERSIGT OVER GRUPPEINDELINGEN

A. HOVEDGRUPPERNE

- 1 - 199 DET JURIDISKE REGISTER: side 1
- 1 - 19 Tinget
- 20 - 59 Tingets funktioner
- 20 - 29 Konstaterende funktioner
- 30 - 49 Dømmende funktioner
- 50 - 59 Tvingende og opfyldende funktioner
- 60 - 64 De af tinget anvendte retskilder
- 65 - 69 Retsskikke og retsterminer
- 70 - 139 De i retssagerne forekommende retsforhold og retsbrud
- 140 - 169 De anvendte reaktioner, sanktioner og straffe
- 170 - 199 Bylagets jurisdiktion, bystævnet, landsbystyret
- 200 - 699 DET IKKE-JURIDISKE REGISTER: side 40
- 200 - 209 Naturforhold
- 210 - 219 Det dyrkede areal
- 220 - 229 Landsbyens område
- 230 - 249 Landsbyens beboere
- 250 - 269 Landsbyens boliger
- 270 - 279 Jordens ejere
- 280 - 299 Hovedgårde

VIII

- 300 - 319 Fæstevæsen
- 320 - 349 Udnyttelse af arealet (naturgivne ressourcer)
- 350 - 379 Husdyrhold
- 380 - 399 Husholdning og husflid
- 400 - 419 Købstad og hovedstad
- 420 - 439 Håndværk
- 440 - 459 Handel og søfart
- 460 - 469 Samfærdsel og transport
- 470 - 479 Forhold til konge og centraladministration
- 480 - 499 Militærvæsen
- 500 - 519 Kirkelige forhold
- 520 - 539 Opdragelse, undervisning og boglig lærdom
- 540 - 549 Forsørgelsesvæsen
- 550 - 559 Død, sygdom og sygdomsbehandling
- 560 - 569 Religion og folketro
- 570 - 589 Omgangsformer, sæd og skik
- 590 - 599 Forlystelser
- 600 - 609 Social status
- 610 - 619 Inventar, husgeråd og løsøre
- 620 - 639 Klædedragt og smykker
- 640 - 649 Våben
- 650 - 669 Mønt, priser og pengeværd
- 670 - 689 Mål og vægt
- 690 - 699 Tidsregning og kalender

ORDLISTEN: side 99

B. UNDERGRUPPERNE

1 - 199 DET JURIDISKE REGISTER

TINGET 1 - 19

- 1 sted, indretning, benævnelse
- 2 tingtider
- 3 tingets faste personer (jfr. 309)
- 4 aflønning, underhold, dompenge, brevpenge (jfr. 58)
- 5 parter af særlig interesse, ulige parter
- 6 kollektive parter, sager vedr. flerhed af personer
- 10 kompetence: forholdet til andre ting, anke
- 11 " " " øvrighed (lensmand, konge), (jfr. 470-479)
- 12 " " " godsejer (husbond) (jfr. 114, 231, 271-274, 300-319)
- 13 " " " kirken (jfr. 500-519)
- 15 voldgift
- 16 rettens fornægtelse (jfr. 75)
- 17 ulyd på tinge, orden på tinge
- 18 unødigt trætte

TINGETS FUNKTIONER 20 - 59

konstaterende funktioner 20 - 29

- 20 tinglysning, særlige tilfælde
- 21 efterlysning, fremlysning (jfr. 112, 359, 366)
- 22 ugyldighedslysning
- 23 skudsmål (jfr. 83, 600 ff.)
- 24 sikring af bevis, tingsvidner af særlig interesse
- 25 " " " , syn (jfr. 37)

dømmende funktioner 30 - 49

- 30 stævning, varsel
- 31 fremmøde, udeblivelse, møde ved andre (jfr. 131)
- 32 beskyldning, modsvar, udsættelse
- 33 frafald af sag, forlig på tinge (jfr. 163), opfyldelse, løfte om opfyldelse
- 34 bevis: ed, partsed, kønsed (jfr. 561)
- 35 " fersk gerning, tilståelse, anerkendelse
- 36 " vidnesbyrd, tingsvidne, tingbogen
- 37 " syn og skøn (jfr. 25)
- 38 " breve, regnskabsbøger, registre (jfr. 449 og 618)
- 39 " iøvrigt, bevispligt, bevismangel
- 40 sandemænd og nævninger, funktioner og afgørelser
- 41 dommerens kendelser
- 42 frifindelser
- 43 domme

tvingende og opfyldende funktioner 50 - 59

- 50 fordeling med høringer, mandhelgsberøvelse, lovfældning
 53 tvangsfuldbyrdelse
 54 foreløbige retsmidler: forbud, advarsel, arrest, tilbageholdelse af dyr eller ting (jfr. 120)
 55 " " : anholdelse, fængsling (jfr. 161)
 56 " " : borgen for tilstedeværelse, rettergang og fred
 57 opbud, lovbud for pant og gæld (jfr. 128)
 58 kost og tæring, sagsomkostninger (jfr. 4, 380), fogedpenge

DE AF TINGET ANVENDTE RETSKILDER 60 - 64

- 60 skreven ret
 61 retssædvaner
 62 præjudikater

RETSSKIKKE OG RETSTERMINER 65 - 69

- 65 retsskikke (jfr. 561)
 66 retsterminer (jfr. 691)

DE I RETSSAGERNE FOREKOMMENDE RETSFORHOLD OG RETSBRUD 70 - 139

- 70 angreb på liv og legeme, mord, drab, hug og slag m.v. (jfr. 551)
 71 fredsbrud, husfred, kirkefred, tingfred, mark- og vejfred
 72 frihedsberøvelse, ulovlig
 73 ærekrænkelser, fornærmelser (jfr. 602-603)
 74 krænkelser af religion og sædelighed, trolldom (jfr. 151, 519, 562, 563, 578)
 75 " " retten og øvrigheden, overhørighed, ulydighed, forræderi (jfr. 16, 470 ff.)
 76 personretlige forhold: børn, mindreårige, værgemål, forsørgelse (jfr. 540)
 77 " " : kvinder, værgemål; mænd vederhæftighed
 78 " " : syge og gamle, forsørgelse, aftægt (jfr. 98, 313, 540-541)
 79 " " : fæstere, vornede, tjenestefolk, tyende o.a. (jfr. 114, 130, 232, 233, 288, 311-14)
 80 " " : fattige, ulykkesramte, tiggere (jfr. 542, 543, 605-606)
 81 " " : fremmede (jfr. 312, 314, 607)
 82 " " : mindremænd, foragtede eller berygtede (jfr. 150, 600-609)
 83 " " : personlig og social status iøvrigt (jfr. 23, 600 ff.)
 85 familieretlige " : trolovelse og ægteskab (jfr. 571)
 86 " " : forholdet imellem ægtefæller (jfr. 578, 579)
 87 " " : forældre og børn, stedbørn (jfr. 520, 579, 608)

- 90 arveretlige forhold: arvegang, testamente (jfr. 540)
- 91 " " : arv og gæld
- 92 " " : dødsboet og dets registrering
- 93 " " : udtagelsesret, fortrinsret
- 94 " " : arvesvig, strid om arv (jfr. 133)
- 95 " " : afkald og kvittering for arv
- 96 " " : iøvrigt
- 97 skifte af dødsbo (jfr. 313)
- 98 skifte i levende live (jfr. 78, 313, 540)
- 100 tingsretlige forhold: jord, mark, mose (jfr. 200, 217, 328)
- 101 " " : skove, træer (jfr. 200, 216, 217, 329)
- 102 " " : vand, vandløb, fiskeri (jfr. 201, 216, 337)
- 103 " " : kyster, strande (jfr. 202)
- 104 " " : veje, stier, broer; færdselsret (jfr. 213, 402, 462 ff.)
- 105 " " : bygninger, huse (jfr. 250 ff., 403)
- 107 naboretlige forhold: skel, gærder, hegn, grøfter (jfr. 210, 212, 215, 236, 237)
- 108 selvejergods (jfr. 270)
- 109 landboret iøvrigt, jagtret (jfr. 338)
- 110 besiddelse og eje, hævd, bemægtigelse, gaver, fund og vrag (jfr. 270, 333, 366, 576)
- 111 fælleseje, fællesret (jfr. 177, 235, 236)
- 112 beskyttelse af besiddelse og ejendom: hjemmel, tyveri, tingsbeskadigelse, ulovlig brug, tilbagesøgning af gods, lås, ejendomsmærker (jfr. 21, 270, 286, 359, 366)
- 113 forvaring og betroelse
- 114 fæstemål vedr. hus og jord, fæsterens retsstilling, misligholdelse (jfr. 12, 79, 122, 231, 238, 251, 300-319, 323, 663-664)
- 115 lån til brug, lejemål, forpagtning, forlening (jfr. 336, 367, 629, 662)
- 116 lån til eje, pengelån, gældsbreve, rente og åger (jfr. 665)
- 117 gældssager, hvor baggrund angives (jfr. 663-664)
- 118 " , hvor kun gældens størrelse angives (jfr. 663-664)
- 119 " iøvrigt
- 120 tilbageholdsret, innam (jfr. 54, 175, 237)
- 121 løfter og aftaler, former, retsvirkninger, ophør (jfr. 440, 595)
- 122 misligholdelse af aftaler, bortset fra gæld (jfr. 114, 130, 300 ff., 440)
- 123 forløfte, borgen for opfyldelse af løfter
- 124 køb og salg (jfr. 275, 331, 368, 369, 398, 440 ff.)
- 126 mageskifte og bytte
- 127 pant: former og genstande for panteret (jfr. 276)
- 128 " : vurdering og fyldestgørelse, opbud (jfr. 57)
- 129 " iøvrigt
- 130 tjeneste og arbejde, tyendeforhold (jfr. 79, 122, 232, 233, 288, 579, 661)
- 131 fuldmagt og kommission (jfr. 31)
- 132 skadegæld, skadesløsholdelse, godtgørelse
- 133 tvang, svig og udnyttelse (jfr. 94)
- 134 hærverk, vold, overvold, ran
- 135 røveri, rov
- 136 falsk

DE ANVENDTE REAKTIONER, SANKTIONER OG STRAFFE 140 - 169

- 140 ansvarsbetingelser, alder, subjektive forhold
- 141 ansvar for andre
- 142 " " dyr og ting
- 143 bøder, mandebod, ættebod, bødestørrelser (jfr. 650-651)
- 144 hovedlods fortabelse, konfiskation
- 145 livsstraf
- 146 andre straffe
- 147 straffens fuldbyrdelse
- 148 straffesteder og -institutioner
- 149 fredløshed, forvisning
- 150 mandhelgsfortabelse, mindremænd, tremarksmænd (jfr. 82)
- 151 bandlysning (jfr. 74, 500)
- 152 oprejsning, benådning (jfr. 308)
- 160 uidentinglige reaktioner: undsigelse, trusler
- 161 " " : pågribelse (jfr. 55)
- 162 " " : hævn, fejde
- 163 " " : afgørelser og forlig (jfr. 33, 236)
- 164 " " : tvangsfuldbyrdelse

BYLAGETS JURISDIKTION, BYSTÆVNET, LANDBYSTYRET 170 - 199

- 170 bylaget, bystævnet, gadestævne, kirkestævne (jfr. 234, 235, 236, 501)
- 171 kompetence: saglig/stedlig, forholdet til tingene
- 172 bystævnets behandling af vedtægtsbrud og trætter
- 173 de af bystævnet anvendte retskilder, vider og vedtægter, sædvaner
- 174 virkninger af vedtægtsbrud
- 175 tvangsfuldbyrdelse, innam, pantning (jfr. 120)
- 176 landsbyens styre, fællesanliggender (jfr. 236)
- 177 indretninger og goder til fælles brug og benyttelse (jfr. 111, 220)

200 - 699 DET IKKE-JURIDISKE REGISTER

NATURFORHOLD 200 - 209

- 200 landskabet (jfr. 100, 101)
- 201 søer og vandløb (jfr. 102, 337)
- 202 hav og strande (jfr. 103)
- 203 vejrlig
- 204 naturkatastrofer
- 205 vilde planter
- 206 vilde dyr

DET DYRKEDE AREAL 210 - 219

- 210 opmåling og afgrænsning (jfr. 107)
- 211 afvanding, rydning og opdyrkning

- 212 hegn og diger (jfr. 107)
- 213 adgang, markveje og fædrifter (jfr. 104, 402, 462 ff.)
- 214 landsbyens tilliggende uden for byen
- 215 bymarken og dens opdeling (jfr. 107)
- 216 fordeling af andre goder (fiskevand, skov) (jfr. 101, 102)
- 217 den enkelte gårds tilliggender (jfr. 100, 101)
- 218 vurdering af jord

LANDSBYENS OMRÅDE 220 - 229

- 220 fællesarealer i byen (jfr. 177)
- 221 byggesteder og tofter
- 222 kålgårde og haver (jfr. 327)

LANDSBYENS BEBOERE 230 - 249

- 230 i almindelighed
- 231 i forhold til jordbesidderen (jfr. 12, 114, 300 ff.)
- 232 tyende (jfr. 79, 130, 579)
- 233 landarbejdere, husmænd og inderster (jfr. 79, 130)
- 234 landsbyens tillidsmænd (jfr. 170)
- 235 forsamlinger og indretninger til fælles brug (jfr. 111, 170)
- 236 landsbyfællesskab, naboforhold (jfr. 107, 111, 163, 170-177)
- 237 forhold til andre landsbyer og udensogns folk (jfr. 107, 120)
- 238 til- og fraflytninger (jfr. 114, 312, 314)
- 239 bofasthed

LANDSBYENS BOLIGER 250 - 269 (jfr. 105)

- 250 bolig- og driftsenheder i almindelighed
- 251 bolig- og driftsenheder, enkelte (jfr. 25, 114, 301)
- 252 gårdens enkelte bygninger
- 253 konstruktion og bygningsdele, byggematerialer
- 254 rum i boligen
- 255 fast inventar
- 256 ildsteder og opvarmning
- 257 rum i udhuse
- 258 skader på bygninger
- 259 udendørs lokaliteter

JORDENS EJERE 270 - 279

- 270 selvejerbønder (jfr. 108, 110, 112)
- 271 krongods (jfr. 12, 231)
- 272 kirke-, kloster-, skole- og hospitalsgods (jfr. 12)
- 273 adelsgods (jfr. 12)
- 274 private godsejere (jfr. 12)
- 275 handel med godstilliggender (fæstegods) (jfr. 124)
- 276 pantsætning af godstilliggender (fæstegods) (jfr. 127)

XIV

HOVEDGÅRDE 280 - 299

- 280 gården (slottet)
- 281 beboelse
- 282 avlsbygninger
- 283 volde og grave
- 284 gårdspladser og møddinger
- 285 tilliggender
- 286 rettigheder og herligheder (jfr. 112)
- 287 hovedgårdenes drift (jfr. 305, 306, 308, 309, 310)
- 288 folkehold (jfr. 79, 130)

FÆSTEVESEN 300 - 319 (jfr. 12, 79, 114, 122, 231)

- 300 fæste
- 301 fæsternes bolig (jfr. 251)
- 302 fæstegårdens drift (jfr. 320 ff.)
- 303 samlede afgifter af fæstegods
- 304 afgifter til godsherren (jfr. 323)
- 305 hoveri (jfr. 287)
- 306 ægter (jfr. 287)
- 308 godsherren som husbond (jfr. 12, 114, 152, 287)
- 309 godsernes embedsmænd (jfr. 3, 12, 287, 329)
- 310 administration af godset (jfr. 287, 329)
- 311 vornedskab (jfr. 79, 114, 314)
- 312 pastvang (jfr. 81, 238, 607)
- 313 overdragelse af fæstegods fra en fæster til en anden (jfr. 78, 79, 97, 98, 114)
- 314 flytninger og rømninger (jfr. 79, 81, 114, 238, 311, 607)

UDNYTTELSE AF AREALET 320 - 349 (jfr. 302)

- 320 omdrift
- 321 jordforbedring
- 322 jordens bearbejdning
- 323 avling og afgrøde (jfr. 114, 302, 304)
- 324 kornavl (jfr. 322, 323)
- 325 særlige afgrøder
- 326 engbrug
- 327 havebrug (jfr. 222)
- 328 mosebrug (jfr. 100)
- 329 skovbrug (jfr. 101, 309, 310)
- 330 redskaber i landbrug og skovbrug; vogne, slæder
- 331 salg af afgrøder (jfr. 124)
- 332 lergravning og teglbrænding
- 333 indsamling af strandingsgods (jfr. 110)
- 336 udleje af jord (jfr. 115)
- 337 fiskeri (jfr. 102, 201)
- 338 jagt (jfr. 109)

HUSDYRHOLD 350 - 379

- 350 i almindelighed
- 351 kreaturer
- 352 heste
- 353 svin
- 354 får
- 355 geder
- 356 fjerkræ
- 357 hunde
- 358 bier
- 359 mærkning af husdyr (jfr. 21, 112, 366)
- 360 røgtning, staldfodring
- 361 græsning, vogtning og tøjring
- 362 malkning
- 363 husdyrprodukter, uforarbejdede
- 364 gødning
- 365 seletøj, vognudstyr
- 366 driftekvæg og optagne dyr (jfr. 21, 110, 112, 359)
- 367 udleje af dyr, lån af dyr til brug (jfr. 115)
- 368 salg af husdyr (jfr. 124)
- 369 salg af uforarbejdede husdyrprodukter (jfr. 124)
- 370 sygdom og skader hos husdyr

HUSHOLDNING OG HUSFLID 380 - 399 (jfr. 614)

- 380 kost og tæring (jfr. 58)
- 381 konservering
- 382 hjemmemaling
- 383 bægning
- 384 brygning
- 385 slagtning
- 386 mælkens behandling, mælkeprodukter
- 387 anden tilberedning af fødevarer
- 388 madvarer og retter
- 389 drikkevarer
- 390 måltider
- 391 garn- og tekstiltilvirkning (jfr. 620)
- 392 lysestøbning
- 393 kurvebinding
- 398 salg af egen fremstilling (jfr. 124)

KØBSTAD OG HOVEDSTAD 400 - 419

- 400 afgræsning, volde og grave
- 401 købstadsjord uden for byen
- 402 gader, torve og pladser (jfr. 104, 213, 462)
- 403 gårde og huse (jfr. 105)
- 404 boligens indretning
- 405 beboere
- 410 bystyre
- 411 skatter og afgifter

HÅNDVÆRK 420 - 439

- 420 håndværksfolk i almindelighed
- 421 de enkelte fag (alfabetisk)
- 422 mølleri

HANDEL OG SØFART 440 - 459

- 440 køb, salg og leje (jfr. 121, 122, 124; bønders salg af egne produkter, se dog grupperne 331, 368, 369, 398)
- 441 markeder
- 442 torvehandel
- 443 øksnehandel
- 444 krohold og ølsalg
- 445 bissekræmmere
- 446 købmænd og kræmmere
- 447 servicefag
- 448 arbejdere
- 449 regnskabsbøger m.v. (jfr. 38, 618)

SAMFÆRDELSE OG TRANSPORT 460 - 469

- 460 færdsel i almindelighed
- 461 rejser, distancer
- 462 veje og gader (jfr. 104, 213, 402)
- 463 broer og vadesteder (jfr. 104)
- 464 færdsel til fods
- 465 transport til hest
- 466 transport med vogn
- 467 bæretransport
- 468 slæde- og istransport
- 469 søtransport og færgefart

FORHOLD TIL KONGE OG CENTRALADMINISTRATION 470 - 479 (jfr. 75)

- 470 len og herreder (jfr. 11)
- 471 kgl. embedsmænd, lokale (jfr. 10, 11)
- 472 kgl. embedsmænd, centrale (jfr. 11)
- 473 kongen som øverste myndighed
- 474 kgl. skatter
- 475 kgl. forordninger og bevillinger
- 476 kongerejser

MILITÆRVÆSEN 480 - 499

- 480 bondesoldater
- 481 soldaterhold
- 482 lægsmænd
- 483 soldaterudrustning

KIRKELIGE FORHOLD 500 - 519 (jfr. 13, 60, 71, 74, 560 ff.)

- 500 kristelig øvrighed (jfr. 151)
- 501 sognet og sognemænd (jfr. 170)
- 502 kirkegang og kirketider
- 503 kirkelige embedsmænd (jfr. 13)
- 504 kirkelige handlinger
- 505 kirkelige bygninger
- 506 kirkeinventar
- 507 begravelsespladser i kirker
- 508 kirkegårde
- 509 kirkegods og herligheder
- 510 afgifter til kirker og kirkelige embedsmænd
- 511 præstegårde og degneboliger
- 512 andre huse tilhørende kirker
- 513 præstegårdsjord
- 519 helligbrøde (jfr. 74)

OPDRAGELSE, UNDERVISNING OG BOGLIG LÆRDOM 520 - 539

- 520 forældres opdragelse af børn (jfr. 87, 579)
- 521 skoler
- 522 lærere
- 523 skoledisciple
- 524 læse- og skrivekunst (jfr. 618)
- 525 sprogkundskaber
- 526 andre kundskaber (jfr. 552, 560)

FORSØRGELSESVÆSEN 540 - 549

- 540 private forsørgelsesforanstaltninger (jfr. 76, 78, 90, 98)
- 541 stiftelser og hospitaler (jfr. 78)
- 542 tilladelse til tiggeri (jfr. 80, 606)
- 543 almisser (jfr. 80)

DØD, SYGDOM OG SYGDOMSBEHANDLING 550 - 559

- 550 død, sygdomme og sygdomstegn
- 551 mén efter slagsmål, overfald o.lign. (jfr. 70)
- 552 badskærer og læger (jfr. 526)
- 553 medicin og sygdomsbehandling
- 554 kvaksalveri
- 555 dødsfald

RELIGION OG FOLKETRO 560 - 569

- 560 bibelcitater, fromme talemåder (jfr. 526)
- 561 edsafleggelse (jfr. 34, 65)
- 562 magi og trolddom (jfr. 39, 74)
- 563 troldkvinder og -mænd (jfr. 74)

XVIII

OMGANGSFORMER, SÆD OG SKIK 570 - 589

- 570 årets højtider og fester (jfr. 691)
- 571 livets højtider og fester (jfr. 85)
- 572 dagens gang
- 573 personlig renlighed, udseende
- 574 bordskik og høviske manerer
- 575 hilseformer
- 576 gaver (jfr. 119)
- 577 gæster
- 578 omgang mellem kønnene, sædelighed (jfr. 74, 86)
- 579 hustugt og revselse (jfr. 86, 87, 130, 232, 520)
- 580 slagsmål (jfr. 70, 551)
- 589 diverse

FORLYSTELSER 590 - 599

- 590 gilder og sammenkomster (udover grupperne 570 og 571)
- 591 drikkelag
- 592 leg og spil
- 593 dans
- 594 musik
- 595 væddemål (jfr. 121)
- 596 kapkørsel

SOCIAL STATUS 600 - 609 (jfr. 23, 73, 76-83)

- 600 social placering (jfr. 80-82)
- 601 særlige rettigheder
- 602 æresbegreber (jfr. 23)
- 603 skældsord og nidviser
- 604 uærligt folk
- 605 stakler og fattigfolk (jfr. 80)
- 606 tiggere (jfr. 80, 542)
- 607 fremmede (jfr. 81, 312, 314)
- 608 særlige slægtskabsforhold m.v. (jfr. 87)

INVENTAR, HUSGERÅD OG LØSØRE 610 - 619

- 610 indbo i almindelighed (goods)
- 611 møbler
- 612 sengetøj og boligtekstiler
- 613 service og spisebestik
- 614 køkken- og bryggerstøj (jfr. 380-399)
- 615 andet værktøj og redskaber i stue- og udhuse
- 616 belysning
- 617 personlige ejendele
- 618 bøger og breve (som beviser: jfr. 38, iøvrigt 449, 524)

KLÆDEDRAGT OG SMYKKER 620 - 639

- 620 stoffer og garner (jfr. 391)
- 621 klæder i almindelighed
- 622 klædningsstykker

- 623 bæltter, knapper og spænder
- 624 fodtøj
- 628 smykker
- 629 leje af klædningsstykker (jfr. 115)
- 630 vask af klæder

VÅBEN 640 - 649

- 640 værger
- 641 skydevåben
- 642 spyd, piker og lanser
- 643 harnisker
- 644 bandolerer, gehæng o. lign.

MØNT, PRISER OG PENGEVÆRD 650 - 669 (jfr. 143)

- 650 møntsorter
- 651 møntværdier
- 652 jordpriser
- 653 kornpriser
- 654 priser på afgrøder udover korn
- 655 priser på husdyr
- 656 priser på husdyrprodukter
- 657 priser på andre fødevarer
- 658 priser på garner og stoffer
- 659 priser på beklædning
- 660 diverse andre priser
- 661 arbejds løn (jfr. 130)
- 662 husleje (jfr. 115)
- 663 indfæstningsafgifter og førlovspenge (jfr. 114, 117-118)
- 664 landgildetakster (jfr. 114, 117-118)
- 665 rente og udleje af penge mod naturalier (jfr. 116)
- 666 ædle metaller, uangivet anvendelse

MÅL OG VÆGT 670 - 689

- 670 arealmål
- 671 længdemål
- 672 kornmål
- 673 smørmål, smørvægt
- 674 mål for flydende varer
- 675 rummål iøvrigt
- 676 andre mængde- og størrelsesangivelser, stykketal
- 677 vægt
- 678 veje- og måleredskaber

TIDSREGNING OG KALENDER 690 - 699

- 690 dagens inddeling
- 691 årets inddeling (jfr. 66, 570)
- 692 historisk tid

ÆLDRE DANSKE TINGBØGER

Sagregister
til
Herlufsholm Birks Tingbog
1616-19 og 1630-33

1 - 199 DET JURIDISKE REGISTER

TINGET 1 - 19

1. sted, indretning, benævnelse

dommerens sæde 1617:90
tingstokkene 1633:30
de 8 mænd til stokke 1630:23/8 og passim

2. tingtider

1. søgneting efter jul 1630:200; 1632:89
søgneting efter påske 1633:129
tingets ophør, dommeren bryder tinget 1617:90

3. tingets faste personer (jfr. 309)

birkefoged 1616:14/10 og passim
birkefoged, skriver, bisidder 1616:28/10 og passim
birkefogeds bisidder begærer skudsmål 1618:98
birkefogeds bisidder 1616:1 og passim
birkefoged drives til landsting 1633:283
birkefoged fratræder som skovfoged 1633:283, 302
birkefoged begærer sættestemmer 1633:31 (jfr. 52)
sættestemmer indsat af godsejer 1633:52 (jfr. 31, 78)
fæstebønder befales i dommers sted 1633:300
tingmand tilforordnet at høre vidnesbyrd 1633:262
sættestemmer 1633:86
tingmænd nægter at være sættestemmer 1633:86
skriver tiltræder og aflægger ed 1630:111
skriver begærer skudsmål 1616:4
stedfortræder for skriver 1618:8/6, 15/6
skriver ønsker skudsmål af dommer og dannemænd 1616:4
tingmænd, de 8 mænd til stokke 1616:1 og passim
tingmænd, de 8 mænd skrevne til stokke 1631:13
de 8 stokkemænd vidner 1631:102
de 8 stokkemænd indvarslet 1633:86
blandt de 8 mænd ingen at svare for en by 1630:2/8; 1633:160, 277
8 domsmænd udpeget i tyverisag 1633:335
landstingrideren 1630:141

4. aflønning, underhold, dompenge, brevpenge (jfr. 58)

en skæppe havre til birkefogden 1633:86
 fogedpenge 1631:33; 1633:202, 215, 284
 landstingspenge 1632:65; 1633:23
 landstingskrivers vederlag for beskrevet dom 1633:145
 skriverpenge 1632:40; 1633:120
 brevpenge 1633:206
 vederlag til voldgiftsmænd 1617:47
 vederlag til landstingrider 1630:141

5. parter af særlig interesse, ulige parter

sager imod forstanderen på Herlufsholm 1630:166, 192; 1633:357
 sager imod godsfoged 1617:100; 1618:19
 forstander og birkefoged afkræves ed 1633:300
 birkefoged afkræves vidnesbyrd 1633:52 (jfr. 31)
 sag imellem godsejere 1633:188
 borger frifindes for godsejers påstand om vornedskab 1618:100, 101
 sag imellem borgmester/råd og håndværkere 1619:6
 sag imellem borger og bonde 1617:97
 sag imellem skrædder og læredreng 1617:86

6. kollektive parter, sager vedr. flerhed af personer

varsel til bymænd 1633:256, 258
 varsel til bymænd med præst og degn 1633:188
 varsel til bys menige mænd, kvinder og tyende 1633:254
 varsel til mænd, kvinder, karle og piger 1633:355-56
 varsel til bymænd for vidnesbyrd 1633:275
 varsel til bymænd for fjernelse af kvæg 1633:218 (jfr. 236)
 varsel til bymænd for dom 1633:239
 varsel til byer for tiltale 1630:91, 92, 93, 94, 95, 96, 98
 varsel til byer for landgilde 1630:153-161, 167
 sag imod byer for restancer 1633:51, 136
 bymænd stævnet for ulovligt køb af brænde 1631:31
 bymænd vidner om råb og rygte 1633:173 (jfr. 165, 182)
 en by indklaget for uvan tyr 1633:146
 forlig imellem byer 1633:236 (jfr. 218)
 indkaldelse af alle skolens bønder 1616:75

10. kompetence, forholdet til andre ting, anke

vidnesbyrd om sag fra gadestævne 1618:170
 vurderingsmænd skal udmeldes i herredet 1631:76
 synsmænd kan ikke syne udenfor birket 1633:188
 syn fra andet ting fremlagt 1633:234
 gældssag henvises til byting 1630:176
 skyldnere skal møde ved sagsøgers hjemting 1618:93
 vidnesbyrd nægtes i sag pådømt i Næstved 1618:132
 vidnesbyrd nægtes, da sag verserer for landsting 1618:132
 voldsbøder og 40 marks sag henvises til landsting 1618:121
 forbehold i dom om overdommers dom 1618:100, 101, 197
 overdommer afgør kost og tæring 1617:97
 pådømt sag henvises til landsdommer 1630:166
 part truer med stævning til landsting 1631:83
 birkefogdens dom indstævnet til landsting 1633:78 (jfr. 1, 18,
 31, 52, 86 og 1632:53, 104, 105)

landsdommers befaling om syn 1631:88 (jfr. 46, 63, 83)
 landsdommers stævning 1631:76, 83; 1632:23; 1633:4, 52, 188,
 262, 300
 landstingsdom om birkefogdens vidnepligt citeret 1633:86
 landstingsdom i arvesag opløst 1617:60
 landstingsdom læst og påskrevet 1633:29
 landstingsdom agtes anket 1633:15
 landstingsdom kræves fremlagt 1633:263
 en domfældt flygter på hjemvejen fra landsting 1633:295 (jfr.
 265)
 landstingspenge 1632:65; 1633:23, 124, 135
 kgl. stævning, erhvervet over landsdommer 1630:23; 1633:296
 kgl. rettertingsdom kræves fremlagt 1633:296

11. kompetence, forholdet til øvrighed (lensmand, konge)
 (jfr. 470-479)

kgl. oprejsningsbrev 1618:132
 kgl. majestæts forbud og arrest 1633:155
 slagsmål optinget på kongens vegne 1633:130
 lensmand kræver fæster tilbage til kongens gods 1633:119

12. kompetence, forholdet til godsejer (husbond) (jfr. 114, 231,
 271-274, 300-319)

godsejer indsætter sættemøder 1633:31 (jfr. 52)
 godsejer kræver fogedpenge 1633:202
 godsejers fuldmægtig udspørger på rettens vegne 1633:238
 godsejer forfølger helligbrøde 1630:26, 43; 1633:191
 godsejer forfølger mened 1633:30 (jfr. 16, 63)
 godsejer forfølger hor og lejermål 1630:22 (jfr. 24, 35, 36,
 180); 1631:29, 30, 40; 1633:173 (jfr. 165, 182),
 1633:180, 194 (jfr. 206a), 265, 270
 godsejer overlader til ægtemand at forfølge hustruens lejermål
 1633:212
 godsejer forfølger husfred for fæster 1630:35 (jfr. 22, 27,
 36, 180)
 godsejer forfølger slagsmål og tvang 1633:238
 godsejer forfølger vold imod en husbond 1618:178 (jfr. 192);
 1633:112, 279
 godsejer forsvarer fæster 1633:165
 godsejer anmodet om at skaffe ret efter overfald 1633:279
 godsejer kræver hjemmel til køb 1633:192
 godsejer kræver borgen 1633:165
 godsejer udsteder forbud 1633:165
 godsejer truer med stok og jern 1619:15
 godsejer aftinger sager 1633:134, 149, 174 (jfr. 137 og 159),
 202
 godsejer tillader forlig 1631:81, 89
 godsejer benåder fanger imod forvisning 1619:14
 privat forlig vedrører ikke godsejer 1631:108; 1633:106
 (jfr. 98, 213)
 i godsejers minde 1633:148, 149, 193, 222, 258, 361
 godsejer meddeler straffrihed 1618:236
 godsejer kontrollerer værgemål 1617:145
 godsejer inddrager arvelodder der bl.a. kunne tilfalde en tyv
 1617:127

godsejer sagsøger vedr. byskat 1633:256
 godsejer tillader pantning 1617:45
 en præst ikke hjemmel i strid med godsejers befaling 1633:64
 (jfr. 54, 162, 166)
 en borger frifindes for godsejers påstand om vornedskab
 1618:100, 101
 godsfoged dømmes af birkefoged 1618:19
 godsejer holder fængsel 1618:55, 234; 1619:15, 21; 1633:165,
 183, 194, 213, 214, 223, 241, 287, 295, 335, 353, 357
 gårdsretten, skældsord udenfor porten 1633:223 (jfr. 213)

13. kompetence, forholdet til kirken (jfr. 500-519)

bandlysning af ukendt gerningsmand 1630:11
 lejermål bekendt for præsten 1631:30; 1633:332
 skrifte i kirken om lejermål 1633:349
 skriftemål om barnefader 1633:64 (jfr. 54, 162, 166)
 kvinde tilbyder at give forseelse tilkende i kirken 1633:173
 skudsmål efter præsternes erklæring 1633:233 (jfr. 227)
 birketinget behandler sager om stolestader i kirken 1630:168,
 197; 1632:38, 109; 1633:27, 46, 184, 297

15. voldgift

voldgift i birkefogdens hus 1631:2 (jfr. 1630:193)
 voldgift 1617:47, 86; 1618:69, 133; 1631:89, 95, 108;
 1632:21; 1633:14, 46
 voldgift afvist 1633:3

16. rettens fornægtelse (jfr. 75)

påstand om birkefogdens og skriverens forfalskning af tings-
 vidner 1633:296
 påstand om ukorrekt beskrivelse af vidnesbyrd 1618:81
 påstand om at en fængslet er berøvet sin ret 1633:233
 godsejers inddragelse af misdæders hovedlod i strid med kre-
 ditors ret 1618:19
 godsejers inddragelse af arv efter faderen til en tyv 1617:127
 godsejers tvangskøb af fæsters stude 1618:56 (jfr. 65)
 godsejers fuldmægtig tilbydes penge for at forskafe ret 1633:297
 godsejers tilstedeværelse betingelse for dom 1633:63
 dom hindres over tyv, der huses af godsejer 1633:86
 birkefogdens skudsmål på ikke at have forurettet godsejer 1633:205
 ladefoged hindrer vidnesbyrd 1633:50
 kvinde nægter at vidne, men tvinges 1633:209
 part nægter at rette for sig 1617:90
 varselsmænd udeblevne 1633:99
 forhaling af sag 1633:86
 løgn på tinge 1631:99 (jfr. 76)

17. ulyd på tinge, orden på tinge

ulyd på tinge, 3 mark i bøde 1616:52
 ulyd på tinge, dommeren bryder tinget 1617:90
 ulyd på tinge, ikke begået af birkefoged 1633:205

18. unødige trætte

unødig og ubillig trætte hævdes påført 1633:355-56

TINGETS FUNKTIONER 20 - 59konstaterende funktioner 20 - 2920. tinglysning, særlige tilfælde

tinglysning af vogn- og vejsmål 1617:116
 tinglysning vedr. syn af ildsteder 1632:6
 tinglysning vedr. register over skov 1618:124
 tinglysning vedr. ødegårde 1617:95
 tinglysning vedr. udsæd 1633:75
 tinglysning vedr. hjælpeskate 1631:64, 86
 tinglysning vedr. oldengæld 1632:3
 tinglysning vedr. landgilde i rug til såning 1618:199
 tinglysning vedr. kvittering for landgilde 1633:75
 tinglysning vedr. krav i dødsbo 1633:177
 tinglysning vedr. vurdering 1617:23
 tinglysning vedr. opbydelse af arv 1616:31
 tinglysning af opsigelse af værgemål 1617:31
 tinglysning af restanceliste 1633:51
 tinglysning af kvittering for ættebod 1617:63
 tinglysning af fuldmagt 1617:10
 tinglysning af forbud imod at huse folk 1618:122; 1619:20;
 1630:27 (jfr. 22, 35, 180), 43, 172; 1631:12, 78;
 1632:43
 tinglysning af forbud imod at bortføre afgrøde 1618:123, 159;
 1632:8; 1633:121a
 tinglysning af forbud imod udleje af jord 1633:95, 121a
 tinglysning af forbud imod ulovlig hugst 1631:65, 91;
 1633:75, 90, 122
 tinglysning af forbud imod anvendelse af andre møller 1617:5
 tinglysning af forbud imod afhændelse af kvæg 1632:43
 tinglysning af forbud imod løse hunde 1630:2
 tinglysning af forbud imod at plukke nødder 1630:25
 tinglysning af befaling om at plukke nødder til godsejer 1630:34

21. efterlysning, fremlysning (jfr. 112, 359, 366)

efterlysning under kirkens band 1630:11
 efterlysning af undvejet tjenestepige 1632:37
 efterlysning af alle, hvis breve har været på tinge 1630:59
 efterlysning af afdøds kreditorer og gods 1618:186
 efterlysning af nogle breve 1632:24
 efterlysning af ejeren til en skæppe korn 1633:311
 efterlysning vedr. en arvepart 1617:60
 efterlysning af en kvie 1630:144
 efterlysning af svin 1618:180, 188; 1630:100, 131 (jfr. 135)
 fremlysning af heste 1616:65, 70; 1617:27, 30, 59, 158;
 1618:8, 10, 17, 32, 33, 34, 35, 103, 238,
 245, 246, 248, 250, 251, 252, 253, 254;
 1630:203, 204; 1631:42, 83a; 1632:46a, 63;
 1633:24, 35, 41, 42, 43, 292, 304, 314, 315,
 317, 342

fremlysning af kvæg 1616:62; 1617:23, 159; 1618:237;
1630:191; 1632:62, 83
fremlysning af svin 1616:48, 71; 1617:11, 14, 15, 139, 140,
142, 157; 1618:12, 13, 247; 1630:202, 204;
1631:43, 49, 107; 1632:62, 100; 1633:358
fremlysning af får 1617:13, 16, 17, 28, 34, 35, 36, 141;
1618:9, 11, 14, 15, 16, 249, 255; 1630:205,
206; 1631:19, 58; 1632:64, 84, 112;
1633:7, 20, 45, 329
fremlysning af et tøj 1633:252

22. ugyldighedslysning

håndskrift (gældsbev) erklæret dødt og magtesløst 1630:109
breve og tingsvidner lyses ugyldige som led i forlig 1631:108
(jfr. 46, 63, 83, 88)
aflysning af ubenyttet vej 1630:31

23. skudsmål (jfr. 83, 600 ff.)

skudsmål til birkefogden 1633:205
skudsmål til bisidder 1618:98
skudsmål til tingskriver 1616:4
skudsmål til 16 tingmænd 1618:52; 1631:97; 1633:326
skudsmål vedr. tyveri, horeri eller andet utilbørligt
1633:247, 254
skudsmål efter optinget lejermaalssag 1633:203 (jfr. 165, 173,
182, 195)
skudsmål betingelse for altergang 1631:29 (jfr. 34)
skudsmål om forfald p.gr.af sygdom 1633:125
skudsmål æskes 1632:44, 105 (jfr. 53, 104); 1633:52 (jfr. 31),
100
skudsmål loves fremskaffet 1632:56
skudsmål nægtes af godsejer 1631:101 (jfr. 62); 1633:208 (jfr.203)
skudsmål nægtes en fjende og uven 1633:244
skudsmål nægtes 1633:233
skudsmål hindres ikke af gældssag 1633:100
skudsmål 1616:12, 33; 1617:8, 108; 1618:167, 203, 217, 259;
1630:41, 49, 58, 61, 74, 77, 78, 193; 1631:32 (jfr.31),
69; 1632:4, 67, 73, 106 (jfr. 77); 1633:6 (jfr. 4),
22, 27, 105, 203, 204, 226, 227, 229, 230, 316, 328,
336, 355 (jfr. 354)
tilbud om at svare på evt. tiltale 1630:8

24. sikring af bevis, tingsvidner af særlig interesse

ed må ikke tillades imod tingsvidne 1633:188
de 8 stokkemænd forlader tinget, vender tilbage og bevidner
1631:62
tingsvidne af stokkemænd om ødegårde 1631:13
tingsvidne om ildebrand og trygleret 1632:5
tingsvidne vedr. sagsindhold 1633:280
tingsvidne på god ære og rygte 1631:81
tingsvidne på løfte om betaling af gæld 1617:115
tingsvidne på to fangers bekendelse 1618:234
tingsvidne nægtes fremlagt 1618:119

25. sikring af bevis, syn (jfr. 37)

tvivl om synsmænds kompetence 1633:188
 synsmænd nægtes adgang 1633:275
 synsmænd ansvarlige for mangelfuldt syn 1630:113
 16 synsmænd granske vedr. druknet kvinde og barn 1633:306
 (jfr. 308)
 4 dannekvinder til syn af nyfødt barn 1633:54 (jfr. 64, 162, 166)
 syn vedr. mand dræbt i møllehjul 1619:3
 syn vedr. slag og sår 1633:164, 268
 syn af 12 mænd vedr. indslåede ruder 1633:123 (jfr. 132)
 syn af 8 mænd vedr. bygning og tømmer 1618:28
 syn af 4 mænd vedr. et fårs tilhørsforhold 1633:1
 syn vedr. ejermærker på svin 1617:128 (jfr. 123)
 syn vedr. ildsteder 1632:6
 syn vedr. træer anvendt til huse 1633:190
 syn vedr. ulovlig hugst 1618:39; 1633:40, 92 (jfr. 141)
 syn vedr. godsets skove 1618:124; 1619:16
 syn vedr. godsets skove for oldensvin 1618:175, 183; 1630:54a
 (jfr. 64); 1632:3
 syn vedr. godsets gårde 1630:3
 syn vedr. bygfæld, gårdfæld, brøstfældighed på fæstegårde og huse
 1617:3, 41, 70, 78; 1618:151, 157; 1630:40, 167, 169
 (jfr. 162); 1631:13, 85; 1633:76, 89, 107, 115, 121,
 125, 126, 131, 144, 224, 231, 289, 293 (jfr. 294)
 syn vedr. afgrøde 1633:76, 249
 syn vedr. afpløjning 1616:19
 syn vedr. markskade 1618:155; 1630:17, 21; 1633:252
 syn vedr. mølle og grøft 1618:174, 184
 syn vedr. gårder 1633:91, 133 (jfr. gruppe 107)
 syn hævdes forsømt 1617:123 (jfr. 128)

dømmende funktioner 30 - 4930. stævning, varsel

kgl. Majestæts stævning 1630:23; 1633:296
 landsdommers stævning 1631:76, 83; 1632:23; 1633:4, 52, 85,
 188, 262, 300
 landsdommers stævning citeret 1633:52 (jfr. 31, 86)
 indstævnte ønsker kopi af stævning 1630:23
 varsel for dom 1616:23, 61;
 1617:18, 32, 44, 55, 67, 79, 88, 114;
 1618:19, 110, 111, 163, 168, 227, 232, 240;
 1619:7, 10;
 1630:188;
 1631:21, 31, 39, 40, 75, 79, 93, 94;
 1632:9, 10, 14, 16, 45, 71, 85, 93, 99;
 1633:16 (jfr. 30, 63), 27, 37 (jfr. 55, 68), 56,
 59, 61, 62, 99, 137 (jfr. 159), 148, 167,
 168, 177, 179, 194, 212, 215, 217, 231, 232,
 234 (jfr. 266), 235, 237, 238, 241, 246,
 248, 259, 268, 269, 270, 271, 294, 295, 320,
 347, 360, 361

- varsel til ed og/eller vidnesbyrd 1616:16, 17, 53, 64,
 1617:20, 52, 64, 72, 123, 129, 138;
 1618:38, 39, 46, 54, 58, 113, 125, 129, 170, 206, 218;
 1619:2, 3, 15, 38;
 1630:61, 72, 76, 85;
 1631:36-37, 38, 53, 73, 85, 105;
 1632:1, 23, 37, 38, 56, 106 (jfr. 77), 108;
 1633:10, 30, 50, 52 (jfr. 31), 55 (jfr. 37, 68), 65,
 68, 96, 98 (jfr. 106), 166 (jfr. 163, 162, 64, 54),
 170, 176, 196, 209 (jfr. 262), 211, 219, 240, 251,
 253, 258, 262, 285, 288, 290, 300, 333, 337
- varsel for vidnesbyrd og dom 1633:183, 184
- varsel for en bloddøm 1631:77
- varsel for gæld i penge 1616:7, 8, 10, 11, 13, 14, 20, 21, 24,
 29, 32, 36, 37, 43, 66, 69;
 1617:22, 25, 39, 82, 84, 90, 98, 109,
 126, 143, 146, 147, 152;
 1618:6, 29, 36, 45, 57, 76, 88, 95, 96,
 106, 181, 196, 201, 202, 212, 214,
 224;
 1619:7, 8, 9, 10;
 1630:9, 32, 52, 69, 75, 89, 90, 97, 104,
 105, 106, 112, 117, 142, 146, 147,
 148, 149, 151, 164, 173, 174, 175,
 176, 177, 178, 183, 184, 185, 195,
 196;
 1631:8, 9, 11, 14, 17, 20, 22, 24, 26,
 38, 53, 60, 68, 84, 104, 105;
 1632:11, 17, 22, 28, 32, 34, 35, 36, 47,
 49, 50, 60, 66, 69, 74, 78, 79, 80,
 81, 87, 88, 90, 91, 93, 94, 95, 98,
 102, 107;
 1633:5, 13, 21, 25, 28, 36, 49, 58, 67,
 85, 87, 97, 102, 110, 116, 127, 128,
 130, 142, 145, 150, 151, 153, 157,
 158, 169, 187, 206, 228, 243, 260,
 286, 289, 299, 321, 330, 338, 339,
 364
- varsel for gæld i penge og/eller korn
- 1616:3, 20, 25, 27, 30, 44-45, 49-50, 60;
 1617:1, 2, 37, 51, 99, 102, 105, 119, 121, 133, 135,
 148, 154, 155, 156;
 1618:37, 79, 211;
 1630:32, 37, 106, 107, 115;
 1631:87;
 1632:51, 61, 70, 75, 82, 86, 103, 110;
 1633:103, 324, 325
- varsel for gæld i penge og varer 1617:58, 94;
 1630:52, 119, 126, 127, 128,
 129, 133;
 1631:66, 111;
 1633:34, 185, 186, 197, 250
 (jfr. 255), 303, 307, 313

varsel for gæld for varer 1616:2, 28, 34, 38, 55, 63, 67;
 1617:6, 26, 38, 81, 83, 92, 103, 125;
 1618:5, 27, 31, 137, 176, 179, 191,
 210, 243, 258;
 1619:11;
 1630:82, 123, 124, 139, 140, 165, 179,
 182 (jfr. 201);
 1631:90;
 1632:7, 33, 71, 91;
 1633:12, 39, 48, 77, 139, 261, 284,
 309, 341, 346
 varsel for arbejds løn 1617:20; 1618:27, 60, 243; 1633:198
 varsel for gæld iflg. forløfte 1617:107; 1618:73, 74, 94;
 1630:51, 106, 134, 171; 1631:48, 59; 1632:29, 46, 68;
 1633:47
 varsel for bødegæld 1633:345
 varsel for uangivet gældsbeløb 1617:120
 varsel for arv og barnegods 1619:4; 1631:23; 1632:13, 15
 varsel for udlejede ting 1617:19; 1630:47
 varsel for tiende og landgilde 1617:42, 43, 137; 1618:153;
 1630:153-161, 167; 1632:12; 1633:136, 143
 varsel for bortkomne dyr og ting 1617:106; 1618:53, 150, 219;
 1630:63
 varsel for ulovlig hugst 1630:11, 108; 1631:52; 1633:96,
 218, 236
 varsel for lån 1633:175, 220
 varsel for tiltale, køre og klage 1616:72; 1617:100; 1618:112,
 130, 139, 191, 195; 1630:88, 91, 92, 93, 94, 95, 96,
 99; 1631:35; 1633:101, 147, 279
 varsel vedr. hjemmel og overdragelse 1633:245, 251
 varsel for syn 1617:70; 1631:85; 1633:125, 289
 varsel for skat 1632:27, 1633:256
 varsel for slagsmål 1617:48; 1633:273
 varsel for løgnagtig angivelse 1630:36 (jfr. 22, 27, 35, 180)
 varsel for afførsel 1616:68
 varsel for skadegæld 1630:130
 varsel for æskning iflg. dom 1617:74; 1618:118
 varsel for ulovlig såning 1617:96, 101
 varsel for lovbud vedr. pant 1618:198, 204, 233; 1619:17
 varsel for vurdering af pant 1616:7; 1617:130; 1618:149;
 1619:17
 varsel for græs jævning 1618:133
 varsel uden angivet grund 1630:57; 1631:79
 varsel for fødested 1616:15, 18, 46; 1618:20, 21, 22, 23, 24,
 25, 26, 40, 41, 42, 43, 147
 varsel til hus hvorfra en var rømt 1617:24; 1619:3; 1633:181
 varsel til Herlufsholms port 1617:118; 1618:157; 1630:192;
 1631:52; 1633:161, 251, 312
 varsel kræves til godsejer vedr. hus på godset 1618:92
 varsel for tingsvidne gælder også breve 1633:31
 manglende varsel, sagen spildt 1631:51 (jfr. 62); 1633:99,
 132, 188, 300
 afkald på varsel 1617:117
 varsel ringegattet 1633:209

31. fremmøde, udeblivelse, møde ved andre (jfr. 131)

fremmøde kræves af part 1631:83
 part formenes at burde skaffe en kvinde tilstede 1631:50 (jfr. 10, 29, 34)
 rette tagtedag 1633:86
 udeblivelse, overhørigheid overfor landsdommers stævning 1631:76
 udeblivelse trods varsel: 3 marks bøde 1633:163, 219
 krav om straf over udeblevne varselsmænd 1633:99
 varselsmand i forfald, husbonds tjeneste 1633:209
 vidners udeblivelse 1633:86
 sagsøgers udeblivelse, sagsøgte sagesløs 1633:200
 ingen mødt for godsejer 1633:119
 ingen mødt for adelig frue 1633:333
 ingen mødt for enke 1633:261
 ingen mødt i sag om ulovlig hugst 1633:73
 ingen mødt i gældssag 1633:97, 102, 109, 150, 151, 157, 169, 175, 286, 299, 309, 324, 330, 345
 ingen mødt i gældssag, forlæg om betaling 1632:82; 1633:79, 81, 83, 284
 udebleven dømt for lejermål 1633:270
 udeblivelse p.gr.af fængsling 1633:250 (jfr. 255)
 efter pårøb vil ingen svare for slagsmål 1630:7
 fuldmagt kræves fremlagt 1633:52 (jfr. 31, 189)
 fuldmagt til at forlige sag 1617:47
 fuldmagt til at kvittere for arv, jfr. gruppe 95
 manglende fuldmagt 1632:44; 1633:250 (jfr. 255)
 tiltale på husbonds tjeneres vegne 1617:75

32. beskyldning, modsvar, udsættelse

fuld sag, fuld og fast sag 1632:54, 101; 1633:74 (jfr. 38), 164, 165, 175 (jfr. 165, 182), 183, 233, 268, 279
 fuld og fast sag som betingelse for svar 1633:183
 spørgsmål om fuld sag 1633:211
 last og klage 1630:12, 54; 1632:20, 58; 1633:112, 146, 233, 273
 dom kræves efter forsæts indhold 1632:89; 1633:59
 saggivelse 1617:45
 forsæt loves indlagt 1631:70; 1633:183
 spørgsmål om beskyldningens indhold 1633:183 (jfr. 182, 173, 165)
 løgnagtig beskyldning 1633:17
 gensvar loves fremlagt 1633:271
 gensvar kræves 1633:31
 vedermål 1618:1 og passim
 vedermål, manglende varsel, beskrivelse nægtes 1631:51 (jfr. 62)
 intet modsvar 1633:167
 modsvar nægtet, indtil rettertingsdom fremlægges 1633:296
 modsvar nægtet 1631:99
 modsvar nægtet, da ikke partens værneting 1633:117 (jfr. 113)
 påstand benægtes 1617:75; 1632:51; 1633:38 (jfr. 74), 55 (jfr. 37, 68), 232
 modsvar om indbyrdes regnskab 1617:90
 parter giver sig under dom 1632:19; 1633:66
 birkefogden pålægger parter at fremføre alt inden 6 uger 1618:4

udsættelse til fremlæggelse af breve 1617:69
 udsættelse til betaling begæres og tilstås 1617:71
 udsættelse til fremlæggelse af landsdommers dom 1633:263
 udsættelse til godsejer kommer tilstede 1618:59; 1633:63
 udsættelse begæret for ikke at overiles 1633:31 (jfr. 52)
 sag optaget til betænkning 1633:188

33. frafald af sag, forlig på tinge (jfr. 163), opfyldelse, løfte om opfyldelse

frafald af sag 1617:4; 1618:236; 1633:39, 183, 273
 forlig på tinge 1617:86; 1630:125, 186; 1631:95, 108;
 1632:7; 1633:60, 68 (jfr. 37, 55), 79, 94, 105,
 106 (jfr. 98), 108, 236 (jfr. 218)
 forligsmænd udpeges 1633:14, 106 (jfr. 98, 108)
 forligelsesmål, varsel 1619:18
 forlig bekræftes på tinge 1616:33; 1631:81
 forlig om udlæg af arv uden dom 1633:70 (jfr. 71)
 forlig afvist 1633:3
 forlig efter dom 1633:46
 vidnesbyrd i forligt sag 1633:33
 vidnesbyrd om forlig ønskes af birkefoged 1633:52 (jfr. 31)
 opfyldelse, børnegods udlægges på tinge 1631:71
 forpligtelse påtaget til bøde og forvisning 1633:180
 forpligtelse påtaget til at lade anden i fred 1633:165, 213
 (jfr. 223)
 forpligtelse påtaget til at skaffe skudsmål 1632:56
 løfte om betaling 1632:41, 88; 1633:32, 84, 350
 tilbud om godtgørelse 1632:59
 tilbud om betaling af arvepart nægtet modtaget 1633:113 (jfr. 117)

34. bevis: ed, partsed, kønsed (jfr. 561)

edsformular 1633:301, 332
 Guds sandhed 1617:72; 1630:53; 1633:165, 354
 sandhed "stendig att were" 1633:65 og passim
 vidnesbyrd efter loven med ed og oprakte fingre 1617:104 og
 passim
 bekræfte ved sin højeste ed 1616:9 og passim
 ed med hånd på tingbog 1633:30, 37, 165, 301, 332, 333
 ed med hånd på lovbog 1631:62
 ed med hånd på tingstokkene 1633:30 (jfr. 16, 63)
 ed med hånd på modpartens skulder 1633:301
 benægtelse ved sjælsed 1633:238
 edelig bekendelse kan ikke benægtes ved ed 1633:332
 ed må ikke tilstås imod tingsvidne 1633:188
 ed kræves af umyndigt barn 1633:30
 ed kræves af gravid 1632:44
 eders rækkefølge 1633:173
 edens fortolkning 1633:30
 ed på klagemåls sandhed 1633:165
 ed nægtes aflagt 1630:76; 1633:30, 183, 238, 268
 ed nægtes men forelægges 1633:264
 ed bekræfter fremstilling 1633:354
 ed på modpartens skyld 1633:262 (jfr. 209)

ed på værdi af ligkiste 1616:9
 ed om faderskab 1632:2
 ed om tyveri 1633:9
 ed om ødegårde 1633:140
 ed på pant i dødsbo 1633:177
 ed på aftalt købesum 1630:48
 ed om forhindring af vidne 1633:50
 gæld sværges betalt 1630:138, 174, 175, 198; 1631:34, 61,
 72; 1632:86, 93, 102; 1633:156, 158, 255 (jfr. 250)
 benægtelsesed 1630:11, 22, 130; 1631:16, 18, 62; 1632:97,
 101; 1633:31, 92, 194, 223, 322, 359, 361
 benægtelsesed nægtes aflagt 1633:296
 ed imod ed 1617:72; 1633:1, 62, 159, 182, 183, 195, 332
 ed imod ed søges undgået 1633:10
 mened påstået 1633:16 (jfr. 30, 63)
 kønsed 1618:192
 en pige kræver 12 mænds ed af væge 1631:98
 part opfordres til at sværge med en anden 1631:83

35. bevis: fersk gerning, tilståelse, anerkendelse

fersk gerning, i besiddelse af fralokket brød 1631:27
 fersk gerning, eftersporning af ulovligt huggede træer 1633:98
 (jfr. 106)
 tilståelse 1616:16-17
 tilståelse i kirken 1633:173
 tilståelse for retten efter loven 1616:64
 tilståelse af tyveri 1633:318 (jfr. 323, 335)
 tilståelse af lejermål 1633:180, 194 (jfr. 206a og 193),
 195, 214
 dom for drab efter munds bekendelse og hænderes gerning 1619:21
 bekendelse kræves gentaget på tinge 1618:234
 bekendelse om hemmelig trolovelse 1619:12
 bøn om nåde fremfor ret 1633:222
 anerkendelse af gældskrav 1616:39; 1630:109, 112, 125;
 1631:56, 73; 1632:51, 55, 93, 94, 95; 1633:116,
 145, 197, 276 (jfr. 267), 313

36. bevis: vidnesbyrd, tingsvidne, tingbogen

vidne efter loven 1616:5 og passim
 vidnesbyrd af 8 stokkemænd 1631:102; 1633:264, 296
 vidnesbyrd af birkefogden 1633:86 (jfr. 78, 52)
 vidnesbyrd af vurderingsmænd 1632:108
 vidnesbyrd af husbond på hustrus og tjenestepiges vegne 1630:180
 vidnesbyrd af hustru og tjenestepige 1618:38
 vidnesbyrd af kvinder 1617:112; 1618:178 og passim
 vidnesbyrd af kvinder anfægtes som ikke uvildige 1618:178
 vidnesbyrd af kvinde bestrides som løbsagtigt 1633:195
 vidnesbyrd påstås falsk 1630:36 (jfr. 22, 35, 86); 1632:40
 vidnesbyrd kaldes sanke- og købevidner 1631:83
 vidnesbyrd påstås urigtigt beskrevet 1618:81; 1633:296
 vidnesbyrd benægtes af modparten 1616:53; 1619:2
 vidnesbyrd nægtes af dommeren 1633:52 (jfr. 31), 253

vidnesbyrd nægtes beskrevet, da samme sag verserer for landsting
1618:132
vidnesbyrd nægtes beskrevet, da tidligere vidner ikke tilvars-
let 1618:132
vidnesbyrd nægtes, før trediemand er tilvarslet 1630:47;
1631:51 (jfr. 62)
vidnesbyrd spildt p.gr.af manglende varsel 1633:211
vidner skal kun svare ifølge kaldet 1617:123; 1631:76
vidne nægter at svare 1631:76
ed imod trygge vidnesbyrd 1633:16 (jfr. 30, 63)
vidne imod vidne 1631:63
et vidne er intet vidne 1633:31
forespørgsel om tidligere vidnesbyrd 1633:10
kvinde sværger på drukkenskab og kan ikke vidne 1633:262
mand vidner om hustrus edelige udsagn til ham 1633:238
skr. vidnesbyrd 1617:72; 1618:1; 1619:3; 1630:180; 1631:83
lidkøbsvidner 1633:9, 18
tingbogen som bevis 1633:18, 30

37. bevis: syn og skøn (jfr. 25)

sår synet på tinge 1633:273
syn af legemsskade 1630:7
sengeklæde og barnekjortel fremlagt vedr. barns død 1631:50
(jfr. 10, 29, 34)
en ko kræves fremført på tinge 1630:39
et svin kræves fremført på tinge 1631:83 (jfr. 63, 88, 102)

38. bevis: breve, regnskabsbøger, registre (jfr. 449 og 618)

breve og dokumenter 1618:111; 1633:115, 188
håndskrift på gæld 1617:90; 1630:28, 193; 1631:55, 95
seddel på gæld 1616:11
håndskrift og åbne besejlede breve 1617:40
en fremlagt seddel fragås 1633:195
løs seddel uden underskrift og segl 1632:44
dom udsat, da breve ikke var fremlagt 1617:69
brev og segl på tilforhandlet arvepart 1618:205
uskåren skrift 1630:83; 1631:55, 71; 1632:13; 1633:82, 93,
94, 114, 331
skiftebreve 1617:32
kvittering 1633:14
vidnesbyrd og regnskabsbog som grundlag for dom 1618:19
regnskabsbog som bevis for gæld 1616:42; 1631:25
register i mellemværende 1633:176
register og afsigt efter syn 1618:124
register vedr. dødsbo 1633:26
register fremlagt på skifte 1630:170

39. bevis: iøvrigt, bevispligt, bevismangel

jærtegn 1633:165, 209
jærtegn og bæreprøve vedr. kvindes drukning 1633:308 (jfr.
306, 336)

fødende kvindes udsagn om barnefader 1618:140-141
 bevis om faderskab 1618:140-141; 1633:64 (jfr. 54, 162, 163,166)
 bevis med gl. afsigelse efter syn 1633:188
 bevis: brev, segl eller levende røst 1631:56
 bevis: levende røst eller skriftligt bevis 1630:170 (jfr. 163)
 bevis: i råb og rygte 1630:180; 1633:52 (jfr. 31), 173
 (jfr. 165), 182, 183, 209 (jfr. 262), 355-56.
 bevis og vidnesbyrd imod henrettet person 1617:122
 sagsøgers bevispligt 1617:97
 egne ord ikke tilstrækkeligt bevis 1617:97
 nægtelse af at bekræfte benægtelse ved ed 1633:268
 nægtelse af ed: pålagt at betale 1631:92
 løgn hvis tidligere forklaring ikke bekræftes ved ed 1633:264
 løgn hvis påstand ikke modbevises 1633:237
 birkefoged drager vidnesbyrd i tvivl 1631:62
 sættemommer afskærer yderligere bevis 1633:52 (jfr. 31, 78)
 syn bestrides imod landsdommers stævning og rolig hævd 1633:188
 krav om bevis 1630:39, 76; 1632:19, 58, 77 (jfr. 106), 97,
 101, 109; 1633:65, 173, 183, 351

40. sandemænd og nævninger, funktioner og afgørelser

16 nævningsmænd 1618:52
 de 16 mænd spørger om vidnesbyrd 1618:38
 16 synsmænd gransker og forfarer vedr. kvindes og barns død
 1633:306 (jfr. 308, 336)
 skudsmål til stokkemænd 1631:97
 de 8 mænd til stokke 1616:1 og passim

41. dommerens kendelser

pålæg om at møde ved sagsøgers hjemting 1618:93
 part tilfundet at miste mandhælg, hvis der ikke rettes for
 slagsmål 1617:62
 part tilfundet at vende tilbage til gods 1618:102
 part tilfundet at betale løn 1618:90
 part tilfundet at tilfredsstille modparten inden 15 dage
 1630:167, 201 (jfr. 182)
 part tilfundet at betale 3 mark for udeblivelse 1633:163
 (jfr. 162)
 part fundet sagesløs, da sagsøger udeblev 1633:200
 part forelagt at gøre regnskab hjemme eller lide nam i bo
 1631:66
 forlæg om at skaffe et svin til tinge 1631:88
 forlæg om at aflægge ed 1633:264
 forlæg om at udrede børns arv 1633:154
 forlæg om at lade visse personer i fred 1633:165, 207
 forlæg om betaling iflg. bekendelse 1632:51, 55; 1633:116
 forlæg om betaling inden 15 dage eller lide nam i bo
 1631:3, 4, 5, 6, 9, 14, 17, 45, 48, 54, 55, 56, 59,
 60, 68, 84, 87, 90, 92;
 1632:11, 17, 22, 29, 32, 33, 34, 35, 36, 42, 46, 48,
 52, 78, 79, 80, 82, 86, 87, 98, 103, 110, 111;
 1633:2, 25, 28, 32, 34, 36, 47, 48, 49, 58, 67, 79,
 81, 83, 85, 87, 102, 127, 128, 157, 169, 186,
 198, 206, 215, 228, 261, 284, 289, 303, 313, 324,
 325, 338, 345

kendelse om at give synsmænd adgang 1633:275
 kendelse om pladser i kirken 1632:38
 kendelse om pågribelse af rømt savskærer 1633:161

42. frifindelser

frifindelse indtil fredløshed bevises 1616:26
 frifindelse for lejekrav vedr. jord, da adkomst dokumenteres
 1617:40
 frifindelse ved dom (lakune) 1617:80
 frifindelse for påstand om vornedskab 1618:100, 101
 frifindelse for påstand om bortførsel af afgrøde 1618:121
 frifindelse sålænge tingsvidne står ved magt 1630:70
 frifindelse ved 16 synsmænd for skyld i hustrus og barns død
 1633:336 (jfr. 306, 308)

43. domme

dom afsiges ikke, da breve var fremlagt samme dag 1617:69
 den, der begærer en dom beskrevet, skal betale for den 1631:77
 landsdommers dom forelægges domfældte på birketing 1633:15
 endelig dom begæret 1618:65; 1633:119
 dom om betaling af ættebod 1617:56
 dom af landsdommer i arvesag 1617:60
 dom til æskning 1617:74
 dom vedr. arvesvig 1617:97
 dom hvorefter godsejer skal betale en henrettet misdæders
 kreditorer 1618:19
 dom om afpløjning 1618:121
 dom vedr. håndpant 1618:121
 dom vedr. ulovlig bortførsel af sæd og afgrøde 1618:192
 dom om betaling for en jernstang og urigtig benægtelse 1618:197
 dom hvorefter håndværkere skal flytte eller ophøre 1619:6
 dom om husmænds pligt til at svare præsten tiende 1619:19
 dom af birkefoged og 8 tingmænd til livsstraf for drab 1619:21
 dom for helligbrøde 1630:26, 43
 dom for gæld 1616:42; 1630:37
 dom afsagt men ikke indført i tingbogen 1630:86 (jfr. 22, 35, 36)
 dom for slagsmål 1630:118
 dom imellem husbond og fæster, der har opsagt fæstemål 1630:162
 (jfr. 56, 65, 102, 169, 181 og 200)
 dom i lejermålssag, ikke citeret 1631:30; 1633:265 (jfr. 165
 m.fl.)
 dom for uhjemlet tilegnelse af ved 1631:39
 dom, en "blod dom" 1631:77
 dom, ikke citeret 1633:8
 dom om stolestader i kirken 1633:46
 dom om tyveri begået af fledføring 1633:86
 dom om fæsters tilbageflytning til krongods 1633:119
 dom om betaling af gårdfæld til efterfølger 1633:125
 dom over skovfoged for manglende opsyn 1633:141 (jfr. 92)
 dom til bøder for lejermål 1633:180
 dom om fæstes forbrydelse efter ulydighed 1633:193
 dom om fæstes forbrydelse efter misligholdelse 1633:217.

dom om gårdfæld ikke citeret 1633:266 (jfr. 234)
 dom om husejers tilbageholdelse af lejerskes klæder, ikke ci-
 teret 1633:281 (jfr. 246)
 dom om ulovlig fængsling, ikke citeret 1633:287
 dom, enke udvises af hus 1633:294 (jfr. 293)
 dom vedr. påstand om avindsmand, ikke citeret 1633:343

tvingende og opfyldende funktioner 50 - 59

50. fordeling med høringer, mandhelgsberøvelse, lovfældning

mindremand bliver en sagsøger, der ikke kan bevise påstand
 om arvesvig 1617:97
 mandhelig for fødested og stavn 1616:46; 1617:49, 61, 62, 65,
 66; 1618:20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 40, 41, 42;
 1619:13
 mandhelig for betroet ting 1617:88
 mandhelig for penge og gods 1618:18, 44, 47, 68, 70, 71, 75,
 77, 85, 87, 104, 105, 109, 127,
 128, 131, 134, 138, 142, 143,
 144, 145, 146, 152, 154, 189,
 190, 200, 209, 211, 215, 216,
 220, 221, 222, 223, 225, 235,
 242, 243;
 1619:1, 5
 mandhelgsbreve efterlyses af tingmænd 1631:97
 tremarksbøder, se grupperne 143 og 150

53. tvangsfuldbyrdelse

æskning iflg. dom 1617:74; 1618:118
 opbud efter dom 1617:7
 birkefoged tilbyder at indfølge i bo på rettens vegne 1616:22
 vurdering af jernstang afpantet for afpløjning 1617:30
 forbud imod at forlade tinget før betaling 1617:54
 udvurdering 1618:257; 1631:76
 udvurdering, tvivl om den berettigede 1630:115
 udvurdering i trediemands kvæg 1631:76
 udvurdering, indsigelse om trediemands ret 1631:76
 udlæg for bygfæld 1631:85
 udlæg uden dom 1633:70 (jfr. 71)
 en uopfyldt dom hindrer sagsanlæg imod domhaver 1633:253
 nam uden dom, hvis gæld ikke betales 1633:350
 nam i bo efter 15 dage fra forlæg om betaling, se gruppe 41

54. foreløbige retsmidler: forbud, advarsel, arrest, tilbageholdelse af dyr eller ting (jfr. 120)

en kiste besegles, da tvivl om retten 1617:151
 pant lyses forbrudt, hvis løsning ikke sker inden næste ting
 1618:7
 forbud imod at indtage og huse fremmede 1618:122; 1619:20;
 1630:43, 172; 1631:78; 1632:43, 56
 forbud imod afførsel af afgrøde 1618:107, 123, 159; 1632:8;
 1633:121a

forbud imod ulovlig hugst 1631:65, 103; 1633:75, 90, 122
 forbud imod udleje af fæstejord 1617:73; 1633:95, 121a
 forbud vedr. dødsbo 1617:64; 1630:50, 67; 1633:201
 forbud 1617:5, 54; 1618:193; 1630:25, 30; 1631:30; 1632:43;
 1633:81, 270
 forbud overtrådt 1617:101; 1633:182, 193 (jfr. 206a), 195,
 201, 222
 advarsel om evt. skade ved uvan tyr 1633:146
 arrest og forbud på gods 1617:54, 64; 1618:193; 1630:50;
 1631:30; 1633:81, 155
 optagelse (innam) af løsgående, skadegørende husdyr 1617:85;
 1618:155; 1630:13, 30; 1633:218 (jfr. 236, 278, 290)

55. foreløbige retsmidler; anholdelse og fængsling (jfr. 161)

anholdelse af kvinder for manglende skudsmål 1632:44, 56
 anholdelse af kvinde 1633:241 (jfr. 233)
 anholdelse p.gr.af lejermål 1633:180, 194 (jfr. 206a), 214 (jfr
 165, 173, 182, 183, 195, 203, 204, 207), 225, 354
 (jfr. 355)
 anholdelse p.gr.af utroskab overfor husbond 1631:27
 fængsling indtil penge betaales 1633:353
 fængsling indtil borgen sættes 1633:165, 357
 fængsling indtil dom 1618:55 (jfr. 67), 236; 1619:14;
 1633:180, 183, 225 (jfr. 233), 323 (jfr. 318, 335)
 fængsling for tyveri 1633:1 (jfr. 18, 31), 86 (jfr. 134);
 1633:318, 335 (jfr. 323, 318), 352
 fængsling for trusler og undsigelse 1633:213, 223
 gældssag vedr. anholdt 1633:255, 313, 321
 sag om ulovlig fængsling 1633:287 (jfr. 248), 353
 kendelse om pågribelse af rømt 1633:161
 stokkeløn, stokkepenge (vederlag for fængsling) 1618:191;
 1633:180 (note)

56. foreløbige retsmidler: borgen for tilstedeværelse, rettergang og fred

borgen for fængsel og omk. 1618:55, 67
 borgen for tilstedeværelse 1633:30, 162 (jfr. 54, 64, 163)
 borgen for trusler 1633:165
 borgen efter lejermål 1631:12
 borgen efter overtrædelse af forbud 1633:182 (jfr. 165, 173)
 borgen for søns bøder 1631:28
 borgen for løsladelse 1633:357
 fritagelse for borgen 1633:166 (jfr. 162)

57. opbud, løvbud for pant og gæld (jfr. 128)

opbud af bo 1633:291
 opbud af hustrus gods 1633:312
 løvbud af pant 1618:7, 233, 239; 1631:44; 1633:179
 en domfældt tilbyder udlæg i bo og gods 1633:253
 en fængslet bekender alle gældskrav 1633:276

58. kost og tæring, sagsomkostninger (jfr. 4, 380), fogedpenge

kost og tæring afgøres af overdommer 1617:97; 1618:108
 omkostninger som led i forlig 1630:74
 3 mark til ø1 til forligsmænd 1630:74
 kvinde afkræves betaling for ø1 og mad fortåret under anholdelse 1633:180
 bekostning af en tyvs henrettelse 1633:9
 bekostning af fængsling, stokkepenge 1618:191; 1633:180 (note)
 gæld kræves med anvendt bekostning 1632:81
 fogedpenge 1631:33; 1633:202, 215, 284

DE AF TINGET ANVENDTE RETSKILDER 60 - 6460. skreven ret

Eriks sjæll. lov II-50 1618:121
 Eriks sjæll. lov II-69 1618:121
 Eriks sjæll. lov III-26 1617:56
 Jydske Lov II-22 (jfr. 27) 1617:56
 "vor danske lov 52. cap." (? Jydske Lov II-60) 1631:62
 "bøder efter loven" (?) 1633:268
 skade ved kvæg "som loven omformelder" 1633:218 (jfr. 236)
 bøde for løgn efter kong Eriks håndfæstning 1633:237
 kong Eriks håndfæstning og birkeretten 1631:99
 "håndfæstningen" 1617:97
 "stadsretten" (kong Hans' stadsret § 7) 1618:100, 101
 kirkeordinansen 1539 14/6 1633:191
 reces 1558 kap. 14 1618:92; 1633:31, 65
 reces 1558 kap. 16 1618:166 og 197
 reces 1558 kap. 22 1630:35 (jfr. 22, 27, 180)
 reces 1558 kap. 28.1 1633:275
 reces 1558 kap. 42 1633:31, 64 (jfr. 54, 162), 95, 136, 168, 231, 295
 reces 1558 kap. 45 1633:165, 183
 reces 1558 kap. 53 1618:19
 reces 1558 kap. 54 1631:76
 reces 1558 kap. 55 1619:6
 reces 1558 kap. 59 1633:224
 reces 1558 kap. 66 1616:42; 1630:125, 140, 177; 1632:98; 1633:148
 forordning 1617 12/10 § 1 1631:12, 28; 1633:180, 194, 270
 forordning 1619 16/11 § 5 1631:12
 forordning 1619 16/11 § 7 1630:172
 birkeretten 1623 jan. § 10 1633:188
 birkeretten 1623 jan. § 20 1633:137 (jfr. 159)
 forordning 1623 1/7 (om gældssager) 1630:32; 1633:313
 forordning 1623 20/11 1633:191
 Guds lov og bud 1633:214
 Guds og verdslig lov 1633:214
 Moseloven (2 Mos 21:15) 1618:236
 Ordinansen og recessen 1619:19; 1633:269 (jfr. 282)
 byskrå 1617:47
 ed med hånd på lovbogen 1631:62

61. retssædvaner

alm. retsgrundsatninger kaldes kong Eriks håndfæstning
 1631:99; 1633:237
 retssædvane 1633:46, 180, 256
 "vis og vane" 1618:19, 177
 sædvane af arilds tid 1616:75; 1618:133, 165, 226

62. præjudikater

retspraksis som grundlag for dom 1617:97; 1618:19
 dom af Chr. III som præjudikat 1618:100, 101
 dom af landsdommer som præjudikat 1619:19

RETSSKIKKE OG RETSTERMINER 65 - 6965. retsskikke (jfr. 561)

ed med fingre på lovbogen 1631:62
 ed med fingre på tingbogen 1633:30, 37, 165, 301
 ed med fingre på tingstokkene 1633:30
 ed med hånd på modpartens skulder 1633:301
 ed med hænder på to heste 1633:9
 hånd rækkes birkefogden af ny skriver 1630:111
 hånd rækkes for ættebod 1617:77
 hånd rækkes for søns bøder 1631:28
 hånd rækkes for andens skadegæld 1630:6 (jfr. 1)
 hånd rækkes på løfte 1617:44; 1618:99, 113, 236; 1630:63;
 1632:41
 hånd rækkes på forløfte 1630:4; 1631:45, 48; 1632:29;
 1633:2, 307
 hånd rækkes på forlig 1630:74; 1633:46, 65, 105, 129
 hånd rækkes på afkald og kvittering for arv
 1617:111, 127, 147, 153;
 1618:63, 64, 72, 97, 148, 205, 256;
 1631:96; 1632:30;
 1633:19, 20, 114, 152, 172, 199, 210, 220, 242, 274,
 310, 340
 nøgle fjernes i dødsbo 1617:72
 drikke lidkøb 1617:122; 1633:9, 18
 lidkøbsvidner 1633:9, 18
 fæstepenge 1617:112, 131
 tyvemærke på kvæg 1632:46a, 62
 forlig med underskrifter, signet, karmærke (bomærke) og segl
 1633:86 (jfr. 134)
 underskrift og segl mangler 1632:44
 skudsmål besegles 1617:108

66. retsterminer

år og dag 1630:186
 tvende solemærker 1619:14
 betalingsfrist 15 dage 1631:5 og passim
 betalingstermin: til påske 1618:80
 betalingstermin: til jul 1616:39, 41; 1617:115

betalingstermin: St. Ibs dag (25/7) 1618:99; 1631:29
 betalingstermin: St. Mikkelsdag (29/9) 1617:86; 1618:120,
 138; 1631:29
 betalingstermin: St. Mortens dag (11/11) 1633:307
 6 ugers frist til fremførelse af indlæg på tinge 1618:4
 6 ugers frist til fremføring af hjemmel 1618:30

DE I RETSSAGERNE FOREKOMMENDE RETSFORHOLD OG RETSBRUD 70 - 139

70. angreb på liv og legeme, mord, drab, hug og slag m.v. (jfr. 551)

drabssager 1618:67 (jfr. 55); 1619:21; 1631:74
 druknet kvinde udlagt som sin egen og sit barns banemand
 1633:306 (jfr. 308, 336)
 kvinde slået med døden til følge 1616:5
 kvinde skubbet, så hun næsten var død 1617:33
 et barn bevidnes forgivet 1618:54
 forsøg på forgiveness af ægtemand 1633:195
 mishandling af et barn 1633:69 (jfr. 82, 93)
 bøsseskud imod en person 1618:38
 slag og overfald 1617:33, 129; 1618:169, 178, 236; 1630:10,
 54; 1633:112, 164, 165, 173, 240, 268, 279
 forsøg på voldtægt 1633:165
 slagsmål og bordag 1617:47, 48, 104; 1618:91, 178, 193;
 1630:7, 15, 45, 118; 1632:25; 1633:33, 120, 170
 (jfr. 164), 202, 238, 273
 forsøg på slag 1618:178
 trusler om slag 1616:64; 1633:213 (jfr. 223)
 klage over husfred, gårdgang, vold, sår og skade 1633:101
 (jfr. 118, 123, 132)

71. fredsbrud, husfred, kirkefred, tingfred, mark- og vejfred

birkefred 1633:123 (jfr. 132), 268
 husfred 1616:5; 1617:33, 45, 47; 1630:10, 35 (jfr. 22, 27,
 36, 180), 180, 193 (jfr. 1631:2); 1633:101 (jfr.
 118, 123, 132), 112, 165, 173 (jfr. 165, 182), 202
 ransagning kræver hjemmel 1631:46
 husbond tillader adgang for syn 1631:86
 klage over fredsbrud 1630:199 (jfr. note)
 strid om stolestader i kirke 1630:168, 197; 1632:38, 109;
 1633:27, 46, 184, 297
 udskældning på vej fra kirke 1618:1
 tingfred 1616:52; 1617:90; 1633:205
 markfred 1632:1; 1633:355-56
 vejfred 1633:164
 skudsmål: stiv, trodsig og ufredelig 1633:355-356

72. frihedsberøvelse, ulovlig

påstand om ulovligt fængsel 1618:193; 1633:287 (jfr. 248), 353
 kvinde tilbageholdes for gæld 1633:238

73. arekrænkelser, fornærmelser (jfr. 602-603)

tyverisigtelse 1618:169, 170, 228
 sigtelse for arvesvig, ubevist 1617:97
 hustrus ære krænket ved forlokkelse 1633:195
 forsøg på at gøre modpart til uærlig mand 1633:195
 bekræftelse af gode ære og rygte 1631:81
 arekrænkelser og skældsord 1616:33, 64; 1617:21, 129; 1618:
 1, 91, 170, 178; 1619:15; 1630:23, 45, 73, 74; 1631:
 89; 1632:58, 77 (jfr. 106); 1633:4, 55 (jfr. 37,
 68), 100, 108, 118 (jfr. 101, 123, 132), 137 (jfr.
 159), 165, 170 (jfr. 164), 174, 209, 213 (jfr. 223),
 240, 268, 279
 forskydelse fra stolestæde i kirken 1630:168; 1632:38, 109;
 1633:27, 46, 297

74. krænkelser af religion og sædelighed, trolddom (jfr. 151, 519, 562, 563, 578)

helligbrøde (søndagsarbejde) 1630:26, 43; 1633:191
 selvmord 1633:336 (jfr. 306, 308)
 dobbelt synd og hor 1633:214
 hor og lejermål 1618:166, 178; 1619:12, 15; 1630:22 (jfr. 27,
 35, 36, 180), 172; 1631:12, 28, 29 (jfr. 10 og 34),
 30, 33, 50, 101; 1632:2, 44; 1633:64, 162 (jfr. 54,
 64, 166), 165 (jfr. 173, 182, 183, 195, 203, 204,
 207, 212, 265), 180, 194 (jfr. 193, 206a), 270, 300
 (jfr. 295), 301, 332, 345, 349, 359
 hor og lejermål, skudsmål 1631:101; 1633:203, 247, 254
 horsag, ret til at anlægge 1633:354 (jfr. 355)
 horkone huset imod forbud 1633:193 (jfr. 194, 206a)
 tjenestepige forvist for hor 1617:129
 en søn slår sin fader 1618:236
 præst afviser nadvergæster 1619:15
 kvinde ikke til alters uden skudsmål 1631:29
 forbandelse af nadvergæst 1618:1
 præst skrifter for betaling 1619:15
 band over ukendt gerningsmand 1630:11
 mened 1633:16 (jfr. 30, 63)
 trolddom, kvinde signer en stud 1617:113

75. krænkelser af retten og øvrigheden, overhørighed, ulydighed, forræderi (jfr. 16, 470 ff.)

foragt for lov og ret at nægte at vidne 1633:209
 foragt for varsel 1631:76; 1633:163, 209 (jfr. 262)
 foragt for kongens skæppe 1633:159 (jfr. 137, 174)
 trusler imod birkefoged og landsdommer 1633:209
 løgn på tinge 1618:166, 197; 1631:99 (jfr. 76)
 overhørighed og ulydighed 1618:3, 65 (jfr. 56), 187; 1630:12,
 44, 98; 1631:12, 172; 1632:71; 1633:64 (jfr. 54,
 162, 166), 73, 99, 168, 193 (jfr. 206a), 219, 295
 (jfr. 265)
 overtrædelse af forbud 1618:171, 192; 1630:2; 1631:78;
 1633:222

76. personretlige forhold: børn, mindreårige, værgemål, forsørgelse (jfr. 540)

barnefødsel i dølgsmål 1631:29 (jfr. 10 og 34)
 nyfødt barn af rømt kvinde synes 1633:54
 faderskabssag 1618:140, 141, 166; 1632:2, 44; 1633:64 (jfr. 54, 162, 163, 166), 195
 5 børn avlet i hor 1633:194
 værgemål for børn 1630:18; 1631:71; 1633:19, 57, 82 (jfr. 69), 93
 værgemål frasiges 1617:31; 1631:98
 værgemål beskyldes for misbrug 1631:98
 kvittering for værgemål og arv 1633:114
 værgemål for børnegods 1617:9; 1619:4; 1630:110; 1632:18; 1633:19, 61, 66
 barns arv kræves udleveret af stedfader 1616:31
 3 stedbørn kræver børnegods 1633:331
 et uægte barn formenes udsat for stød og slag 1633:195
 et barn synet efter mishandling 1633:69 (jfr. 82, 93)
 tilbud om overtagelse af værgemål efter mishandling 1633:82 (jfr. 69)
 skifte af værgemål 1617:145; 1633:93 (jfr. 69, 82)
 dreng med lavværgemål, bøde for slagsmål 1630:118
 gæld på broders vegne 1633:243
 fader bøde for søns lejermål 1631:28
 fader kræver løn for barn 1617:20; 1631:10
 faders indsigelse imod at umyndig søn skal vidne 1633:30
 en dreng lokket af lære og fra sin husbond 1633:280
 forsørgelse 1617:145; 1630:193; 1631:29; 1632:13; 1633:173 (jfr. 165, 182), 195
 stedfader påstår, at barn skal følge arv 1616:31

77. personretlige forhold: kvinder, værgemål; mænd, vederhæftighed

kvinde som sagsøger 1617:20, 105; 1618:90, 196, 222; 1619:9; 1630:37, 176; 1631:44; 1632:89; 1633:211, 327
 enke handler og kræver gæld 1631:44, 45, 57, 61
 kvinde hjemler fuldmagt 1633:52 (jfr. 31)
 kvinde bor tilleje 1633:246 (jfr. 281)
 kvinde (kokkepige) som panthaver 1633:179
 hustru i fremmed tjeneste 1632:10
 kvinde benægter ved ed tjenesteforhold 1617:112
 4 dannekvinder syner nyfødt 1633:54 (jfr. 64, 162, 163, 166)
 kvinder aflægges vidnesbyrd 1616:5; 1618:38, 91, 140-141, 178; 1619:15; 1630:22, 76; 1631:29, 50, 62, 73, 76, 83; 1632:2, 56, 104, 106; 1633:4, 18, 52, 65, 165, 173, 180, 183, 184, 194, 195, 206a, 209, 238, 246, 262, 296, 318
 kvinde ved lavværgemål indvarslet 1616:37; 1617:39; 1630:76, 145, 188; 1631:44, 54, 261, 333; 1632:1
 adelig kvinde får varsel ved lavværgemål 1618:140-141; 1630:53; 1633:10, 188, 333
 hustrus skr. vidnesbyrd fremlægges 1617:72
 ægtemand vidner for hustru 1617:113, 122; 1630:180; 1633:86

broder møder for søster (enke) 1631:45; 1633:103
 hustrus skudsmål begæres 1617:8
 kvinde uden skudsmål anholdes 1632:56
 mænd og kvinder afæskes skudsmål 1616:4; 1617:108
 letfærdigt kvindfolks vidnesbyrd bestrides 1633:301
 gæld kræves på kvindes vegne 1631:53, 103, 111; 1632:10
 fledføring stævnes med lavværge 1632:104
 vederhæftighed 1632:18; 1633:82, 182, 337

78. personretlige forhold: syge og gamle, forsørgelse, aftægt
 (jfr. 98, 313, 540-541)

sygdom som årsag til udeblivelse 1633:125
 en varselsmand ligger vanfør 1633:136
 vidnesbyrd om syg mands udsagn 1633:173
 en syg og elendig får kost i 3 år 1630:193
 hjælp til syg kvinde 1633:65
 enke fradømmes hus 1633:294 (jfr. 293)
 døende kræves for gæld 1633:176
 forsørgelse til en kvinde 1631:62 (jfr. 10, 29, 34, 50, 51)
 fledførelse 1632:53 (jfr. 104, 105 og 1633:1, 18, 31, 52,
 86, 263)

79. personretlige forhold: fæstere, vornede, tjenestefolk, tyende
 o.a. (jfr. 114, 130, 232, 233, 288, 311-14)

vornedskab, bopælspligt, rømning 1616:15, 18, 26, 46, 53;
 1617:49, 61, 65, 66; 1618:20, 21, 22, 23, 24, 25,
 26, 40, 41, 42, 43, 102; 1619:13, 119, 181
 vornedskab, frifindelse for påstand om fødested 1618:100, 101
 fæster pålægges ødegård 1630:56 (jfr. 65, 101, 102, 162)
 tyende 1632:58, 77 (jfr. 106); 1633:195, 209, 239, 254, 272
 død karl efterlod kun til begravelsen 1630:190
 husbond bestiller ligkiste til tjenestepiges barn 1631:10
 tjenesteløn til gift kone 1632:10
 tjenestefolk 1630:180 (jfr. 22, 27, 35, 86); 1631:30, 48;
 1632:1, 37; 1633:196, 251

80. personretlige forhold: fattige, ulykkesramte, tiggere
 (jfr. 542, 543, 605-606)

brandlidte 1632:5, 26, 31
 armod og fattigdom efter hustrus forlokkelse 1633:195
 kvinde i skjul, gravid efter hor 1631:29 (jfr. 10, 34)

81. personretlige forhold: fremmede (jfr. 312, 314, 607)

en fremmed afkræves borgen 1633:30
 forbud imod at huse fremmede og pasløse 1619:20; 1632:43,
 44, 56; 1633:193
 pas og skudsmål kræves fremlagt 1618:122; 1619:20; 1633:52
 fæste forbrudt efter husning af en fremmed 1633:222
 forvisning for lejermål 1633:180

82. personretlige forhold: mindremænd, foragtede, berygtede
(jfr. 150, 600-609)

træmarksmand 1633:355-56
berygnet for lejermål 1630:180; 1631:101; 1633:173
forviste 1630:27, 43, 172; 1631:12, 78; 1633:180, 193,
206a, 301

83. personretlige forhold: personlig og social status iøvrigt
(jfr. 23 og 600 ff.)

placering i kirken 1630:168 (jfr. 197); 1632:38, 109;
1633:27, 46, 184, 297
ringeagt 1618:1
forviste 1630:27, 43, 172; 1631:12, 78; 1633:180, 193,
206a, 301
gældssags betydning for skudsmål 1633:100

85. familieretlige forhold: trolovelse og ægteskab (jfr. 571)

trolovelse og vielse 1619:12 (jfr. 14); 1633:173

86. familieretlige forhold: forholdet imellem ægtefæller
(jfr. 578, 579)

hustru skal leve med sin mand efter Guds lov og bud 1633:214
ægtemand slår hustru 1633:183, 196
ægtemand truer med at jage konen af gårde 1633:183
vidnesbyrd om forholdet imellem ægtefæller 1633:308 (jfr.
306, 336)
krænket ægtemand tilbyder anden sin kone og et barn 1633:195
ægtemand klager over hustru til præsten 1633:183
forlokkelse af hustru 1633:183, 195
ægtemand påtaler sag om hustrus lejermål 1633:212
mand får hustru med gods og gæld 1633:26
mand og hustru varsles sammen for gæld 1632:102
hustru søges for husbonds gæld 1631:94
hustrus regres iflg. mands forløfte 1631:45
mand kræver gæld til hustru 1631:53

87. familieretlige forhold: forældre og børn, stedbørn (jfr.
520, 579, 608)

børn kaldes tyende 1633:272
opfordring til at straffe børn 1617:104
uægte barn søges afsat i pleje 1631:29
uægte barn tilbydes den udlagte far 1633:195
stedbørn 1616:16-17, 31, 74; 1617:10, 46, 111, 153; 1630:7,
163 (jfr. 170); 1631:68; 1633:94, 154, 331

90. arveretlige forhold: arvegang, testamente (jfr. 540)

dødslejegaver 1633:65
sjælegave 1633:26
livsgaver bekræftet på skifte 1633:65
testamente 1618:93; 1633:176
vidnesbyrd om arvegang 1630:46

91. arveretlige forhold: arv og gæld

en døendes udsagn om gæld 1633:65, 106
 afdøds gods og kreditorer tillyses 1618:186
 arvepart tilbudt men nægtet modtaget 1633:113 (jfr. 117)
 forbud på arvepart 1617:54
 varsel til afdøds debitorer 1618:108, 116; 1633:171
 vidnesbyrd om dødsbo 1631:90; 1633:65, 176
 betaling af gæld efter testamentes indhold 1618:93
 forbud overfor arvinger 1633:201
 gældens betaling 1618:158; 1633:26, 307
 arvens udredning 1617:60; 1619:2

92. arveretlige forhold: dødsboet og dets registrering

afdøds gods i andres besiddelse 1618:186; 1633:177
 andres gods i dødsbo 1618:120
 forvaring af arvegods 1617:31
 vidnesbyrd om afdøds gods 1630:190; 1633:177
 effekter fjernet fra dødsbo 1633:178
 hjemmel vedr. nøgle i dødsbo 1617:72
 afdøds gods er uhjemmelt, hvis det ikke oplyses 1618:186

93. arveretlige forhold: udtagelsesret, fortrinsret

begravelsesomkostninger udtaget 1633:269, 319
 æreøl udtaget 1630:165
 forlods udtagelse 1633:26
 krav iflg. dom over arvelader skal dækkes først 1633:201
 forbud på dødsbo 1630:50, 67
 børnegods 1616:31; 1619:4; 1630:18, 66, 81, 110, 124; 1631:
 71; 1633:61, 66, 82 (jfr. 69, 93), 331
 dreng kræver arvelod og forsørgelse 1632:13

94. arveretlige forhold: arvesvig, strid om arv (jfr. 133)

arvesvig 1617:64, 72; 1630:76; 1631:98; 1633:337
 børnegods formenes forringet 1632:18; 1633:61
 gods fjernet fra dødsbo 1630:76, 114
 nøgle til kiste forsvundet 1618:115
 krav om arv 1630:163 (jfr. 170); 1631:23; 1632:14, 15;
 1633:57, 71, 154
 strid om børns arvelodder 1633:94
 godsfoged tilforhandler sig arvepart 1618:205

95. arveretlige forhold: afkald og kvittering for arv

afkald på arv p.gr.af medarvings tyveri 1617:127
 afkald på arvepart, som godsfoged har købt 1618:205
 nye værgers kvittering for arv og børnegods 1633:93, 114
 kvittering for arv 1616:74; 1617:10, 46, 53, 57, 68, 111, 127,
 153; 1618:63, 64, 72, 97, 135, 148, 256;
 1630:60, 68, 84, 122, 194; 1631:96;
 1632:30; 1633:19, 20, 71, 80, 88, 152, 172, 199,
 210, 220, 242, 274, 310, 340
 kvittering for arv påstås forholdt 1633:117 (jfr. 113)

97. skifte af dødsbo (jfr. 313)

skifte bør holdes 3. "wettetdag" 1633:337
 skifte, nøgle til afdødes kiste forsvundet 1618:115
 skifte og vurdering ved 4 mænd 1633:319
 skifte med afdød hustrus børn 1633:154
 vurderingsmænd vidner om forlig 1633:65
 vurderingsmænd godkendes og takkes 1631:96
 tinglysning vedr. skifte 1633:171
 vidnesbyrd om skifte, bevis for gæld 1630:170 (jfr. 163)
 aftale om skifte af fællig 1633:210
 jord til ødegård skiftes 1630:56 (jfr. 65, 102, 169, 181)
 vurdering vedr. bygfæld 1630:113
 forlig vedr. skifte 1619:9; 1633:60

98. skifte i levende live (jfr. 78, 313, 540)

skifte af fællig 1633:210
 gæld overtaget på skifte 1632:41

100. tingsretlige forhold: jord, mark, mose (jfr. 200, 217, 328)

sag om nogle enge 1631:75
 sag om nogle øer 1633:333
 opmåling af agre 1633:305
 ulovlig grav på mark 1633:351
 jordebog ønskes ændret af godsejer 1616:75

101. tingsretlige forhold: skove, træer (jfr. 200, 216, 217, 329)

skovfoged beskikkes 1631:82
 skovfoged frasiger sig hvervet 1633:111, 302
 træer sælges af husbond udenom skovfoged 1633:111
 skovfoged dømt for manglende opsyn 1633:141 (jfr. 92)
 skove registreret af synsmænd 1618:124
 skove registreret for olden 1618:175, 183; 1630:54a (jfr. 64);
 1632:3
 udvisning af tømmer 1618:28; 1633:115, 122
 adkomst til hugst på fastegods 1631:103
 hjemmel vedr. træer 1630:53; 1631:31, se gruppe 112
 forbud imod hugst 1631:65, 91, 103; 1633:90
 syn vedr. afhuggede grene 1633:40
 sag om underskov 1631:75
 sag om forsvundet pæretre 1633:16 (jfr. 30, 63)
 varsel for skyldig brændsel 1616:2
 ulovlig hugst 1617:136; 1618:39, 59 (jfr. 48); 1619:16;
 1630:108; 1631:52; 1633:38 (jfr. 74), 73, 92 (jfr.
 141), 96, 98 (jfr. 106), 271, 361
 vindfælde ulovligt tilegnet 1633:53, 217, 272

102. tingsretlige forhold: vand, vandløb, fiskeri (jfr. 201, 216, 337)

udbedring af mølledæmning 1618:165
 ret til øer i en å indtil midtstrøm 1633:333
 rolig hævde vedr. marker og vand 1633:188

104. tingsretlige forhold: veje, stier, broer; færdselsret (jfr. 213, 402, 462 ff.)

veje skal gøres efter angivne vognmål 1617:116
 en ubenyttet vej aflyses 1630:31

107. naboretlige forhold: skel, gærder, hegn, grøfter (jfr. 210, 212, 215, 236, 237)

rebning, skelsætning 1618:117, 226; 1632:59; 1633:249, 257, 288, 305
 gærder 1617:91; 1618:129, 150 (jfr. 129); 1630:16, 30, 79, 87; 1631:100; 1632:16, 21, 278
 syn af gærder 1631:72; 1633:91, 133 (jfr. gruppe 25)
 forbud imod at hugge til gærder 1633:90
 svin i fremmed mark 1630:1 (jfr. 6); 1632:9
 skeltrætte 1633:139, 275
 afpløjning af nabojord 1616:19; 1617:130; 1618:121; 1632:58; 1633:3, 288, 305
 ulovlig brug af andens jord 1616:68; 1631:36-37
 strid om græsningsret 1633:218
 strid om stilleje 1617:52
 syn vedr. grøft 1618:174, 184

109. landboret iøvrigt, jagtret (jfr. 338)

ret til marker bestemmer plads i kirken 1633:46
 rebning og skifte af ødegård 1630:101 (jfr. 56, 65, 102, 162, 181)
 ødegårde 1631:13
 en gårds tilliggelse 1633:10
 græsning 1618:133; 1633:218 (jfr. 236)
 tiende, degnetrave 1633:232
 tilegnelse af bier 1630:24
 nøddeplukning forbydes af husbond 1630:25

110. besiddelse og eje, hævd, bemægtigelse, gaver, fund og vræg (jfr. 270, 333, 366, 576)

ret til øer i en å 1633:333
 ret til kvæg og svin 1631:76, 83 (jfr. 46, 63)
 fri enemærke 1633:188
 jord under hånd og hævd i 20 år 1633:275
 rolig hævd i over 90 år vedr. jord og vand 1633:188
 hævd på brug af jord 1617:40
 hævd på brug viger for adkomst 1617:40
 præstejordens størrelse i 20 og 40 år 1633:288
 ret til græsning af arilds tid 1633:236 (jfr. 218)
 kvæg i hånd og hævd 1631:76
 bemægtigelse, bier 1630:24
 bemægtigelse, nødder 1630:25
 driftekvæg og -svin til ejendom efter vurdering 1618:13, 50
 gaver fra moder til søn bevilget på skifte 1633:65
 fund af melsæk på vejen 1618:185

111. fælleseje, fællesret (jfr. 177, 235, 236)

fællesbo imellem enkemand og arvinger 1633:337
 fællesgods 1630:76; 1633:86
 tyr i fælleseje 1617:40; 1618:230; 1633:146
 fællesjord 1617:40; 1618:133
 fællesjord ulovligt indhegnet 1630:19; 1633:188
 fællesjord takseret 1633:188

112. beskyttelse af besiddelse og ejendom: hjemmel, tyveri, tingsbeskadigelse, ulovlig brug, tilbagesøgning af gods, lås, ejendomsmærker (jfr. 21, 270, 286, 359, 366)

hjemmel 1617:72, 79, 136;
 1618:30, 92, 103, 117, 120, 183, 194, 213, 218, 231;
 1630:29, 53;
 1633:1 (jfr. 18, 31), 62, 98 (jfr. 106), 178, 192,
 209, 217, 236 (jfr. 218), 245, 258, 272, 275
 uhjemlet brug og adkomst 1617:4; 1618:186, 187; 1630:132;
 1631:27, 31, 65; 1633:38 (jfr. 74), 53, 65, 73, 106
 (jfr. 98), 191, 361
 tyveri 1617:127; 1618:169, 170, 185, 228; 1632:85; 1633:1
 (jfr. 18, 31), 9, 18, 31 (jfr. 1632:53, 104, 105;
 1633:1, 18, 52), 86, 98 (jfr. 106), 203, 262 (jfr. 209),
 318 (jfr. 323, 335), 332, 352, 365
 hæleri, køber i god tro 1633:318
 fralokkelse 1631:27
 framærkning af husdyr 1617:123; 1618:2, 82-83, 170;
 1630:120, 131 (jfr. 135, 152)
 fratagelse af klæder 1633:195
 ulovlig tilegnelse 1631:39; 1632:1; 1633:96, 298
 ran, påstand om - 1617:45
 ulovlig hugst, se gruppe 101
 ulovlig brug af jord 1617:52, 96, 101; 1632:20; 1633:239,
 252, 320, 362
 ulovlig afpløjning 1616:19; 1617:130; 1618:121; 1632:58;
 1633:21, 275, 288, 305
 ulovlig afslet 1632:58, 59; 1633:3, 249, 257, 258
 ulovlig tilegnelse 1630:42, 43
 korn mistet i møllen 1618:173
 tingsbeskadigelse 1617:136; 1630:80; 1633:101 (jfr. 118,
 123, 132), 173 (jfr. 165, 182), 334
 markskade 1631:15; 1633:278 (jfr. gruppe 107)
 ransagning 1631:46; 1633:98 (jfr. 106)
 tilbagesøgning af jord 1618:117
 tilbagesøgning af dyr og gods 1616:40, 58; 1617:72, 106,
 114, 123, 151; 1618:2, 11, 17, 35, 103, 111, 246;
 1630:13, 37, 120; 1631:46 (jfr. 63, 83), 74, 76,
 88, 89; 1632:46a, 54; 1633:9, 37 (jfr. 55, 68),
 62, 68, 139, 171, 177, 218 (jfr. 236)
 lås, arealer fri enemærke og fuldt til lås 1633:188

ejermærker på husdyr 1616:48, 56, 57, 71;
 1617:16, 28, 34, 35, 123, 128, 139, 140,
 141, 142, 157, 158, 159;
 1618:9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 170,
 237, 238, 244, 245, 247, 248, 249,
 251, 255;
 1630:202, 204, 205, 206;
 1631:63, 83a, 88, 107;
 1632:46a, 62, 64, 83, 84, 100;
 1633:1, 7, 20, 31, 35, 41, 42, 43, 44,
 45, 315, 318, 329, 358
 husdyr uden mærke 1617:17; 1618:8, 17, 32, 33, 34,
 35, 62, 248, 250, 251, 253;
 1630:191, 203; 204; 1631:42, 43; 1632:112,
 292, 314, 317, 342
 hestejern (ejd.mærke) frastjålet 1633:9

113. forvaring og betroelse

forvaring 1617:9, 31, 88; 1630:76, 80; 1632:54

114. fæstemål vedr. hus og jord, fæsterens retsstilling, mislig- holdelse (jfr. 12, 79, 122, 231, 236, 251, 300-319, 323, 663, 664)

stedsmål 1631:85; 1633:125, 284
 landgilde 1617:137; 1630:153, 154, 155, 157, 158, 159;
 1633:51, 136, 143, 217, 259
 hoveri 1617:45; 1618:226; 1633:247 (jfr. 281)
 fæster pålægges gård og jord 1630:65 (jfr. 56, 101, 102,
 169, 200)
 fæster opsiger fæstemål 1618:160; 1630:56 (jfr. 65, 101,
 102, 162, 169, 181, 200)
 fæster flytter fra skolens til præstens jord 1630:200; 1631:76
 fæstegård afstås 1633:72
 fôrlov ved fæstes ophør 1630:200; 1631:99; 1633:264
 fæsteres ret til oldensvin 1618:175; 1632:3
 fæsteres ret til hugst 1631:103
 fæstere skal adlyde godsejer og udvise troskab 1618:172;
 1630:15, 44, 98; 1631:27; 1632:71; 1633:64 (jfr.
 54, 162, 166), 100, 168, 295
 fæstere skal adlyde skovfoged 1631:82
 fæstere skal plukke nødder for husbond 1630:34
 fæstere skal udbedre mølledæmning 1618:165
 fæstere skal vedligeholde fæstegård (bygfæld, gårdfæld)
 1617:41, 67, 76, 78, 79; 1618:151, 231; 1630:40,
 169 (jfr. 162); 1631:85; 1633:39, 89, 107, 115,
 121, 125, 129, 131, 144, 224, 231, 234 (jfr. 266),
 289, 293 (jfr. 294)
 fæster må ikke udleje jord 1617:73, 101; 1618:107, 163;
 1633:95, 121a, 264
 fæster må ikke afhænde træ 1618:164; 1633:237
 fæster må ikke fjerne afgrøder 1617:134; 1618:123, 159, 182;
 1633:121a
 fæster må ikke sælge husdyr 1632:43, 57
 fæster må ikke huse fremmede 1618:122; 1632:43; 1633:194, 222

fæster ansvarlig for tilsåning 1618:199
 fæster ansvarlig for gårder 1617:91
 fæstemål forbrudt 1618:159, 163; 1631:27, 78; 1632:43;
 1633:15, 64 (jfr. 54, 162, 166), 136, 168,
 193 (jfr. 206a), 194, 217, 222, 231
 (jfr. 224), 264, 294 (jfr. 293)
 fæsteres (vornedes) bopælspligt, rømning 1617:61, 65, 66, 127;
 1618:20-26, 40-43, 102, 147; 1619:13; 1633:64
 (jfr. 54, 162, 166), 181, 332
 fæster dømt tilbage til fødested 1633:119, (jfr. gruppe 50,
 mandhelg)
 fæster frifundet for vornedskab 1618:100, 101
 ødegårde 1616:47; 1617:95; 1630:65

115. lån til brug, lejemål, forpagtning, forlening (jfr. 336,
 367, 629, 662)

lån til brug 1617:114; 1631:10, 16, 41; 1632:10;
 1633:77, 327
 leje af jord 1630:132, 133; 1633:95, 258, 305
 leje af kvæg 1617:19; 1618:182, 258; 1630:121, 200;
 1631:76, 99 (jfr. 76); 1633:18 (jfr. 1, 31)
 leje af vogn 1618:113; 1632:10, 262
 leje af heste 1631:40; 1632:10
 leje loves betalt 1618:18
 husleje 1618:136; 1633:246 (jfr. 281), 301
 leje af ting 1630:47; 1631:57
 leje bestrides 1631:76
 mangler ved lånte stude 1617:113
 lam af udlejet får bortkommet 1632:70

116. lån til eje, pengelån, gældsbreve, rente og åger (jfr. 665)

lån af sæd og korn 1618:30
 pengelån, gældsbrev citeret 1630:193
 pengelån iflg. håndskrifter som oplæses 1632:71
 pengelån bestrides ved ed 1631:34
 pengelån bestrides 1630:189
 pengelån kræves betalt 1618:90; 1630:5, 151; 1633:170, 221
 gældsbrev, stedet for udstedelse 1630:28
 gældsbrev påstås ændret ved udskrabning 1633:14
 gældsbrev, fortolkning 1633:14
 gæld iflg. uskåren skrift 1631:55
 gæld iflg. håndskrift 1630:109; 1632:72
 rente, byg i leje for pengelån 1617:29; 1630:170; 1631:45;
 1633:318
 rente, hø som villighed af pengelån 1617:122
 rente 1617:145; 1618:75, 138, 233; 1630:71, 125, 140, 163,
 177, 189, 193; 1631:14, 45, 68, 71, 98; 1632:97,
 98, 111; 1633:276
 rente af børnegods 1617:145; 1631:71
 rente nægtes af børnegods 1633:66
 børnegods ikke sat på rente 1631:98

en billig rente kræves 1618:75

ulovlig åger og rente 1633:148

117. gældssager, hvor baggrund angives (jfr. 663-664)

1616:2, 9, 14, 20, 28, 34, 39, 43, 47, 55, 58, 63, 67, 68;
 1617:2, 20, 37, 38, 51, 63, 81, 83, 92, 94, 99, 102, 110, 117,
 119, 121, 122, 124, 125, 131, 133, 137, 148, 149, 150,
 154, 155, 156;
 1618:5, 19, 27, 31, 37, 47, 60, 70, 71, 75, 79, 80, 87, 89,
 90, 94, 105, 108, 113, 116, 120, 126, 127, 131, 134, 136,
 137, 142, 144, 145, 146, 152, 153, 176, 179, 182, 189,
 191, 197, 206, 207, 209, 210, 211, 216, 222, 225, 243;
 1619:11, 17;
 1630:14, 32, 37, 48, 52, 66, 82, 97, 103, 106, 116, 117, 119,
 123, 124, 126, 132, 133, 139, 141, 151, 153, 154, 155,
 156, 157, 158, 159, 160, 161, 167, 171, 176, 179, 182,
 195, 198;
 1631:5, 7, 8, 10, 11, 18, 33, 41, 44, 45, 59, 62, 66, 70, 77, 84,
 86, 92, 106;
 1632:10, 11, 27, 49, 81, 91, 92, 95, 102, 111;
 1633:12, 39, 48, 109, 110, 120, 127, 136, 142, 153, 156, 185,
 186, 187, 197, 206, 211, 235, 250, 269, 276, 284, 303,
 307, 309, 341, 364

118. gældssager, hvor kun gældens størrelse angives (jfr. 663-664)

1616:3, 7, 8, 10, 11, 13, 20, 21, 24, 25, 27, 30, 32, 36, 37, 38,
 41, 49-50, 59, 60, 66, 69;
 1617:22, 29, 37, 39, 58, 82, 83, 84, 99, 102, 103, 105, 109,
 115, 119, 120, 126, 132, 133, 135, 146, 147, 152, 154,
 155, 156;
 1618:6, 8, 29, 36, 45, 57, 61, 68, 70, 71, 75, 76, 77, 78,
 79, 85, 86, 88, 93, 94, 95, 99, 104, 106, 109, 115, 116,
 128, 134, 138, 154, 156, 161, 162, 181, 190, 196, 200,
 201, 202, 210, 212, 214, 215, 220, 221, 224, 225, 235,
 241, 242;
 1619:1, 5, 7, 8, 10;
 1630:9, 50, 52, 69, 71, 75, 89, 90, 104, 105, 106, 116, 117,
 125, 127, 129, 137, 146, 147, 148, 149, 164, 170, 174,
 175, 177, 185, 196;
 1631:3, 4, 6, 8, 9, 11, 14, 17, 20, 22, 24, 53, 54, 60, 61,
 66, 68, 73, 87, 94, 104;
 1632:28, 32, 34, 36, 42;
 1633:13, 49, 58, 102, 110, 116, 128, 145, 150, 151, 157, 169,
 228, 260, 289, 299, 338, 339

119. gældssager iøvrigt

gæld ifølge forløfte, se gruppe 123

gæld benægtes ved ed 1630:138, 174, 175, 198; 1633:157

gæld i dødsbo, vidnesbyrd 1630:170 (jfr. 163)

gæld benægtes men ikke ved ed, forlæg om betaling 1631:92

tvivl om gæld eller gave 1631:34 (jfr. 10, 29), 62
 gæld benægtes 1632:40
 gæld tilbydes betalt, når gældsbrief fremlægges 1633:327
 gældssags betydning for skudsmål 1633:100
 gæld kræves ved tvang 1633:238
 ved misligholdelse betales dobbelt iflg. håndskrift 1633:307
 gældskrav transporteres af fledføring 1632:53 (jfr. 104)
 modregning i gældsforhold 1633:318
 kreditorer skal dækkes, når hovedlod inddrages 1618:19

120. tilbageholdsret, innaam (jfr. 54, 175, 237)

udlejer tilbageholder lejers gods for husleje 1633:246 (jfr. 281)
 optagelse af husdyr 1617:85; 1618:155; 1630:13, 30; 1633:218

121. løfter og aftaler, former, retsvirkninger, ophør (jfr. 440, 595)

gyldigheden af kontrakt, som ikke er indgået på tinge men
 i gode mænds nærværelse 1633:31
 kontrakt om fledførelse skal indgås på tinge 1633:86
 brev og kontrakt vedr. køb af hus 1616:1
 løfte: række hånd, love og tilsige 1630:80
 forlig bekræftet med underskrift, bomærke, segl og signet
 1633:86 (jfr. 134)
 hestehandel: lidkøb og vidner 1617:122; 1633:9
 løfte om betaling inden frist, ellers betale dobbelt 1618:162
 penge på hånden ved leje af vogn 1633:362
 fæstepenge ved aftale om tjeneste 1617:131
 løfter påtaget på tinge 1616:41; 1618:18, 61, 78, 99, 114,
 138, 156, 208
 løfter 1631:50; 1632:95; 1633:194, 362

122. misligholdelse af aftaler, bortset fra gæld (jfr. 114, 130, 300ff, 440)

misligholdelse af køb 1617:54, 75, 117; 1618:5
 misligholdelse vedr. leje 1618:113; 1633:246 (jfr. 281)
 misligholdelse vedr. tjenesteaftale 1617:20, 131
 misligholdelse, løfte om dobbelt betaling 1618:162
 handel om smør hæves som ulovlig 1633:347

123. forløfte, borgen for opfyldelse af løfter

forløfte for gæld 1616:27, 59; 1617:107, 121; 1618:73, 74;
 1630:51, 106, 134, 151, 171, 183, 198;
 1631:45 (jfr. 46), 48; 76; 1632:29, 40,
 45, 46, 48, 52, 68; 1633:2, 47, 187, 192,
 307, 345
 forløfte for børnegods 1633:82, 93
 forløfte for bøder 1632:40; 1633:345, 353
 forløfte for udlevering af arv 1632:14, 15
 forløfte vedr. sår og skade 1633:32
 forløfte vedr. køb og salg 1631:59; 1633:192
 forløfte benægtes 1630:4; 1632:51

124. køb og salg (jfr. 275, 331, 368, 369, 398, 440 ff.)

adkomst på jord og brug fortrænger hævd 1617:40
 købt hus nedrives og flyttes 1616:1
 salg af 2 agerlodder 1633:235
 lidkøb 1617:122; 1633:9
 handel om husdyr 1617:117; 1618:1, 5, 18, 56, 206; 1631:76;
 1632:57; 1633:48, 83
 køb, leje eller tyveri vedr. et får 1633:1 (jfr. 18, 31)
 forkøbsret 1632:43
 tvivl om sælger 1617:45
 tvivl om salgsaftale 1630:48
 salg fra dødsbo forbydes, før skole- og børnegods er udlagt
 1630:67
 handel hæves som ulovlig 1633:347
 kvinde køber klæder, hjemmel 1633:192
 enke sælger klæder og vognfjæle 1631:45

126. mageskifte og bytte

en jernkile "solgt" for en skæppe humle 1633:318
 bytte af heste 1633:9, 267
 bytte af tjørne for et læs møg 1633:245
 bytte af en hest for får og lam 1633:313

127. pant: former og genstande for panteret (jfr. 276)

håndpant 1616:35; 1618:121, 149, 198, 233, 239
 pant, varsel 1616:7; 1617:144; 1618:204; 1619:17
 pant, tilbydes afhentet 1618:117
 pant tages og fordrikkes 1617:45
 pant kræves udleveret efter indfrielse 1630:63
 pant forbydes, hvis indløsning ikke sker 1618:7
 pant 1617:130; 1618:30, 121; 1619:17; 1631:16, 44;
 1632:1; 1633:2, 177, 179

128. pant: vurdering og fyldestgørelse, opbud (jfr. 57)

vurdering af pant 1616:7, 35; 1617:144; 1618:149, 198, 239;
 1619:17; 1631:44; 1633:177
 opbud af pant 1630:136; 1631:33, 44, 177
 efterlysning af pantsættere til dødsbo 1633:171
 panthaver i dødsbo begærer pantsatte effekter 1633:177
 pant lyses forbrudt, hvis indløsning ikke sker 1618:7

129. pant iøvrigt

jernstang frapantet for afpløjning 1617:130
 frapantning af ulovligt tilegnet korn 1632:1
 døende tilbyder pant for gæld 1633:176
 panthaver frifundet, da udlevering i uskadt stand var tilbudt
 1618:121
 at fragå lån kaldes at skjule pant 1631:16

130. tjeneste og arbejde, tyendeforhold (jfr. 79, 122, 232, 233, 288, 579, 661)

tjenesteløn kræves 1617:110; 1618:60, 134; 1630:198;
1631:10; 1632:10; 1633:79, 198, 364
høsteløn 1617:20; 1618:27, 90
arbejds løn 1618:231, 243; 1633:231
dagløn for pløjning og såning 1633:288
lærepenge 1617:86
tjeneste aftale 1617:112, 131
fremmede drenge til høstarbejde 1633:257
arbejds aftale misligholdt 1617:125

tjenestepige undvejet tjeneste 1632:37
tjenestepige forvist 1617:129; 1630:27 (jfr. 22, 35)
tjenestepige prygles 1617:129
en dreng lokket af lære 1633:280
husbonds befaling 1618:49 (jfr. 59)
en smedsvend slår sin husbond 1633:112

131. fuldmagt og kommission (jfr. 31)

fuldmagt, åben og beseglet 1617:10
fuldmagt til afkald og kvittering vedr. arv 1616:74 og
passim (jfr. gruppe 95)
fuldmagt, skriftlig og beseglet til arveafkald 1618:135

132. skadegæld, skadesløsholdelse, godtgørelse

skadegæld, badskærløn og ituslåede vinduer 1633:101 (jfr. 118, 123, 132)
skadegæld, badskærløn 1633:153
skadegæld, slagsmål 1617:47
bøde og stå til rette for overfald og ituslåede vinduer 1630:10
stå til rette for druknede får 1633:351
stå til rette for al skade ved leje af vogn 1633:363
stå til rette for tabt afgrøde 1633:168
skade og sår, forløfte 1633:32
skade forvoldt af husdyr 1618:155; 1630:1 (jfr. 6),
13, 17, 130; 1632:9, 19, 97; 1633:146, 239, 252
278, 320
skade forvoldt af kvæg, betingelse for optagelse 1633:218
(jfr. 236)
skade som følge af misligholdte gærder 1617:91; 1632:16
skade som følge af forsømt såning 1618:199
skade på fæstegårde, se gruppe 114 (byg fæld, gård fæld)
skade på udlånte stude 1617:113
markskade 1618:155; 1630:13, 17, 21, 130, 187; 1631:15;
1632:9, 97; 1633:218, 239, 252, 258, 278, 320, 362
betaling for lejet får, som bortkom 1632:70
betaling for afslet og afførsel 1631:70; 1632:59
penge i stedet for et lam, som forsvandt under transport
1633:139
dom for en ko påkørt med vognstang 1630:39
krav om godtgørelse for skade forvoldt ved rømning 1633:161
krav om tilfredsstillelse for forsinket kørsel 1632:71
krav om tilfredsstillelse af undvejet tjenestepige 1632:37
skyld for ituslåede vinduer 1633:327

kost og tæring, sagsomkostninger, se gruppe 58

133. tvang, svig og udnyttelse (jfr. 94)

tvang 1632:23; 1633:183, 195, 238
 svig 1618:173; 1630:44; 1631:31; 1633:14, 141 (jfr. 92),
 161, 195; 1633:297, 337
 utroskab 1631:27; 1633:64 (jfr. 54, 162, 166), 161
 udnyttelse 1618:56 (jfr. 65)

134. hærværk, vold, overvold, ran

hærværk at besidde en andens kalv 1633:37 (jfr. 55, 68)
 vold, bøder 1630:200; 1633:202, 268, 320
 vold at tøjre heste på fremmed mark 1633:320
 vold at flytte fra fæstegård uden opsigelse 1630:200 (jfr.
 56, 65, 101, 102, 162, 169, 181)
 vold og ran at flytte kvæg uden tilladelse 1633:218 (jfr. 236)
 vold og overlast at udskælde kone og udslå vinduer 1633:118
 (jfr. 101, 123, 132)
 last og overvold imod husbond i eget hus 1633:112
 påstand om ran 1617:45

136. falsk

falsk, bogstaver udskrabt i gældsbrev 1633:14
 falsk forklaring 1633:195
 falsk skæppemål 1633:137 (jfr. 159)
 sagefald falskelig aftinget 1633:297
 påstand om birkefogdens og skriverens forfalskning af vid-
 nesbyrd 1633:296 (jfr. 343)

DE ANVENDTE REAKTIONER, SANKTIONER OG STRAFFE 140 - 169140. ansvarsbetingelser, alder, subjektive forhold

fri forsæt 1633:271
 vred hu ved skadetilføjelse 1633:173
 handle ubilligt 1617:85
 have skade for hjemgæld (hjemmel gæld) 1630:22
 uret ikke at adlyde godsejer 1633:64 (jfr. 54, 162, 166)
 misdæder 1617:33
 ansvar for slægtninge 1617:63, 77, 127; 1630:118
 husbonds ansvar 1616:48 (jfr. 59)
 værgens ansvar 1630:18; 1631:98; 1632:18; 1633:82, 182, 337
 skovfogeds ansvar 1631:82; 1633:141 (jfr. 92)
 synsmænds ansvar 1630:113
 fæsteres ansvar 1618:199
 tilstedeværendes ansvar 1617:106
 ansvar for forsømmelse (rettet fra forseelse) 1630:11
 ansvar for lejet får 1632:70
 ansvar for lejet vogn 1633:363
 ansvar for lånte stude 1617:113
 ansvar for undladelse 1617:91; 1618:199; 1632:16, 71;
 1633:141 (jfr. 92)

ret årsag og skyld i kvindes og barns drukning 1633:306 (jfr.308)
 dødsårsag 1618:54
 årsag 1618:91; 1632:101
 manglende årsag 1630:130; 1633:4, 334
 ukendskab til skade 1632:97
 god tro med hensyn til hugst 1618:194
 anstiftelse ved forgivelse 1633:195
 begæring og befaling 1632:23
 råd og dåd vedr. tyveri 1633:318 (jfr. 323, 335)
 ingen i råd og gerning med tyv 1633:352
 drukkenskab som undskyldning 1616:64 (jfr. 21); 1633:4
 skældsord i fuldskab 1616:33, 64; 1619:15; 1633:137 (jfr. 159), 174
 tyv påstår at være lokket 1633:365
 tyv undskylder sig med ung alder og ufornuft 1633:365

141. ansvar for andre

slægtsansvar 1617:56, 63, 77, 127
 fader svarer og bøder for søn 1630:42, 118; 1631:28
 husbonds ansvar 1616:48 (jfr. 59); 1633:272, 275, 350
 tyende ikke befalet at handle ulovligt 1633:239, 258
 afslet foretaget af fremmede tjenestedrenge 1633:257
 ansvar og forsvar for fledføring 1633:86 (jfr. 1632:53, 104, 105; 1633:1, 18, 31, 52, 78, 134)
 værgens ansvar 1630:18; 1631:98; 1632:18; 1633:82, 182, 337
 skovfogeds ansvar for andres hugst 1633:92 (jfr. 141)
 hjemmel påtaget for synsmænd 1631:76
 ingen tingmand mødt at svare for en by 1630 2/8

142. ansvar for dyr og ting

ansvar for dyr 1618:155; 1630:1, 2, 13, 17, 21, 30;
 1632:9, 70, 97; 1633:146, 218 (jfr. 236);
 se også gruppe 132: skade forvoldt af husdyr
 og markskade
 ansvar for gærder 1617:91; 1632:16; se også gruppe 107
 ansvar for skæppemål 1633:159 (jfr. 137, 174)
 ansvar for ulovlig grav 1633:351

143. bøder, mandebod, ættebod, bødestørrelser (jfr. 650-651)

ættebod 1617:56, 63, 77
 bloddøm (blodvide?) 1631:77
 hovedblods fortabelse 1618:19
 voldsbøder 1630:200; 1633:202, 268, 320
 bøde for helligbrøde 1630:26, 42
 bøde for vold og birkefred 1633:268
 bøde for ufred 1633:355-56
 bøde for husfred 1630:35 (jfr. 22, 27, 180)
 bøde for overfald og tingsbeskadigelse 1630:10
 bøde for slagsmål 1630:118
 bøde for svie og smerte 1633:268
 bøde for lejermål 1618:166; 1631:12, 28, 33; 1632:40;
 1633:180, 214, 270, 345

bøde for uhjemmelt 1631:27, 39; 1633:38 (jfr. 74)
 bøde for afgræsning 1633:320
 bøde for afpløjning 1618:121
 bøde for løse hunde 1630:2
 bøde for mened 1633:16 (jfr. 30, 63)
 bøde for løgn på tinge 1631:99; 1633:237
 bøde for overtrædelse af forbud 1631:78
 bøde for urigtig benægtelse 1618:166, 197
 bøde for brud på forkøbsret 1618:65 (jfr. 56)
 ættebod, 3 gange 18 mark 1617:63
 lejermålsbøde, 20 daler + fogedpenge 2 daler 1633:214
 lejermålsbøde, 1 daler 1618:166
 voldsbøde, 40 mark 1633:202, 320

 tremarksbøde for vold 1630:200
 tremarksbøde for ærekrænkelse 1633:137 (jfr. 159)
 tremarksbøde for usand sigtelse 1633:17
 tremarksbøde for udeblivelse fra tinge 1633:163 (jfr. 162), 219
 tremarksbøde for unødigt og ubilligt trætte 1633:355-56
 tremarksbøde for uhjemlet tilegnelse 1618:121; 1631:27, 39;
 1633:38 (jfr. 74), 178, 320
 tremarksbøde for mened 1633:16 (jfr. 30, 63)
 tremarksbøde for løgn på tinge 1631:99; 1633:237
 tremarksbøde for overtrædelse af forbud 1631:78
 tremarksbøde for forholdelse af køb 1618:65 (jfr. 56)
 fogedpenge af bøder 1633:202, 214, 284
 sagesfald 1633:284, 297

144. hovedlods fortabelse, konfiskation

hovedlod inddrages efter henrettet misdæder 1618:19

145. livsstraf

dom til livsstraf ved sværd for drab 1619:21
 henrettelse for misgerninger 1617:122; 1618:19; 1630:145
 fortabelse af hals 1618:236; 1633:180, 213, 214
 synsmænd undersøger, om evt. banemand skal straffes på halsen
 1633:306 (jfr. 308)
 en tyv henrettes på sagsøgers bekostning 1633:9
 en tyv bliver ved dom "bonden følgagtig" 1633:86
 en tyv lide på livet 1633:318 (jfr. 323, 335)

146. andre straffe

kongens jern og straf på kroppen 1631:12
 i stok, fængsel og jern hos godsejer 1618:55 (jfr. 67);
 1619:14, 15; 1633:165, 180, 323 (jfr. 318, 335)
 fængsel 1618:91
 fængsling fortsat efter domfældelse 1633:276 (jfr. 265)
 undvigelse fra fængsel 1619:14
 to fanger ført i rette 1619:12
 straf for overtrædelse af forbud 1618:192
 straf på kroppen, hvis bøde ikke betales 1633:270
 straf til kagen 1632:77 (jfr. 106); 1633:194 (jfr. 206a)
 i kongens nåde og unåde 1633:209

148. straffesteder og -institutioner

kongens jern 1631:12
 godsejers fængsel 1618:55; 1619:14, 15; 1633:165 (jfr. 173, 182), 323 (jfr. 318, 335)
 straf på Herlufsholm 1618:187
 "et slet, mørkt fængsel" 1633:233 (jfr. 227)
 stokkeleje 1633:323 (jfr. 318, 335)
 "Stejlebanken" 1633:279, 305
 fanger tilbydes ført derhen, hvor de skulle lide for deres gerninger 1619:15

149. fredløshed, forvisning

fredløshed 1616:26; 1619:15; 1633:180
 forvisning 1630:27 (jfr. 22, 35), 44, 172; 1631:12; 1633:180, 206a (jfr. 193, 194), 301

150. mandhelgsfortabelse, mindremænd, tremarksmænd (jfr. 82)

mandhelgsbreve efterlyses af tingmænd 1631:97
 mandhelg, se gruppe 50
 mindremænd 1617:97
 tremarksmænd 1630:200; 1631:39; 1633:137 (jfr. 159), 163 (jfr. 162), 355-56; se iøvrigt gruppe 143: tremarksbøder

151. bandlysning (jfr. 74, 500)

bandlysning af ukendt gerningsmand 1630:11
 præst forbander og forviser nadvergæster 1619:15

152. oprejsning, benådning (jfr. 308)

kgf. oprejsningsbrev 1618:132
 godsejer benåder 1618:236; 1619:14
 godsejer aftinger og forliger 1631:81; 1633:134, 149, 174 (jfr. 137, 159), 202
 part beder om nåde og ikke om ret 1633:222

160. udentinglige reaktioner: undsigelse, trusler

undsigelse og trusler 1630:199; 1633:165, 213 (jfr. 223)
 fjende og uven 1633:244
 avindsmand 1633:343 (jfr. 296)

161. udentinglige reaktioner: pågribelse (jfr. 55)

lænke (fjeder) pålagt voldsmand 1618:193

162. udentinglige reaktioner: hævn, fejde

fejde og brand 1633:165 (jfr. 173, 182)
 lang trøtte med fjende og uven 1633:244
 overfor tyvekvinde foretrækkes at "slå med retten" 1633:209

177. indretninger og goder til fælles brug (jfr. 111, 220)

byens tromme 1630:80
 byens tyr 1617:40; 1618:228, 230; 1633:146, 337, 352, 365
 byens buk og sav 1633:256
 mølledæmning udbedres 1618:165
 klage over mølleren 1618:173
 græs jævning 1618:133

200 - 699 DET IKKE-JURIDISKE REGISTER

NATURFORHOLD 200 - 209201. søer og vandløb (jfr. 102, 337)

åer 1618:174, 184; 1631:74; 1633:305, 306, 308, 318, 333,
 336; å herredsgrense 1633:333; holme i å indtil
 midtstrøm 1633:333

203. vejrlig

is, hests fald på 1618:59
 regn, stærk 1630:99; 1631:50
 tørvej 1630:99

205. vilde planter

mos 1633:98

206. vilde dyr

rævegrave 1633:318

DET DYRKEDE AREAL 210 - 219210. opmåling og afgrænsning (jfr. 107)

rebning, fordeling af hovedgårdsjord mellem hovgørende 1618:226
 rebning, skelsætning af jordstykke 1618:117; af enge 1618:226;
 1632:59; 1633:249, 257; af agre 1632:288, 305
 granskningsmænd udmeldt af gildeshus 1633:288
 granskningsmænd udmeldt af tinget 1618:226; 1633:249, 257,
 275, 288
 opmåling af flere gårdes agre i bymarken 1633:288, 305
 markering af agerskel ved pælenedslagning 1633:288, 305
 rende (rønede) i marken 1633:305
 stenrevle, skel 1633:305
 markskel, se gruppe 212
 holme i eller ved å, strid om tilhørsforhold 1633:333

211. afvanding, rydning og opdyrkning

indhegning af jordstykker eller marker 1633:188, 236, 275

212. hegn og diger (jfr. 107)

gårder 1618:1; 1630:45; 1632:58; 1633:33, 173, 262, 273, 305
 gårdehjørner 1618:184; 1633:33
 havegårder 1630:42; nyt, afbrudt 1630:20; fordeling af
 1630:21
 gårdsgårder 1633:293
 lukning af gårder 1617:91; 1630:79; 1632:16; 1633:245
 gårder, øde eller ulovligt lukkede 1618:129; 1630:16, 30, 87;
 1633:125
 gårder holder ikke for uvane svin 1633:278
 gårder, skiftede mellem fæstere 1631:72
 gårder, syn herpå 1630:79; 1631:100; 1633:91, 115, 131, 133
 gårder, tilsyn hermed 1631:31; 1633:278
 gårder, af staver 1616:5
 staver, til gårder 1618:59; 1633:115, 209, 279, 293, (298)
 tjørn, til gårder 1633:90, 115, 245, 293
 led 1630:22, 58; 1633:74, 273, 352, 365. Jfr. også gruppe 259.
 markskel 1630:56, 101; 1633:68, 218, 249, 288

213. adgang, markveje og fædrifter (jfr. 104, 402 og 462)

veje 1633:164, 165, 194, 209, 213, 279, 305
 veje, dårlige 1631:31
 køreveje 1617:104, 116; 1618:185, 218; 1630:42; 1631:74;
 1633:273
 stier 1633:78, 165, 209, 213
 stræde 1633:213
 gang tværs over agrene 1633:209

214. landsbyens tilliggende uden for byen

overdrev 1633:252, 258, 262
 fællede, se gruppe 215

215. bymarken og dens opdeling (jfr. 107)

bymarker 1633:318, 332, 352, 362
 vange 1632:54
 trevangsbrug 1633:288
 rugmarker (rugvange) 1630:1, 6, 21, 181, 187; 1633:125, 131,
 252, 290
 bygmarker 1633:249; bygjord 1630:193; 1633:125
 fællede 1617:85; 1630:130; 1633:188
 vænge 1633:262, 268
 marker 1617:136; 1618:129; 1633:165, 262, 305, 320
 mark i frit enemærke 1633:188
 fang og fælled 1633:218
 fangsmænd 1633:188
 mark og bol 1633:275
 gårde i bol i marken 1630:101
 gårde til rens i marken 1633:288, 305; rensbrødre 1633:288

gårde lige gode i ager og eng 1631:85; 1633:288
 mark tidligere i fælled, nu delvis indhegnet 1633:188
 marker, kvæg herpå 1633:181, 209, 262
 marken, persons møde her 1633:332; varsel til tinge givet
 her 1633:290
 marken, gang hertil 1631:30; 1633:173, 195; gang herfra
 hjem 1633:78, 165, 173, 209
 marken, æbletræ her 1633:305
 markskel, se gruppe 212
 agre 1633:209, 258, 284, 305; agerlodder 1633:235
 oreagre 1631:15; 1633:252, 258
 agerren 1633:275
 foragre (høvder) 1633:275

217. den enkelte gårds tilliggende uden for byen (jfr. 100, 101)

agre i markerne 1630:101, 132, 193; 1631:15, 36, 37; 1632:1,
 58; 1633:72, 168, 268, 275, 288, 305, 333; agre,
 yderste 1632:58
 jord 1630:133; grund i marken 1630:54, 56; jordstykker i
 bymark 1617:122; 1632:20
 agre, nyt skel mellem 1632:59
 agerender 1633:333
 agre, sammenliggende i marken 1633:258, 288
 vænge, møllerens 1618:174, 218
 agre, enge og engskifter med underskov 1631:65, 91, 103
 enge 1630:132; 1631:15; 1632:58, 59; 1633:249, 257, 258, 275,
 333; engskifte 1633:258; enge med underskov 1631:75
 enge, i bymark 1633:249; i rugmark 1633:252; i overdrev
 1633:252, 258; i skov 1633:258
 enghaver 1633:318
 skovslokker 1616:16-17; 1633:98, 209, 252, 318, 361; svine-
 leje (for oldensvin) heri 1633:92, 209
 stileje (skjul for oldensvin) i skov 1617:52
 svinetykke (krat til oldensvin) 1618:39
 skov og mark 1633:275
 skov, knolde og oragre 1633:258
 grav, ulovlig, på gårds grund i marken 1633:351
 ødegårdes tilliggende, se gruppe 251
 gårds rette mål 1632:20
 skaft og mål, se gruppe 678

218. vurdering af jord

græs jævning, taksation af fælleder m.h.t. kvæg indtaget til
 græsning 1618:133; 1633:188, 218

LANDSBYENS OMRÅDE 220 - 229

220. fællesarealer i byen (jfr. 177)

gaden 1630:6; 1631:63, 74; 1633:4, 209, 240, 262
 gadekær 1618:1; gadejord, indtaget 1630:19
 tyrejord, bortfæstet til ladefoged 1617:40
 folde 1617:85; 1630:1, 6, 13, 131; 1632:9; 1633:218

221. byggesteder og tofter

byggesteder, skel herimellem 1633:138
 husgrunde 1633:138
 tofter 1617:123; 1630:181; 1631:76; 1633:115

222. kålgårde og haver (jfr. 327)

haver 1618:129, 170, 194; 1630:42, 45, 101; 1632:16, 21;
 1633:16, 86, 138, 209, 238, 245
 urtehave, lille 1630:76
 humlekuler 1633:115, 125, 131, 224
 piletræer 1633:125, 131, 138, 224
 træ i haven, hugning herpå 1633:86
 skelpæle i have 1633:138
 havebrug, se gruppe 327
 havegårder, se gruppe 212
 humlehaver, humlehus, se gruppe 285

LANDSBYENS BEBOERE 230 - 249230. i almindelighed

Herlufsholms skoles bønder og sognemænd, se navnereg.
 bymænd 1617:40; 1618:1, 133, 230; fra navngivne landsbyer,
 se navnereg.
 menige bymænd i birket, hver by for sig 1632:6
 menige bymænd, kvinder og tyende 1633:209
 menige grander og naboer 1633:209
 grander og naboer og i byen fødte 1633:288
 bomænd 1630:34, 153; 1633:100
 skolens tjenere i sognet og dens udvortes tjenere 1631:64, 76
 menige sandbymænd med præst og degn 1630:188
 folk i boderne (i Lille Næstved) 1633:100
 husbond (gårdfæsteren) i forhold til tyende 1630:22, 180
 bomænd, husmænd og inderster 1630:34
 en mand af hver by 1633:91
 bymænd, pant til 1630:136
 bymænds placering i kirkens stolestader ret omkring byen
 1633:46; efter regler for tilsigelse til indbud
 1632:38
 husmænd, landboer og menige almue med kornsæd og kvæg 1619:19
 tingmænd og menige almue her i birket, mand og kvinde, ung og
 gammel 1617:8, passim
 håndværkere, se grupperne 420 - 422

231. i forhold til jordbesidderen (jfr. 12, 114, 300 ff.)

fæstebønder (tjenere), se navnereg. under Herlufsholm
 herredsmænd 1631:76; kongens bønder 1631:76; slottets
 (d.v.s. Saltøs) bønder 1618:133; Gunderslevholms
 tjenere 1633:333; Ringsted Klosters bønder 1633:119;
 Roskildegård lens fæstere 1633:310; Sorø Akademis
 bønder 1633:55
 bomænd, husmænd og inderster, hoverigørende 1630:34
 husfolk, hoverigørende 1617:45

ugedagstjenere 1618:226
 fæstere i landsbyer pålagt pløjning 1632:168; pløjning og
 udsæd 1633:249
 aflysning af nøddeplukning uden jordbesidderens tilsigelse
 1630:25
 tyrejords bortfæstelse til ladefoged mod sædvane og bymands
 tiltale 1617:40
 fæstere forsømmelige med lukning af skolens gårder 1617:91
 fæsteres kvægs skade på skolens havremark 1618:155
 fæstere forsømmelige med høagen 1630:98
 regler for tilsigelse til indebud gældende for placering i
 stolestade 1632:38
 fæsteres køb af brænde af ladefoged 1631:31

232. tyende (jfr. 79, 130, 579)

drenge, fremmede (udenbys) 1633:257
 tjenestefolk (tjenere) 1617:104; 1619:3; 1631:62; 1633:102
 tyende 1632:58, 77; 1633:239, 254, 272, 275
 tjenestedrenge og -karle 1616:16-17
 1617:50, 104, 151;
 1618:24, 25, 39, 48, 53, 59, 127, 129, 140-141, 147,
 169;
 1630:6, 22, 30, 69, 122, 180, 190;
 1631:10, 28, 29, 30, 48, 50, 51;
 1632:1, 2, 37
 1633:24, 40, 74, 78, 81, 118, 127, 153, 165, 168,
 173, 176, 178, 183, 192, 219, 251, 258, 267,
 270, 279, 290, 308, 311, 320, 349, 359;
 tjenestekvinder 1630:180; 1631:10, 50
 tjenestepiger 1618:38, 140-141, 148;
 1619:15;
 1630:22, 35, 108, 180;
 1631:63
 1632:2, 56;
 1633:79, 118, 173, 182, 183, 196, 262, 290, 301
 fæstemål, drengs 1631:30; fæstemål indgået, men ikke til-
 trådt 1617:13
 fæstepenge, tjenestepiges 1617:112; tjenestekarls 1617:131
 tjenesteforholds varighed, 1 år 1633:308; 3 år 1633:308;
 6 år 1633:333
 tjeneste, skifte af plads, se gruppe 238
 tjenestefolk, husbonds ansvarlighed for dem 1616:63; 1617:
 24, 26, 63, 106; 1618:127, 128, 147; 1619:15;
 1633:192, 350, 364
 forløfte for karle, husbonds 1616:27; 1618:74; 1631:48;
 1632:40
 tjenestedrenge og -karle, løn til 1617:110; 1631:10, 30;
 1632:103, 111; 1633:198, 270
 tjenestepiger, løn til 1618:60; 1633:57
 tjenestepiger, fæstet 1617:112; rømt 1632:37; bortvist
 1617:129; forbud mod husning af 1630:27
 kamre for tjenestefolk, se gruppe 252

233. landarbejdere, husmænd og inderster (løs medhjælp) (jfr. 79, 130)

arbejdsdage, pligtige 1618:27, 243
 arbejdsdage, lønnede, mænds 1618:134; 1633:288; for høst-
 arbejde 1618:134; 1632:10; for arbejde med pløjning
 og såning 1633:288
 arbejdsdage, lønnede, kvinders, ved høst 1617:20; 1618:90;
 løs medhjælp 1633:308
 arbejds løn, for at hente kvæg 1616:20; for at lægge loft
 1618:231; for hjælp til tækkemand 1633:231
 hoveri, kvindes, til husfæster, som husleje 1633:246
 husmænd 1616:5; 1617:45; 1630:155, 158, 167; 1633:136, 279;
 rømte 1618:147
 inderster (være i gårde eller huse hos) 1630:8; 1633:18, 209, 246
 tækkemand 1633:231
 huggere, se tilnavnereg.

234. landsbyens tillidsmænd (jfr. 170)

oldermænd 1618:230; 1630:136; 1633:278
 foldegemmer 1632:54
 bymand, der har bytyren på foder 1617:40

235. forsamlinger og indretninger til fælles brug (jfr. 111, 170-177)

gadestævner 1618:1, 170; 1631:46, 63
 gildeshuse 1617:151; 1618:169; 1633:288
 byens sav og savbuk 1633:256
 byens tromme 1630:80
 bytyre, køb og salg af 1618:228, 230; 1633:337; tyveri af
 1633:352, 365; klage over uvane 1633:146; beta-
 ling for fodring af 1617:40
 byskat til byens tarv 1633:256
 byskrå 1617:47
 bøder til byen 1630:2
 lavsøl 1631:41; øl til byen 1630:2, 103; 1631:41, 89
 syn på ildsteder, birkemænds, byvis 1632:6
 to mænd af landsbyer i sogn svarer på menige bymænds vegne i
 hver by 1633:3
 mand svarer på egne og bymænds vegne 1618:171
 opbud af pant på menige bymænds vegne 1630:136
 indkaldelse af alle skolens bønder 1616:75
 varsel til alle menige bymænd i forskellige byer
 1630:92, 93, 94, 95, 96, 98, 153, 154, 158, 159, 161, 167;
 1633:146, 173, 188, 218, 236, 239, 254, 256, 258, 275,
 355-56
 bymænd anviser indelukket gadejord 1630:19

236. landsbyfællesskab, naboforhold (jfr. 107, 111, 163, 170-177)

afpløjning af jord fra naboagre 1616:19; 1617:130; 1618:121;
 1632:58; 1633:3, 21, 275, 288, 305
 afslet på andres jord 1630:132; 1632:58, 59; 1633:3, 249,
 257, 258, 320, 322
 afgræsning, ulovlig, af ødegårds enge 1633:239, 252, 257,
 258, 320, 322

- brug af jordstykke uhjemlet 1632:20
 afgrøde af 1 skæppe byg i andens jord, udlagt for åger
 1633:148
 indtagelse af gadejord 1630:19
 malkning, ulovlig, af andres køer 1633:209, 262
 kvægskader på afgrøder i mark og have 1632:16, 97; 1633:
 239, 252, 258, 320
 kreatur, ihjelkørt 1630:39
 framærkning af ged 1618:170; af svin 1617:123; 1618:2,
 82-83; 1630:120, 131
 udlukning fra fold til mark af svin 1630:130; 1632:9
 ufred i marken 1617:136; 1633:355-56
 ufred i by mellem naboer 1616:64; 1630:180, 199; 1633:165,
 173, 195
 arbejdsgruppe (selskab) på 8 personer 1617:106
 nabolån, husdyr 1617:113, 114; 1631:40; 1632:10; hest og
 vogn 1618:147; korn 1617:121; 1618:31; 1630:4;
 penge (eller forløfte herom) 1616:59; 1617:29, 107,
 121; 1618:73, 90; 1630:5, 51, 106, 133, 134, 151,
 171, 183, 198; 1631:45; 1632:29, 40, 45, 46, 48,
 52, 68; 1633:2; 14, 47, 148, 177, 187, 192, 276, 307,
 345; redskaber 1618:219; 1631:16, 41; 1633:75;
 seletøj 1631:16; sæk 1632:10; bukser 1633:327
 forligsmænd 1616:33, 86; 1617:47; 1618:238; 1619:18;
 1631:8, 82, 95, 108; 1633:14, 21, 46, 52, 68, 79,
 94, 106, 108
 forligsmænd, vederlag til 1617:47; 1631:95, 108; 1633:46,
 68, 94, 106, 108
 forlig vedr. afgræsning 1630:187; vedr. afgrøde 1630:186;
 vedr. afpløjning 1633:21; vedr. driftekvæg 1633:68;
 vedr. gælds betaling 1630:125; 1631:95; 1632:7;
 vedr. gårdopladelse 1633:129; vedr. husdyr 1618:80;
 1619:9; 1630:121; 1631:108; vedr. lærepenge 1617:
 86; vedr. markfred 1633:355-56; vedr. regnskaber,
 køb og salg 1633:14, 52, 86, 267; vedr. skovhugst,
 ulovlig 1633:106; vedr. skænderi 1616:33; 1630:74;
 1631:81, 89; 1633:105, 108; vedr. slagsmål 1617:47;
 1618:236; 1632:25; 1633:33; vedr. stolestader, pla-
 cering i 1633:46; vedr. stridigheder, andre 1618:
 69; 1633:86, 134
 forlig, afslået, ang. afslet og afpløjning 1633:3
 forlig, uenighed om 1633:15
 forligelsesmål, varsel til 1619:18

237. forhold til andre landsbyer og udensogns folk (jfr. 107, 120)

- fordeling af fællesgræsning (græs jævning) 1618:133; 1633:
 188, 236
 fællesgræsning, brud på forlig herom 1633:236
 fællesfold, kvæg optaget heri 1617:85; 1618:229; 1630:1,
 6, 13, 130; 1632:9, 54, 101; 1633:218, 219, 236,
 278, 290
 fællesfold, betaling for udløsning 1630:1, 30; regnskab for
 foldepenge 1618:208
 kvæg optaget på klosteret 1618:30, 155

kvægskeer på afgrøder 1617:91; 1618:155; 1630:1, 6, 13,
17, 21, 187; 1631:15; 1632:9, 56; 1633:218, 278,
290, 362
fremmede, forbud mod udlejning af agre og enge til fremmede
eller skolens egne bønder 1617:73; køb af stjalne
heste af 1633:9
bytyr, uvan, nabolandsbys mænds klage 1633:146

238. til- og fraflytninger (jfr. 114, 312, 314)

fraflytning 1616:26, 53; 1617:70; 1618:140-141; 1630:65,
102, 160, 162, 181, 200; 1631:85, 99
tilflytning 1630:114, 160; 1631:76
tilflyttere fra andre landsdele: Fyn 1631:29, se også til-
navnereg. under Falstring, Fynbo, Jyde, Lollik, Skå-
ning. Jfr. Hollænder
omflyttende kvinder 1631:29, 34, 50, 62; 1632:44, 50;
1633:193, 301
skift af tjenestested, tyendes 1617:110, 113; 1618:147,
148, 193; 1619:21; 1630:180; 1632:103
forvisning 1630:27; 1631:78; 1633:180, 206a
rømning, se grupperne 311 og 314
skudsmål (pas), forevisning ved tilflytning 1618:122;
1619:20; 1631:34; 1632:43, 44, 56; 1633:52, 222.
Se også gruppe 312

239. bofasthed

erindring eller bopæl i landsbyerne, i en kort tid 1633:52,
262; 1 1/2 års tid 1633:100; 12 år 1630:61;
14 år 1633:138; 16 år 1633:333; 17 år 1633:333;
18 år 1633:138; 20 år 1633:275, 333; 24 år 1633:
138, 288; 27 år 1633:333; 30 år 1633:138; 40 år
1633:288

LANDSBYENS BOLIGER 250 - 269

251. bolig og driftsenheder, enkelte (jfr. 25, 114, 301)

gårde 1617:3, 24, 52, 67, 72, 76, 78, 128;
1618:120, 157, 159, 160, 163;
1630:22, 42, 160, 162, 169, 180, 181;
1631:13, 30, 76, 78, 85, 99;
1632:20, 31, 43, 56, 104;
1633:18, 30, 31, 65, 68, 72, 76, 86, 89, 98, 107, 115,
121, 125, 126, 129, 131, 165, 182, 217, 232, 234,
249, 256, 258, 264, 272, 273, 274, 275, 318, 333,
334
gårde, brøstfældige 1617:41, 78; 1618:151, 157; 1630:162,
169; 1631:85; 1633:76, 89, 107, 115, 121, 125, 126,
131
gårdfældning, se gruppe 301

gårde, øde 1617:95; 1618:39; 1630:54, 56, 65, 101, 181;
 1631:13; 1633:10, 140, 161, 168, 239, 252, 258, 320,
 322; brug af jorden 1633:10, 239, 258, 320, 322;
 deling af jorden 1630:56, 65, 101, 102, 162, 181;
 deling af bygningerne 1630:65, 101; skovslodder og
 deling heraf 1618:39; 1630:101
 huse 1616:1, 5, 47; 1617:45, 70, 78, 95; 1618:38, 92, 151,
 166, 231; 1630:10, 40, 106, 172, 180; 1631:2, 27,
 29; 1632:56; 1633:15, 86, 112, 123, 138, 144, 161,
 170, 171, 173, 181, 193, 213, 217, 224, 231, 238,
 245, 246, 288, 289, 293, 294, 295, 348
 huse, brøstfældige 1617:70, 78; 1618:151, 231; 1630:40;
 1633:144, 224, 231, 289, 293, 294
 huse, øde 1616:47; 1617:95; 1633:140
 huse, frarømte 1619:3; 1633:181
 huse, flytning af 1616:1; flytning fra 1617:70; køb af
 1616:1, 47
 hus, birkefogdens 1631:2
 boder (i Lille Næstved) 1633:100
 salpeterhus, kongens, i Roskildegårds len 1633:310
 skovhus 1633:318
 smedehus 1633:293
 møller, se gruppe 422
 præste- og degneboliger, se gruppe 511

252. gårdens enkelte bygninger

stuelænger 1617:78; 1630:181; 1633:89, 115, 125, 131
 gadelænger 1630:181; 1633:115
 nordre længer 1633:115
 søndre længer 1617:78; 1633:115
 vestre længer 1630:181; 1633:115
 østre længer 1630:101, 181
 herberger, se gruppe 254
 huggehuse 1631:46
 smedehuse 1633:293
 gårds huse 1630:101; 1633:98, 173; anden boligs huse
 1633:118
 stalde 1633:9; kostalde (odel) 1633:318
 fæhuse 1633:165
 fårehuse 1633:1
 lader 1633:318; hølader 1633:98, 332
 hjelme (til opbevaring af hø, halm o.l.) 1633:125

253. konstruktion og bygningsdele, byggematerialer

døre i almindelighed 1630:22, 36, 169, 180; 1633:165, 238,
 290, 308, 318, 334
 døre, ituslåede 1633:173
 døre til herberger 1617:123
 døre til stalde (odeldør) 1633:218
 døre til svinestier 1631:46, 63
 døre til møller 1619:3
 stuedøre 1617:33; 1618:38, 129
 halvdøre til loen 1633:115
 gulve 1630:76, 173

husgavle 1633:115, 231, 293
 lofter 1617:78; 1618:231; 1630:169, 181; 1633:115, 125, 293
 luger 1632:37; 1633:18; krog på luger 1632:37
 lugetærskel 1633:182
 porte 1616:5; 1630:36, 169, 181; 1631:30, 76; 1632:37;
 1633:18, 68, 115, 182, 209, 262, 279, 293; krog herpå
 1632:37
 porte til gårdspladsen 1633:115
 porte til hølåden 1633:98
 porte til toften 1633:115
 portstolpe med jernmarne 1631:41
 tage 1617:41; 1618:151; 1630:169; 1633:125, 131, 231
 vindskeder 1617:78; 1630:181; 1633:115, 125
 vinduer 1630:10, 169; 1633:86, 101, 118, 123, 240, 293
 vindueskarme 1630:169
 vinduesruder, ituslåede 1633:233, 327
 vægge 1617:78; 1630:181; 1633:52, 86, 89, 115, 131, 173, 293

bygningmaterialer:

bjælker 1632:91
 dørtrær 1633:89
 fodstykker 1633:89, 115, 292
 langhalm 1617:78; 1630:181; 1633:115, 125, 131, 231
 ler 1617:41; 1618:151; 1630:169; 1632:71; 1633:115, 125,
 131, 231
 lægter 1630:181; 1633:89, 293
 løsholter 1633:89
 planker (deller) 1618:184; 1630:181
 rafter 1630:181; 1633:231
 ris 1633:231
 sparrer, af eg 1633:89
 standere 1633:89
 steg 1633:115
 stolper 1633:89, 115; hjørnestolper 1633:138
 tagsten 1633:293
 træ, i alenmål 1633:293
 træer, anvendt til huses opbygning 1633:190
 tærskler 1633:183
 tømmer 1617:41; 1618:28, 151, 164, 174; 1630:169; 1633:122,
 125, 131
 tømmer, anvendelse heraf i gårde i tidligere forstanders tid
 1633:75
 vidjer 1633:231

254. rum i boligen

bryggers 1633:165
 forstuer 1633:290
 herberger (karlekamre) 1617:123, 151; 1630:180; 1633:125;
 bagherberger 1630:22, 35, 180; drengherberger
 1630:22, 180
 kamre 1633:18, 52, 78. Jfr. herberger ovf.
 kældre 1633:173; jordkældre 1617:78
 loftsrums 1633:18; i mølle 1619:3
 stegerser 1630:76; 1631:62; 1633:131, 182, 238
 stuer 1618:193; 1630:23; 1631:2, 89; 1633:4, 118, 131, 165,
 173, 183, 262, 267, 334; stuer, små 1630:76, 181;
 1633:115, 173; stuer, store 1633:173, 183

255. fast inventar

bænke 1618:173, 193; 1633:173
 senge 1617:123; 1630:22; 1632:13, 23; seng for to karle
 1630:180; seng, lille 1633:308; gå i seng 1633:
 173, 308; ligge på eller i seng 1633:165, 173, 332;
 sætte sig på seng ved diegivning 1633:308
 sotteseng, se gruppe 553

256. ildsteder og opvarmning

bageovne 1630:181; 1633:125
 ildsteder 1630:169, 181; 1632:6; 1633:115
 kakkellovne 1633:334; kakkelpotte heri 1633:334
 kedelarnar 1633:115
 kølner 1633:115, 125, 165
 skorstene 1633:125, 131
 brændsel 1617:4; 1618:2, se videre gruppe 329
 brændekløvning 1633:240

257. rum i udhuse

agerum (vognporte) 1633:30, 138
 loer 1618:129; 1630:193; 1633:18, 31, 68, 115, 131, 290

258. skader på bygninger

ildebrande 1632:5, 26, 31; 1633:115, 141, 161
 gårdfæld, se gruppe 301
 brøstfældige gårde og huse, se gruppe 251

259. udendørs lokaliteter

brønde 1630:169; 1633:125
 brøndværker 1630:169
 gårdspladser (gårde) 1616:5, 53; 1617:33, 123; 1618:2, 56,
 193; 1630:22; 1631:30, 63, 76; 1633:52, 86, 89,
 98, 115, 138, 173, 182, 238, 262, 293, 298, 318, 352
 halmstænge 1633:173
 hjelme (til opbevaring af hø, halm o.l.), se gruppe 252
 høstænge 1633:173
 led 1633:298; på gaden 1633:209; i gården (gårdspladsen)
 1633:238; husets 1633:245
 låger 1618:206
 skelpæle i have, se gruppe 222
 slipper 1618:129
 svinefolde 1632:9
 svinestier (egler) 1633:278, 290
 porte, jfr. gruppe 253

JORDENS EJERE 270 - 279271. krongods (jfr. 12, 231)

Saltø slot og birk, fru Karen Rostrups pantelen 1618:133;
 1630:120; 1633:333

herredsmænd, Flakkebjerg 1631:76
kongens bønder 1631:76
Ringsted Klosters gods 1633:119
Roskildegårds len, kongens salpeterhus 1633:310

272. kirke-, kloster-, skole- og hospitalsgods (jfr. 12)

Herlufsholm skole 1616:1, passim, se personregister og stednavneregister; skolens bønder og tjenere, se personregister; skolens bønder i Rislev 1616:2, se også personregister under denne landsby og for de øvrige landsbyer ligeledes personregister for Herlufsholm birk
Herlufsholm skoles len 1617:95; 1618:28, 124, 151, 175; 1619:18
skoleherre, Christoffer Ulfeldt 1618:59, 92, 159, 172, 218, 236; 1619:14; 1633:63, 78, 86, 115, 134, 175
skoleherre, tidligere, Mogens Gjøre (c. 1611-18) 1618:166; forrige skoleherrerens tid 1618:226
skoleherren, efter hans befaling 1631:64, 65, 86, 134; på hans vegne, se Morten Andersen, foged, i navneregistret under Herlufsholm; i jorddrottens minde 1633:320
Sorø Akademis gods 1619:15
kirkegods og herligheder, se gruppe 509
præstegårde og degneboliger, se gruppe 511

273. adelsgods (jfr. 12)

Akeleye, Magdalene Gabrielsdatter, til Bonderup; Anne Hansdatter, til Sandbygård; Banner, Pernille, til Assendrup; Beck, Kirsten, til Olstrup; Gjøre, Christoffer, til Gunderslevholm; Gjøre, Eske, til Tureby; Parsberg, Sidsel, til Sparresholm; Paslick, Frederik, til Rønnebæksholm, se navneregistret
Gunderslevholms tjenere 1633:333
gård omstridt mellem Olstrup og Sparresholm 1633:10

HOVEDGÅRDE 280 - 299

280. gården

Herlufsholms port 1617:118; 1618:157; 1630:192; 1631:52; 1633:161, 223, 251, 312. Se iøvrigt navneregistret
Assendrup 1632:95
Olstrup 1630:29; 1633:10
Rønnebæksholm 1619:15
Saltø slot 1619:15
Sparresholms port 1633:10

281. beboelse

borgestuer 1633:14, 159, 297
dejstuer 1633:86, 297, 298

fængsler 1618:55, 67, 234, 236; 1619:14; 1631:27; 1632:56;
 1633:1, 86, 165, 180, 183, 194, 206a, 213, 214, 223,
 225, 233, 241, 248, 250, 255, 276, 295, 300, 301, 313,
 321, 323, 331, 353, 354, 357
 kamre, fogedens 1618:206
 stuer, adeliges 1619:15
 stuer, forstanderens 1633:1, 31, 86, 159

282. avlsbygninger

Herlufsholms ladegård 1633:86
 korn ydet på skolen 1633:76, 159; lam aget hertil 1633:139
 teglovne 1633:288, 305
 Teglgården, se navnerereg. under Herlufsholm
 Humlehuset, se navnerereg. under Herlufsholm

283. volde og grave

broer 1619:13

285. tilliggender

skolens grund 1618:92; 1630:27; 1633:54, 64, 155, 162, 206a,
 333; skolens ager og eng 1630:17; skolens marker
 1630:21, 31; 1633:249; rugmark 1633:91; fællede
 1633:188
 skolens enge 1630:15; græsning 1630:13
 skolens gærder 1631:31, 100; 1633:91, 133
 skolens humlehavn 1616:5, se også Humlehuset under Herlufs-
 holm i navnerereg.
 møller, Herlufsholm skoles, se stednavnerereg. under Maglemølle
 og Ebbe (Euffue) mølle; møller, andre, se gruppe 422
 skolens skove 1618:59, 124, 183, 187; 1619:16; 1630:11,
 12, 24, 55; 1632:3; 1633:40, 92, 141, 191, 271, 298,
 361; skolens oldenskov 1631:49, 83; 1633:298
 skolens teglgårde 1617:88, 110; 1618:220; 1619:10;
 1631:96

286. rettigheder og herligheder (jfr. 112)

Herlufsholm birk og frihed 1630:44, 145, 172; 1631:76;
 1633:123, 164, 170, 180, 188, 218, 268, 279, 333;
 birkefred 1633:123; birkemænd 1631:78
 Saltø slot, birkeret 1618:133

287. hovedgårdenes drift (jfr. 305, 306, 308, 309, 310)

pløjning m.v. af skolens jord, rebning og fordeling heraf mel-
 lem hovbønderne 1618:228
 tilsåning af skolens jord 1618:199; rug til udsæd, mangel
 herpå 1618:199
 boghvedemarks pløjning og tilsåning 1633:249
 kvægs skade på havremark 1618:155
 gærder på skolens mark, ladefogdens tilsyn hermed for fæste-
 bønderne 1631:31

stude, købt hos fæstebonde til skolens brug 1618:56, 206
 skolens kvæg på foder 1631:85
 kvæg indtaget til skolen 1618:155; 1630:30; so indtaget
 til skolen 1631:49
 skolens hopper og foler, vurdering heraf 1618:51
 skolens skæppemåls lovlighed 1633:137, 159
 ydelse af korn på skolen 1633:76, 139, 159
 lam aget til skolen 1633:139

288. folkehold

skolens børn, se gruppe 523
 skolens folk 1618:91, 177; 1631:46; 1633:223
 fledføring, hans arbejde 1632:53, se iøvrigt Niels Tomesen
 i personreg. Herlufsholm
 bryggere, se tilnavnereg.
 bryggersvende, se tilnavnereg.
 fiskere, se tilnavnereg.
 fogder, se gruppe 309
 fogders tjenere 1618:171-173, 186, 205 og passim
 fyrbødere, se tilnavnereg.
 gravere (i skolens humlehøve), se tilnavnereg.
 humlemænd, se tilnavnereg.
 hørere, se tilnavnereg. og gruppe 522
 hørere, øverste 1633:232
 kokkedrenge, se tilnavnereg.
 kokkepiger, se tilnavnereg.
 kuske 1618:91 og tilnavnereg.
 kældersvende, se tilnavnereg.
 ladefogder, se gruppe 309
 portnere, se tilnavnereg.
 savskærere, se tilnavnereg.
 skolemestere 1632:43
 skovfogder 1631:76; 1633:92, se også gruppe 309
 skrivere, se gruppe 309
 skytter, se tilnavnereg.
 smede, se tilnavnereg.
 tjenestefolk 1619:15; 1633:86
 tjenestekarle 1618:91
 tjenestepiger 1619:9
 udridere, se tilnavnereg.
 vognsvende, se tilnavnereg. og 1618:91

FÆSTEVÆSEN 300 - 319 (jfr. 12, 79, 114, 122, 231)

300. fæste

fæste af gårde 1618:218; 1630:181; 1631:47, 91, 103;
 1632:20, 58; 1633:72, 131, 264, 275
 fæste af kirke- eller præstegods 1630:200; 1631:76
 fæste af dele af ødegård pålagt fæstere 1630:56, 65, 101,
 102, 162, 181
 fæste af særjord 1617:40; 1633:288
 fæste af huse 1618:92; 1631:29; 1633:259

opsigelse af fæste fra bønder 1617:3
 opladelse af gårde frivilligt, kontrakt herom mellem fæstere
 1633:72
 fraflytning af gårde uden opsigelse 1630:65, 102, 162, 181
 fæstefortabelse af gårde ved gårdforsidning benægtet af fæ-
 steren 1630:162, 181
 fæstefortabelse af gårde ved husning af fremmede 1631:78;
 1632:43
 fæstefortabelse af gårde ved ulovlig udleje, såning og af-
 førsel 1618:159, 163; 1633:264
 fæstefortabelse af gårde ved ulydighed med hoveri 1633:168
 fæstefortabelse af huse 1633:15, 231
 fæstefortabelse af huse ved brøstfældighed 1633:294
 fæstefortabelse af huse ved husning af fremmede 1633:193,
 194, 222
 fæstefortabelse af huse ved landgilderestance 1633:217
 fæstefortabelse af huse ved ulydighed 1633:295
 fæstefortabelse af huse ved utroskab 1631:27
 gårdfæld, se gruppe 301
 syn på gårde ved fraflytning, se gruppe 301
 husleje 1618:136; 1633:246, 301

301. fæsternes bolig (jfr. 251)

syn på anvendelse af udvist bygningstømmer 1618:28; 1633:
 76, 190
 bygningstømmer, anvist 1618:164; 1633:115, 122
 syn vedr. gårdfæld og brøstfældighed på samtlige fæstegårde
 og huse på godset 1618:151; 1630:3
 syn vedr. gårdfæld og brøstfældighed på 1 eller flere fæste-
 gårde og huse, efter dødsfald 1630:40, 113; 1631:13;
 efter fraflytning 1617:70; 1630:162, 169, 181;
 1631:85; efter opsigelse fra fæstere 1617:3; iøv-
 rigt 1617:41, 78; 1618:157; 1633:89, 107, 115,
 121, 125, 126, 131, 144, 224, 231, 289, 293
 syn på møllers brøstfældighed 1618:174, 184
 brøstfældige gårde og huse, se også gruppe 251
 gårdfæld iøvrigt 1617:67, 76, 79; 1630:153-162, 167;
 1633:39, 72, 129, 234
 flytning af huse 1616:1

302. fæstegårdenes drift (jfr. 320 ff.)

afførsel af afgrøder uden tilladelse, forbud herimod 1616:68;
 1617:96, 134; 1618:107, 123, 159, 160, 192, 213;
 1631:36-37, 70; 1632:8; 1633:65, 121a, 264
 afgrøde, bortfjernelse ved afpløjning 1618:121
 afgrøde, fordeling heraf ved fæstegårdes opladelse 1633:72
 afgrøde efter udsæd med ubilligt lån 1633:148
 fremmede, forbud mod indtagelse uden tilladelse heraf 1619:20;
 1630:44, 172; 1631:78; 1632:43, 56; 1633:194, 222
 fældning af træer, i fæstegårdes have 1618:194; i møllers
 vænge 1618:218
 husfolk eller gårdfolk, forbud mod indtagelse uden tilladelse
 heraf 1618:122

mølletvang 1617:5
 svin, påbud om mærkning af 1618:187
 udleje af jord i almindelighed, se gruppe 336
 udlån og udleje af fæstegårdes agre og enge, generelt forbud
 mod 1617:73; 1633:95, 121a
 udlån og udleje af jord til såning uden tilladelse, forbud
 mod 1616:68; 1617:96, 101, 122; 1618:107, 159,
 160; 163, 192; 1632:8; 1633:65, 75, 264
 vognmål, påbud om 1617:116

303. samlede afgifter af fæstegods

husbonds tynge 1633:337
 afgifter, årlige, af alle skolens gårde og huse 1616:75

304. afgifter til godsherren (jfr. 323)

brændsel, restance i betaling herfor 1616:2
 frøgæld 1631:85
 førlov, se gruppe 663
 gæld til skolen 1631:76; 1633:284
 gæsteripenge 1617:137
 holdspenge, restancer heri 1633:216
 hus, rettighed heraf 1633:15, jfr. jordskyld
 husfolks afgifter og ydelser 1618:121; 1633:100
 jordskyld af øde hus 1616:47
 landgilde 1618:199; 1631:47, 85; 1633:129, 138
 landgildepenge 1617:137
 landgilderug 1617:199
 landgilde medbestemmende ved fastsættelse af fæsteres hovmål
 ved pløjning af hovmarken 1618:226
 landgilderestancer 1617:137; 1618:142-146, 152-153, 199;
 1630:153-162; 1632:12; 1633:51, 136, 143, 217
 landgildeydelse, kvittering herfor på skolen 1633:75
 landgildekorns kvalitet efterprøves 1633:75
 oldengæld 1630:167; 1631:29; 1632:3; 1633:86
 sagefald, se gruppe 663
 stedsmål, se gruppe 663
 afgifter, uoplyst art 1632:10

305. hoveri (jfr. 287)

hoveri med værkning (harvning?) 1618:56
 hoveri med pløjning 1618:226; 1633:249; af ødegårds ager
 1633:168
 hoveri med såning i ødegårds agre 1633:249
 hoveri med mejning 1633:279; høstdag for præst 1618:27
 hoveri med høgen 1630:15
 hovararbejde ved bygning af hus 1618:228; på mølledæmning
 1618:165
 hovararbejde med skovning 1617:123; med vedagen 1630:11, 12;
 1631:31; med nøddeplukning 1630:25, 34
 hoveri, husbonds personlige, i syg karls sted 1633:279
 hoveri, kvindelig indersts, til husfæster 1633:246
 husfolks hoveriforpligtelser i almindelighed 1617:45; 1618:122

indebud (budtjeneste) 1618:226
 ugedagstjenere 1618:226
 fastsættelse af fæsteres hovmål ved pløjning m.v. af hovmar-
 ken overensstemmende med landgilde, rejser og inde-
 bud 1618:226
 fordeling af hovararbejde med pløjning af ødegårds agre mellem
 landsbyers fæstere 1633:168
 hovararbejde, tilsigelse hertil ved bud fra hovedgården
 1633:279
 hovbønder, bespisning (mad og øl) ved arbejde 1618:165
 forsamlinger 1617:45; 1630:11, 12, 98; 1633:168, 249

306. ægter (jfr. 287)

ægter i almindelighed 1618:226; 1631:47; 1633:129
 rejser, stå for 1616:53
 rejser, tilsigelse til rejser 1616:53
 ægt til landstinget med fange 1633:295
 ægt med forstanderen på Herlufsholm 1633:273
 ægt med korn (til mindet) 1633:209
 ægt med ler 1632:71
 forsamlinger med udførelse af ægter 1632:71
 ægter i forbindelse med mark- og skovararbejde, se gruppe 305

308. godsherren som husbond (jfr. 12, 114, 152, 287)

ansvarlighed for fæstebønder 1618:140-141; 1631:34; 1633:
 165, 246
 klager, fæsteres, til godsherre over andre fæstere 1618:228;
 over beliggelse 1631:30; over hustrus utroskab
 1633:183; over overfald 1633:279; over åger
 1633:148
 forfølgelse, godsejers, i forskellige retssager (f.eks. vedr.
 helligbrøde, hor, vold), se gruppe 12
 benådning 1617:4; 1618:236; 1619:14
 løsladelse af fanger 1618:55, 67, 236
 forlig og aftingning 1631:31, 89; 1633:131, 134, 149, 174,
 202, 300
 forligsbrud, bøder til godsherren 1617:47; 1631:89, 95, 108;
 1633:46, 68, 94, 106, 108
 bøder til skolen ved helligbrøde 1633:191
 nåde, ikke ret, bøn om 1633:222
 mindelig afgørelse (i forstanderens el. skolens minde) 1633:
 148, 149, 193, 258, 320, 361
 husbonden at stille tilfreds, domme herom 1630:43, 118
 udsættelse af sag til skoleherrens komme 1618:59
 husbonds (skolens) sag, forbehold heraf 1617:47, 86; 1618:
 228; 1631:108; 1633:106, 108
 husbonds befaling, ikke agtet 1618:192
 kornsæd og afførsel fra gårde, aftale herom 1632:8; 1633:
 121a; jfr. iøvrigt gruppe 302
 ulydighed og utroskab mod skolen 1630:15, 44, 98; 1631:27;
 1632:71; 1633:64, 100, 162, 166, 168, 209, 295
 løgnagtig beretning til skoleherren 1618:172
 anholdelse af utro og utugtige 1630:22; 1631:27; 1632:44,
 56, 206a; på begæring af private 1633:233, 357

løsladelse af fængsel mod kaution, afslået 1633:137
 fængsel, se gruppe 281
 fanges fortæring på klostret betalt af denne selv 1633:180
 adelig godsejers trussel om tugtelse af fæstere 1619:15
 fremmede og utugtige, forbud mod at huse 1630:172; 1631:12,
 78; 1632:56; 1633:193, 194, 222
 gravids forbliven på godset, påbud om 1633:64, 162, 166
 handel med person, forbud mod 1630:67
 samkvem med andens hustru, forbud for person mod 1633:165,
 182, 207
 arv efter tyv og tyvs fader inddraget 1617:127; 1618:19
 erstatning for afgrøde ikke sået ved fæsternes forsømmelighed
 1633:168, 249
 forkøbsret for godsherren til øksne 1632:57
 vurderingsregister, skriftligt, optaget af 4 mænd over afdøds
 bo 1616:6
 syn, 4 mænds, over svins mærker 1617:127
 forvaring, husbonds, af svin med urigtige mærker 1618:82-83
 forstander bortrejst 1633:254, 323; kørsel med forstander
 1633:273

309. godsernes embedsmænd (jfr. 3, 12, 287, 329)

skoleherren, Christoffer Ulfeldt, komme til Herlufsholm 1618:
 59; 1633:62; tilstedeværelse sst. 1633:115, 134;
 befalinger 1618:159; 1631:64; 1633:78, 86; breve 1618:92,
 218; 1633:175; benådnings af dømte 1618:236; 1619:14;
 beretninger til ham 1618:172; forlig i strid 1633:134;
 varsel til ham 1618:92; i jorddrottens minde 1633:320
 skoleherre, tidligere, Mogens Gjøe (c. 1611-18) 1618:166
 skoleherrer, forrige 1618:226
 forstandere, se Christen Clemesen og Poul Jensen Skrifer i
 navnerereg.
 tilsynsmand, skolens, se Peder Hansen i navnerereg.
 birkefogder, se Hans Lock, Ladby, og Hans Skytte, Lille Næst-
 ved, i navnerereg. og 1631:51, passim; skudsmål 1633:206
 birkefogeds frasigelse af skovfogderi 1633:283, 302
 birkefogeds rejser til landsting m.v. 1633:283
 birkefogeds hus og stue 1631:2
 sættedommere for birkefogden 1633:31, 52, 86, 300
 birkefogeds bisidder, Hans Jensen Skytte, Lille Næstved, se
 1616 14/10 og passim; skudsmål for samme 1618:98
 birkeskriver, se Niels Madsen, Lille Næstved, og Rasmus Madsen,
 Herlufsholm, i navnerereg.
 birkeskriver, tidligere, se Gert Tønnesen, Herlufsholm, i nav-
 nerereg.; skudsmål for samme 1616:4
 birkeskrivers ed ved tiltrædelse 1630:111
 stedfortræder for birkeskrivere 1618:8/6, 15/6
 fuldmægtige, Herlufsholms, på tinget, se Anders Pedersen
 Skrifer, Herlufsholm, Hans Madsen Skrifer, Herlufsholm,
 og Niels Andersen Skrifer, Herlufsholm, i navnerereg.
 fogder, godsernes: Peder Mikkelsen, Gavnø; Johan Hermansen,
 Gunderslevholm; Anders Pedersen Skrifer, Hans Madsen
 Skrifer, Mikkel Lauridsen, Mogens Bertelsen, Morten An-
 derssen, Herlufsholm; Knud Jensen, Olstrup; Hans Foged,
 Oluf Foged, Rønnebæksholm; Claus Sørensen, Saltø slot;
 Lydik Jørgensen, Sandbygård, se navnerereg.

skrivere, Herlufsholms, se tilnavnereg. og 1617:127
 skrivers opkrævelse af oldengæld hos fæstere 1633:86; brændemærkning af svin 1631:63; brændepenge, se ndf.
 skrivere, påstået bestikkelse af 1633:297
 ladefogder, se tilnavnereg. og 1633:168
 ladefogder, forrige, se 1631:31
 ladefogeds fæste af særjord (tyrejord) for afgift 1617:40
 ladegårdsfoged, se Niels Hansen, Herlufsholm, i navnereg.
 skovfogder, anklage mod fæstere for ulovlig skovhugst 1633:74
 skovfogder, forsømmelighed med opsyn 1633:92, 141
 skovfogder, frasigelse af bestillingen (skovfogderiet) 1633:111, 283, 302
 skovfogder, indsættelse af 1631:82
 skovfogder, tilsigelse af skolens tjenere 1631:82
 bondefogder 1633:75, 348
 fogedpenge 1631:33; 1633:202, 215, 284
 hoseklæde til fogden ved brud på indgæet forlig 1631:89, 95, 108; 1633:46, 68, 106, 108
 brevpenge 1633:206
 brændepenge til skriveren for mærkning af oldensvin 1631:63
 skriverpenge 1632:40; 1633:120
 stokkepenge, stokkeleje, stokkeløn (vederlag for at have fan-
 ger i varetægt) 1618:191; 1633:180, 323
 skolemester og lærere på Herlufsholm, se gruppe 522

310. administration af godset (jfr. 287, 329)

instrukser (takster) for syn på skoves tilstand i almindelighed 1619:16; 1633:40; m.h.t. oldenhøst 1618:175; 1630:54a
 instrukser for syn på alle fæstegårdes og huses brøstfældighed på godset 1618:151
 instrukser for syn på afpløjning 1616:19
 instrukser for syn på gærder 1631:72; 1633:91, 133
 instrukser for syn på ildsteder, hver by for sig 1632:6
 instrukser for syn på korn kvalitet 1633:76
 instrukser for syn på markskade 1630:17
 instruks for syn på skolens tab ved en utilsået ager (boghvedestykke) 1633:249
 instrukser for syn på møller 1618:174
 instrukser for rebning af hovmarkerne 1618:226
 instrukser for syn over træer anvendt til bygningsbrug 1633:76, 190
 instrukser for syn på ødegårds afgræssede enge m.v. 1633:249
 instrukser for ødegårds deling 1630:56
 jordebøger, optagelse af nye 1616:75
 regnskaber for gods 1618:166
 erklæringer, skriftlige, om gårdfæld og brøstfældighed på gårde og huse, se gruppe 301
 erklæringer om møllers brøstfældighed 1618:184
 erklæringer efter vurdering af oldenhøst 1618:183; 1630:64
 erklæringer m.h.t. skoves tilstand i almindelighed 1618:124; 1633:92
 erklæringer vedr. ulovlig skovhugst 1618:39; 1633:92
 underretning til godset fra bondefogder om vindfælder og nedfaldne grene 1633:75
 gårdselhugst, forbud mod 1633:90
 hugst af underskov på gårdes agre og enge, forbud mod 1631:65, 91, 103

skove, udnyttelse heraf, se også gruppe 329
 syn vedr. afgræsning og afslet på ødegårds grund 1633:252, 257,
 258, se iøvrigt gruppe 236
 ødegård delt og påtvunget andre fæstere i byen 1630:65, 101,
 102, 181 (jfr. 160, 162, 169, 180)
 græsgange, skolens forbehold m.h.t. fremtidig indhegning
 heraf 1633:236
 græsgange, overenskomst mellem godser herom 1618:133
 optagne kreaturer bragt til skolen 1618:155; 1631:49
 hoveritilsigelse 1630:98; 1631:82; 1633:168, 279
 kgl. skatters opkrævelse ved godsherren 1631:30; 1632:27
 hjælpeskat fra fæstere i sognet til fæsterne på godset uden
 for sognet 1631:64, 86
 skudsmål nægtet givet af godsherren 1631:101; 1633:208
 værktøj, godsets, brugt af fæstere 1617:106
 skæppemål, udskiftning af godsets 1633:137, 159, 174
 udlejning, kornsæd i og afførsel fra andres jord med godsets
 billigelse, se gruppe 336. Jfr. gruppe 302 vedr. ulovlige
 forhold
 kvæg, godsets befaling at drive det fra en gård til en anden
 1631:76
 kvæg og gods, flyttet fra en gård til en anden uden tilladelse
 1630:200
 kvæg og fedesvin, forbud mod salg før tilbud til skolen
 1632:43, 57
 tømmer, tjørne m.v., forbud mod afhændelse 1618:164; 1633:237
 kontrol med udsatte børnepenge, godsets 1617:145

311. vornedskab (jfr. 79, 114, 314)

bønder, Herlufsholms vornede 1619:21
 bondesønner, vornede 1618:55, 100, 101; 1619:13
 fødested og stavn, tiltale for 1616:15, 18, 46; 1617:49, 50,
 61, 65, 66; 1618:20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 40, 41, 42,
 43, 100, 101, 102; 1619:13; 1633:119
 frifindelse for tiltale på grund af tilhørsforhold til andet
 gods 1633:119
 frifindelse for tiltale på grund af borgerskab i købstad
 1618:100, 101
 børn fødte på skolens gods 1633:194; uden for skolens gods
 1633:54, 64, 162, 166
 rømning fra skolens gods, tiltale herfor 1617:127; 1618:147;
 1633:54, 64, 162, 166
 rømning fra adeligt gods 1633:332

312. pastvang (jfr. 81, 238, 607)

tilflytteres forevisning af pas (skudsmål) for godsherren
 1618:122; 1619:20; 1631:34; 1632:43, 44, 56;
 1633:52, 222

313. overdragelse af fæstegods fra en fæster til en anden (jfr. 78, 79, 97, 98, 114)

overenskomst om opladelse af gård, før den fæstes af godset
 1633:72
 2 agerlodder overladt (i leje?) til anden fæster 1633:235

314. flytninger og rømninger (jfr. 79, 81, 114, 238, 311, 607)

fra- og tilflytninger, se gruppe 238
 rømning fra skolens gods, tiltale herfor, se gruppe 311
 rømning fra adeligt gods 1633:332
 rømning, fanges, fra fængsel 1619:14

UDNYTTELSE AF AREALET 320 - 349 (jfr. 302)320. omdrift

trevangsbrug 1633:288 (jfr. 275, 305)
 Se iøvrigt grupperne 210, 211, 214, 215, 217

321. jordforbedring

jordstykkers eller markers indhegning 1633:188, 236, 275
 (jfr. 288, 305)

322. jordens bearbejdning

pløjning 1618:117; 1631:65; 1633:235, 288; med stude 1617:
 113; 1618:206; 1632:57; med heste 1631:40
 pløjning, til boghvede 1633:168, 249; til rug og byg 1631:40
 pløjning af hovmarken 1618:226
 betaling, skyldig, for pløjning af andens jord 1633:235
 afpløjning, se grupperne 107 og 236
 værkning (jordbehandling) for skolen og andre med stude 1618:56
 såning, i almindelighed 1631:65; 1633:288
 såning af boghvede 1618:31; 1630:193; 1633:11, 168, 249
 såning af byg 1630:193
 såning af hør 1633:275, 305
 såning af rug 1617:122; 1630:160, 181, 193; 1633:72, 125, 131
 rugudsød i hovedgårdens mark 1618:199
 rugudsød til gårde, størrelsen heraf 1633:125, 131
 gødskning af jord 1632:104
 kornsød på andres jord, se grupperne 114, 302, 304, 323

323. avling og afgrøde (jfr. 114, 302, 304)

kornsød på andres jord og afførsel af afgrøden, forbud herimod,
 1618:107, 123, 159; 1633:121a
 kornsød på andres jord og afførsel af afgrøden, tilladelse fra
 gods kan gives 1618:123, 159; 1632:8; 1633:121a
 kornsød på andres jord og afførsel af afgrøden, overtrædelser
 af forbud 1616:68; 1617:96; 1618:160, 182, 192, 213;
 1631:36-37, 70; 1632:8; 1633:264
 tiendekorn, afføring fra sogn heraf 1617:134; 1633:65
 kornafgrøder, husmænds, tiendepligtige 1619:19
 afgrøde af en ager til tidligere fæster eet år efter gårdop-
 ladelse 1633:72
 høstarbejde 1617:20; 1633:301; løn herfor 1618:90
 høst af korn og hør, se grupperne 324, 325, 326

324. kornavl (jfr. 322, 323)

- korn i almindelighed, på marken 1632:97; 1633:65, 290; korr
i neg 1630:42; aftærsket 1617:5, 64, 104; 1618:123,
173, 211; 1619:19; 1630:76, 186; 1631:29, 62, 92;
1632:9, 17, 40, 104; 1633:1, 18, 31, 65, 75, 76, 137,
209, 270, 276, 337; brødkorn 1633:337; sædekorn
1633:337
- korn, høst af (slet og mejning) 1630:193; 1631:65; 1633:268
- korn, kørsel, fra marken 1630:42; aftærsket 1632:104
- korn, maling af, se gruppe 422
- korn, såning af, se gruppe 322
- korn, tiende af, se gruppe 510
- korn, tærskning af 1617:64; 1632:40; 1633:68, 74
- blandkorn 1618:209; 1619:9; 1633:311
- boghvede 1617:119; 1618:31, 182, 189; 1630:114, 132, 193;
1633:11, 78, 168, 249, 365
- boghvede, pløjning til og såning af, se gruppe 322
- byg, på marken 1633:288;
aftærsket
1616:20, 25, 27, 30, 38, 39, 44-45, 49-50, 60, 63, 67;
1617:1, 6, 29, 37, 99, 103, 105, 133, 135, 137, 148,
152, 154, 155, 156;
1618:18, 37, 47, 75, 79, 89, 94, 182, 207, 209, 210, 211,
216, 222, 223, 225, 242, 243;
1630:4, 45, 106, 107, 117, 125, 126, 127, 129, 133, 137,
164, 170, 174, 175, 177, 193, 198;
1631:11, 29, 34, 36-37, 45, 59, 61, 87;
1632:22, 41, 49, 51, 70, 78, 82, 86, 92, 95, 96, 97,
102, 103, 104, 110;
1633:11, 81, 83, 103, 148, 211, 267, 276, 318, 324, 325,
346, 365
- bygafgift 1633:288
- byg, såning af, se gruppe 322
- byg, tærskning af 1632:104
- havre 1617:121, 133, 137, 148; 1618:75, 155, 209, 216;
1630:74, 106, 115, 132, 198; 1631:34, 89; 1632:1;
1633:86, 143, 276; skaftehavre, se ndf.
- hvede 1633:305
- rug, på marken 1630:6, 21, 160; 1631:15; 1633:72, 91, 125,
131;
aftærsket
1616:27, 39, 60;
1617:2, 51, 103, 121, 122, 132, 133, 135, 155;
1618:79, 89, 182, 199, 209;
1630:20, 106, 125, 128, 160, 176, 181, 193, 198;
1631:16, 57, 70, 73, 86, 87;
1632:35, 95;
1633:32, 125, 131, 318
- rug, såning af, se gruppe 322
- rug, sædekorn 1617:122; 1618:199; 1630:181, 193; 1631:85;
1633:125
- rug, høst af 1633:173, 279
- skaftehavre 1618:258
- skældekor (ukrudtsfrø med små kærner imellem) 1633:18, 31
- tjenestekor 1632:40
- mel 1618:169, 185; sigtet 1630:32, se også gruppe 422
- halm (klipper) 1617:121; 1631:85; 1632:49, 75, 82; 1633:72
- langhalm 1617:78; 1630:181; 1632:61, 75; 1633:115, 125,
131, 231

325. særlige afgrøder

hør 1633:275, 305

326. engbrug

enge 1630:132; 1631:15; 1632:58, 59; 1633:249, 252, 257, 258, 275, 333; med underskov 1631:65, 75, 91, 103; 1633:74
 enge, rigtige mål, syn herpå 1633:257
 enghaver 1633:318
 hø, i almindelighed 1618:123; 1631:85; 1632:58; 1633:98
 hø, læs 1616:14, 20; 1617:102; 1618:222, 223, 257; 1630:15, 106; 1632:51; 1633:186
 hø, andre kvanta 1617:122; 1618:179; 1619:11; 1633:72
 hø, staklevning 1630:15
 høhøst 1630:26, 43, 98; 1632:59
 hø, kørsel 1630:15, 26, 43; 1632:59
 hø, rivning 1617:104; 1630:54; 1633:333
 hø, slet 1630:132; 1633:252, 257, 333
 afgræsning, ulovlig, se gruppe 236
 afslet, ulovlig, se gruppe 236

327. havebrug (jfr. 222)

haver 1618:129, 170, 194; 1630:42, 45, 101; 1632:16, 21; 1633:16, 86, 138, 209, 238, 245
 haver, fældning af træ heri 1618:194 (jfr. 218); hugning på træ her 1633:86
 haver, ødegårdes 1618:101
 kålhaver 1618:129; kål i haver 1632:16; sætte planter 1633:173; sætte kål 1633:209; luge kål 1633:238
 urtehave, lille 1630:76
 humleplanter, humlekuler 1633:115, 125, 131, 224; humlehaver, se gruppe 285
 piletrær 1633:125, 131, 138, 224
 podede træer (ymper) 1633:115, 125, 131, 224
 pæretrær 1633:16, 30, 63

328. mosebrug

moser 1630:108

329. skovbrug (jfr. 101, 309, 310)

skoves tilstand 1618:124; 1633:92
 skove, Herlufsholm skoles, se gruppe 285
 skovslodder, fæsteres, se gruppe 217
 skovfogder, se gruppe 309
 hugst 1616:16-17; 1617:136; 1618:39, 59, 218; 1619:16; 1630:29, 108; 1631:52; 1633:38, 40, 74, 75, 90, 92, 96, 98, 106, 111, 191, 209, 237, 271, 361
 hugst i skov, forbud mod 1633:90
 hugst i underskov i dyrket areal, forbud mod 1631:65, 91, 103
 træ(er), køb og salg 1616:16-17; 1630:29, 53; 1631:31; 1633:33, 98, 149; ved skoleforstanderen personligt 1633:111

træ(er), udvisning af, ved skoleforstanderen personligt 1633:111; ved skolens fuldmægtige 1618:28; 1633:115, 122
 brænde 1616:2; 1617:4, 136, 154; 1618:39, 48, 59, 70; 1630:11, 12, 108; 1631:31; 1632:47; 1633:33, 38, 53, 73, 74, 75, 96, 111, 115, 149, 191, 209, 217, 262, 272, 298, 352, 361; julebrænde fra skolen til fæsterne 1631:39
 planker 1616:58
 tømmer (bygningstømmer m.v.) 1618:218; 1630:32; 1633:115, 122, 190
 vogntømmer 1630:181
 bul 1630:108
 buske 1633:295
 knobbe (træblokke) 1617:123; 1633:89, 262
 ris 1633:209, 272
 rodkævle 1630:11
 skallinger 1618:39; 1633:92
 stubbe (stumper) 1630:22; 1633:92, 98
 olden, svin herpå 1618:175, 183, 187; 1630:54a, 64; 1631:49, 83; 1632:3; døde i skove 1630:143
 olden, forbud mod nedslagning heraf 1618:187
 oldengæld 1630:167; 1631:29; 1632:3; 1633:86
 oldensvin, hjemtagning 1618:187
 oldensvin, mærkning 1618:187, jfr. grupperne 112 og 359
 oldensvin, svinestier i skove (skovslodder) 1633:92, 209

træarter, skovens:

ahorn, se valbirk
 ask 1618:218
 bøg 1618:59, 124; 1630:11, 24, 181; 1633:74, 92, 115, 298
 eg 1616:39, 48, 59, 124; 1630:29, 33, 53, 132; 1633:92
 el 1618:59; 1633:74, 98, 106, 209, 361
 hassel 1616:16-17; 1618:39; 1633:74; hasselnødder 1617:121; 1630:25, 34
 pil, se gruppe 327
 tjørn 1631:103; 1633:90, 115, 209, 237, 271
 valbirk (ahorn) 1630:179
 valnød 1617:(33)

330. redskaber i landbrug og skovbrug; vogne, slæder

brændejern til mærkning af husdyr, for svin 1618:187; 1630:120; for heste 1633:9
 hakker (lerhakker) 1633:187
 høtyve, jerntyve o.a. tyve 1617:104; 1618:1, 116; 1630:15, 45; 1631:16, 41; 1633:33, 173, 250, 273, 348
 leer 1630:176; 1631:7, 65; 1632:11; 1633:276
 mejerede 1633:268
 nødde (skovnødde) 1631:16
 piske, se svøber
 plove 1618:117, 206; 1632:57, 58; 1633:72; plovjern 1618:44, 87; 1631:57; 1633:303; plovredskab med jern 1633:72
 river 1617:104
 save, landsbyfællesskabets 1633:256

sav- og skovbukke 1633:77; landsbyfællesskabets 1633:256
 seletøj, se gruppe 365
 slæder 1618:48; 1633:72
 spader 1618:127
 spyd (spedsler) 1633:348
 svøber (piske) 1630:15; 1633:273; svøbeskafter 1633:273
 vogne 1617:104, 116, 136; 1618:59, 113, 147, 170, 218;
 1630:15, 42; 1631:74; 1632:1, 10, 54; 1633:18, 33,
 72, 74, 177, 273, 295, 318; beslagne 1632:102; 1633:65;
 hjul 1618:193; hjulfølge (til vogn) 1617:116; lad
 (på vogne) 1617:123. Jfr. grupperne 460-466.
 vægger (kiler), se gruppe 615
 økser 1617:33; 1618:59; 1631:74; 1633:176; langskaftede
 1633:173

331. salg af afgrøder (jfr. 124)

boghvede 1618:365
 byg 1631:36-37, 45; 1633:365
 humle 1633:318
 hø 1630:43
 korn 1631:62
 rug 1618:182
 træ(er), se gruppe 329; forbud mod salg, jfr. gruppe 114

332. lergravning og teglbrænding

lergrave 1633:262
 teglbrænding (Herlufsholm og Skåne) 1631:96
 teglgård 1631:96
 teglbrændere, se tilnavnereg.

336. udleje af jord (jfr. 115)

leje el. lån til brug af agerjord 1630:132, 133; 1633:65,
 235 (?)
 leje el. lån til brug af enge 1630:132; 1633:258
 leje af præstens jord 1633:305
 leje el. lån til brug af agre til kornsæd med afførsel tilladt
 med godsets billigelse 1618:123, 159; 1632:8; 1633:
 75, 95, 121a, 264. - Overtrædelser, se gruppe 302

338. jagt (jfr. 109)

skytter, se tilnavnereg.

HUSDYRHOLD 350 - 379

350. husdyrhold i almindelighed

husdyr i almindelighed, som del af formue, se også gruppe 610
 hoveder 1633:188
 kvæg 1616:74; 1617:20, 65, 85, 128; 1618:82-83, 133, 155;
 1630:21, 30; 1632:56; 1633:68, 336; tiendepligtigt
 1619:19; hjemmefødt 1617:123
 mæg, se gruppe 364

351. kreaturer

- kalve 1618:27; 1630:114; 1633:37, 55, 68, 165, 346;
 kviekalve 1616:56, 62; 1617:159; 1630:191; 1632:62;
 studekalve 1616:57
- kvier 1630:144; 1631:76; 1633:318, 365
- kvæg, se gruppe 350
- køer 1618:117, 182, 258; 1619:2; 1630:18, 39, 121, 200;
 1631:29, 34, 76, 99; 1632:41, 53; 1633:209, 262, 296,
 318, 332; komule 1630:18; kopatter 1633:209, 262;
 koyver 1630:18
- stude 1617:23, 113, 127; 1618:56, 206, 237; 1632:53, 57;
 1633:26, 46, 318, 332, 337; staldstude 1618:228;
 1631:89, 108; 1633:68, 94, 106, 108; studling 1630:114;
 1632:83
- tyre, byens 1617:40; 1618:228, 230; 1633:146, 337, 352, 365
- ungkvæg (ungnød) 1633:83, 337

352. heste

- foler 1618:8, 51; 1631:83a; 1633:292, 304, 314, 315
- føl 1616:70; 1618:33, 252
- gildinger 1617:30; 1618:10, 238, 246, 248, 250, 251, 254;
 1630:204; 1632:46a, 63; 1633:9, 35, 313, 342
- heste 1616:65; 1617:59, 114, 158; 1618:48, 59, 147, 245;
 1630:15, 22, 195; 1631:10, 40, 59; 1632:1, 9, 10, 19, 97;
 1633:18, 24, 35, 42, 48, 62, 173, 176, 209, 239, 258, 273,
 276, 309, 320, 337; hestehove 1630:204
- hopper 1617:27, 114, 117, 122; 1618:17, 32, 34, 35, 51, 62,
 103, 246, 253; 1633:255, 267, 313
- mære 1630:203; 1633:267; gamle 1631:42
- plage 1618:50
- øg 1616:40; 1618:59; 1630:82; 1631:34, 85; 1632:63;
 1633:24, 41, 43, 255, 276, 292, 304, 314, 317

353. svin

- galtsvin 1617:11, 12, 14, 139, 140, 157; 1618:12, 13, 247;
 1630:204; 1631:107; 1632:62, 100; 1633:358
- grise 1617:15, 123, 128; 1618:2, 27, 82-83, 111; 1631:29,
 34, 43, 46, 63, 83, 102; 1633:1, 18; diende 1617:123;
 smågrises ædepladser 1617:123
- orner 1633:278, 290; kastrede (søg) 1630:202; 1631:63
- svin 1616:71; 1618:111, 113, 129, 187; 1619:9; 1630:1, 6,
 21, 55, 100, 120, 130, 143, 193, 202; 1631:46, 63, 83,
 88, 102, 108; 1632:54, 101; 1633:1, 142, 209, 290, 337;
 fedesvin 1632:43; 3 år gamle 1633:278
- svin på olden og svinestier i skove, se gruppe 329
- søer 1616:48; 1617:14, 123, 140, 142; 1618:129, 180, 188;
 1619:2; 1630:17, 131, 135, 152, 202; 1631:46, 49, 63, 83,
 102

354. får

- får 1617:19, 34; 1618:5, 15, 16, 80, 170, 229, 255; 1619:2;
 1630:114, 193, 205; 1631:29, 76; 1632:64, 70, 84;
 1633:1, 18, 31, 45, 52, 86, 164, 276, 313, 318, 329, 351

lam 1617:13, 16, 17, 26, 28, 35, 36, 42, 43, 85, 137, 141,
 149, 154; 1618:3, 11, 14, 27, 223, 244, 248, 249;
 1630:119, 133; 1631:19, 58; 1632:10, 47, 64, 70, 112;
 1633:1, 7, 18, 20, 45, 52, 86, 139, 143, 173, 276, 313,
 351; engelske 1618:9
 væddere 1630:206

355. geder

geder 1618:129, 170, 171; 1633:318, 332
 gedebukke 1618:170
 kid 1618:150

356. fjerkræ

gæs 1616:14, 27; 1617:133, 137, 148, 150; 1618:27; 1630:193;
 1631:5, 89; 1633:1, 31, 86; tiendepligtige 1619:19
 gæslinger 1633:1
 høns 1618:27; 1631:84

357. hunde

hunde 1630:180; 1631:63; ulovlige 1630:2; hund, lang
 (som skældsord) 1618:228

358. bier

bier 1618:120; 1630:24; tiendepligtige 1619:19
 bikube 1630:24

359. mærkning af husdyr (jfr. 21, 112, 366)

mærker på foler 1631:83a; heste 1617:59, 158; 1618:245;
 1633:35, 42; hestegildinger 1618:10, 238, 250;
 1631:204; 1632:46a; 1633:9; øg 1633:41, 43
 mærker på kalve 1616:56, 57; 1617:159; 1632:62; kvier
 1630:144; stude 1618:237; studlinge 1617:23; 1632:83
 mærker på grise 1617:15; svin 1616:48, 71; 1617:11, 12,
 14, 139, 140, 142, 157; 1618:12, 13, 180, 187, 188, 247;
 1630:202, 204; 1631:43, 49, 63, 88, 107; 1632:100;
 1633:358
 mærker på får 1617:34; 1618:15, 16, 255; 1630:205; 1632:64,
 84; 1633:1, 31, 45, 318, 327; lam 1617:13, 16, 17, 28,
 35, 36, 141; 1618:9, 11, 14, 244, 248, 249; 1631:19, 58;
 1632:64; 1633:7, 20; væddere 1630:206
 mærker på geder 1618:170
 framærkning af svin 1617:123, 128; 1618:2; 1630:120, 131,
 135, 152; 1631:88, 108
 mærker, blodige 1617:123; 1618:2; 1631:46, 63; brændte
 1630:203; 1631:83a; 1633:24, 35; gamle 1631:46, 88;
 grønne 1631:88
 tyvemærker 1632:46a; 1633:352
 mærkning, manglende, af foler 1618:8; føl 1618:33, 252;
 heste 1618:246, 254; hestegildinger 1618:248, 251;
 1630:204; 1632:63; hopper 1618:32, 34, 35, 253; mærer
 1618:17; 1630:203; 1631:42; øg 1632:63

mærkning, manglende, af kalve 1616:62; 1630:191
 mærkning, manglende, af lam 1617:17; 1632:112

360. røgtning, staldfodring

røgtning af køer og stude 1632:53
 drikke til får (lage) 1633:52; til kalve 1633:165
 klipning af lam 1633:52, 86
 opfødning af driftkvæg 1633:68
 opfødning af kvæg for andre 1631:99
 opfødning af svin 1631:46; for betaling 1619:9; 1631:83
 pasning af lejefår, årlig betaling herfor 1633:52
 kvæg på foder om vinteren 1631:76
 kvæg, skolens, på foder uden for skolen 1631:85
 stude, staldfærdige 1632:57; staldstude, se gruppe 351
 svin i egel 1633:278
 grise, fodring af 1617:123

361. græsning, vogtning, tøjring

græsgang 1618:133; 1630:13; 1633:236, 362; dyr drevet på
 1617:113; 1618:170
 græsgangspenge 1633:236
 græsning 1633:314, 315, 317; på fælled 1633:188, 218, 219, 236
 græsning og tøjring, ulovlig, på ødegårdsgrund 1633:239, 258,
 320, 322
 kvæg på fælleden, granskning m.h.t. 1633:188, 236
 drivning fra mark hjem, af får 1633:318; af køer 1633:209
 drivning fra mark til by (tyveri) af okser 1633:318
 drivning fra en gård til en anden af kvæg 1631:76
 husdyr døde i mark og skov: køer 1630:18; svin 1630:143
 får, eftersøgning af 1633:164
 heste jaget i hilde 1632:9
 heste, tøjrede, flytning af 1633:322
 folde, se gruppe 220
 stilejer, svinelejer, svinetykker, se gruppe 217
 svin på olden, se gruppe 329

362. malkning

1631:76; 1633:209, 262, 296, 318; om aftenen 1633:183
 mælkeprodukter, se gruppe 386

363. husdyrprodukter, uforarbejdede

honning 1617:75
 huder 1633:318, 352
 kød, se gruppe 388
 skind 1632:70; uldskind 1633:52, 86, 307
 uld 1617:72, 141; 1618:249; 1630:173; 1633:52, 86, 238.
 Jfr. uldskind ovf.
 æg 1618:27; 1633:232

364. gødning

møg 1631:74; 1633:209, 237, 245

365. seletøj, vognudstyr

agedyner, flamske 1633:65
 bidsler (miler) 1633:65
 grimer, af hamp 1633:24
 hamler, til plove 1633:131; til vogne 1633:273
 hovedlag 1633:24
 hynder 1633:24, 35
 reb 1633:31
 seler 1631:16
 tøj 1633:239, 252, 258
 tømmer 1630:15; 1632:1
 åg, til stude 1633:131
 ågstikke til studeforspand 1617:113
 forspænding af heste 1633:318

366. driftekvæg og optagne dyr (jfr. 21, 110, 112, 359)

1617:85, 139-142, 157, 159; 1618:8-17, 32-35, 50, 62, 155,
 229, 237-238, 244-255; 1630:1, 6, 191, 202-206;
 1631:19, 42-43, 49, 58, 83a, 107; 1632:46a, 62-64,
 83-84, 100, 112; 1633:7, 20, 24, 35, 41-44, 292, 304,
 314-315, 317, 329, 342, 358; skade forvoldt af drifteso
 1630:17; udgifter ved drift 1633:206

367. udleje af dyr, lån af dyr til brug (jfr. 115)

får til leje 1617:19; 1631:76; 1632:70; 1633:1, 18,
 31, 52, 86
 gæs til leje 1633:86
 heste til leje 1631:40; 1632:10
 køer til leje 1618:117, 182, 258; 1630:121, 200; 1631:76, 99
 lam 1633:86
 afgrøden af får 1633:52, 86; lam heraf forsvundet 1632:70
 heste lånt til brug 1617:114; 1631:10
 stude lånt til brug 1617:113

368. køb og salg af dyr, bytte af dyr (jfr. 124)

køb og salg af husdyr:
 får 1618:5; 1633:1, 18, 276, 318
 heste 1617:117, 122; 1631:59; 1633:9, 48, 173, 276, 309, 337
 hopper 1633:267, 313
 kvæg 1617:64
 køer 1631:29, 76; 1633:318
 lam 1630:133; 1633:1, 276
 stude 1618:56, 65, 206, 228; 1632:57
 svin 1633:142, 337
 tyre 1618:228, 230; 1633:337, 352
 ungvæg (ungnød) 1633:83, 337
 bytte af husdyr:
 får 1633:276, 313
 gillinger 1633:313
 heste 1633:9, 276
 lam 1633:276, 313

369. salg af uforarbejdede husdyrprodukter

fåreskind 1633:318
 honning 1617:75
 huder 1633:318, 352
 kød 1631:8; af okser 1633:318
 oksetunger 1633:318

370. sygdom og skader hos husdyr

får, druknede 1633:351; syge 1633:52
 gedebukke, døde 1618:170
 heste, døde 1633:42; skadede 1632:9
 køer, døde af sygdom 1630:18
 lam, druknede 1633:351; døde på anden vis 1633:7
 stude, halte 1617:113
 svin, døde 1630:143, 202; 1632:62

HUSHOLDNING OG HUSFLID 380 - 399380. kost og tæring

brød og fetalje 1633:365
 brød og mad 1630:44
 føde, drengs 1632:13
 kost 1617:72, 77; 1618:108, 165; 1631:29
 mad og øl 1630:23; 1633:180, 231
 opfødnings af spædbarn 1631:29, 34
 underhold, fledførings nødtørftige 1632:53

381. konservering o.l.

rensning af korn 1630:76
 saltning af huder 1633:352

383. bagning

brød 1631:29; 1633:209, 346, 365
 brød (levebrød), af hvede 1633:78
 helbrød 1631:27

384. brygning

bryggerstøj, se gruppe 614
 humle 1633:318, jfr. grupperne 285 og 327
 kølner, se gruppe 256
 malt 1618:37, 131, 137; 1619:9; 1630:126, 173; 1631:29,
 34, 62, 106
 øl, se gruppe 389

385. slagtning

får 1633:52, 86, 318
 geder 1633:318
 grise, løfte på krog 1631:29

køer 1630:18
 stude 1633:318
 tyr 1633:352; afskæring af testikler 1633:352

386. mælkens behandling, mælkeprodukter

mælk, fra får 1633:52, 86; fra køer 1633:209, 262
 mælk, sining 1633:209
 ost 1618:27; 1631:29
 smør 1616:9; 1633:143, 209, 262, 347
 malkning, se gruppe 362

387. anden tilberedning af fødevarer

forgiftning (?) af øl 1633:195
 opvarmning af øl 1633:183

388. madvarer og retter (jfr. 380)

brød, se gruppe 383
 fisk 1630:126; 1631:7; 1633:12, 341. Jfr. ndf. sild og ål
 flæsk 1618:209; 1631:29
 fårekød 1633:318; fåretalg 1633:52
 gryn 1616:39
 kål 1632:16
 oksekød 1633:318, 352; oksekallun 1633:318, 352; oksetunger
 1633:318; oksetalg 1633:318, 352; småkød af okser
 1633:318
 mad, købt i Næstved 1633:262
 mad, fire retter 1631:108; 1633:46
 sild 1616:39, 55; 1617:121; 1630:126, 151; 1631:5, 84,
 90; 1632:81, 102. Jfr. ovf. fisk
 ål 1633:209. Jfr. ovf. fisk

389. drikkevarer

brændevin 1631:34
 mjød 1617:121
 most 1618:115
 pryssing 1618:115
 øl 1616:28, 34;
 1617:20, 47, 81, 83, 121, 124, 129;
 1618:136, 165, 178;
 1619:15;
 1630:23, 37, 74, 103, 115, 139, 165, 171, 176;
 1631:18, 34, 41, 89, 95, 108;
 1632:56;
 1633:12, 68, 165, 173, 195, 201, 231, 236, 332, 362;
 tysk 1618:173, 228; 1631:108; 1633:46, 94, 106, 108,
 183, jfr. ovf. pryssing
 uspecificerede drikkevarer 1631:44

390. måltider

aftensmad 1618:193; 1633:308

391. garn- og tekstiltilvirkning (jfr. 620)

brydning af hamp 1633:131
 istandsættelse (bødning) af kvindeklæder 1633:172
 sammensyning (sømmen) af skørter 1633:173
 spinding af uld 1633:238
 vævning for betaling 1633:65
 rokke 1618:113; hjulrokke 1616:58

392. lysestøbning

lys 1617:121

398. salg af egen fremstilling

brød og mad 1630:44; 1633:365
 smør 1633:347
 øl 1633:332

KØBSTAD OG HOVEDSTAD 400. - 419402. gader, torve og pladser (jfr. 104, 213, 462)

gader 1618:91; 1633:33, 195, 262; i Ringsted 1633:9
 porte 1633:33
 rendestene 1618:91
 købstad som mødested 1633:173, 195

403. gårde og huse

gårde 1618:91; 1633:310
 huse 1631:44 (kro?); byfogdens hus 1633:156
 kirker 1633:318

404. husenes indretning

borde 1633:195 (øverste skive)
 bryggerser 1618:91
 døre 1633:318
 gårdspladser 1618:91
 porte 1618:91
 stegerser 1618:91
 stuer 1631:29; 1633:194, 195
 svinepag 1616:16-17
 vinduer 1633:318; ind ad vindue 1633:318; slå vindue op
 1633:318

405. beboere

borgere 1617:53, 122, 145; 1618:54, 100, 101, 177; 1630:176
 beboere 1633:318, se også navnereg. for Næstved
 borgers regnskab med bonde 1633:11
 borgers udsæd i fæstebondes jord 1617:122
 købstadboere varsles som fødte på skolens stavns 1618:41, 42;
 frifindelse for tiltale p.g.a. borgerskab 1618:100, 101
 borgmesters tyende 1633:195
 tilflyttere, se fynbo, jyde og lollik i tilnavnereg.

410. bystyre

- alarmering, ringning med stormklokke 1618:91, 177
 borgmestre, se Engel Postfeldt, Anders Nielsen og Hans Jørgensen, Næstved, i navnerereg.; borgmesters hustru, se Karen Pedersdatter, Næstved; borgmesters søn 1633:195
 borgmestre som juridiske rådgivere 1633:183, 195
 borgmestre og råd 1619:6
 byfogder, se Hans Jørgensen, rådmand, Mogens Raer og Peder Randers, Næstved, i navnerereg., samt 1618:91, 132, 177, 205; 1632:34, 73; jfr. Mikkel Pedersen, Lund (Skåne), se navnerereg.
 byfoged, bøde på kgl. maj.s vegne til fæstere 1633:130; forsøg på forlig om badskærerløn 1633:153
 bysvende, se tilnavnerereg.
 bysvendens autorisation af skæppemål 1633:159
 bytinget 1630:176; 1633:195
 bytjenere 1618:91, 101
 fængsel 1618:91
 kongens og byens rettigheder 1618:100, 101
 optøjer (tumulter) 1618:91
 rådmænd, se Hans Duffrich og Hans Jørgensen, Næstved, i navnerereg.
 slagsmål, fæsternes deltagelse 1633:130

HÅNDVÆRK 420 - 439420. i almindelighed

- håndværksfolk 1619:6
 bebrejdelser for ikke at varetage sit håndværk 1633:100
 bortrømning fra betalt arbejde 1633:161
 ophør med håndværk 1619:6
 svends voldelige skade mod mesters hus 1633:112, 118, 123, 131

421. de enkelte fag

- badskærere, se gruppe 552
 bagere, se tilnavnerereg.
 billedsnidere, se tilnavnerereg.
 bryggere, se tilnavnerereg.
 bundtmagere, se tilnavnerereg.
 bødkere, se tilnavnerereg.
 bøssemagere, se tilnavnerereg.; reparation af bøsse 1633:240
 drejere, se tilnavnerereg. under svarver; rokke repareret af 1616:58; 1618:113
 glarmestre, se tilnavnerereg.
 gravere, se tilnavnerereg.
 guldsmede, se tilnavnerereg.; guldsmedesvende 1618:177
 huggere, se tilnavnerereg.
 hårlæggere, se tilnavnerereg.
 klejnsmede og klejnsmedesvende, se tilnavnerereg.
 klokkestøbere, ophængning af kirkeklokke 1630:47
 kokke, se tilnavnerereg.; kokkedrenge og kokkepiger, se gruppe 288
 krudtbrænder, se tilnavnerereg.

pottemagere 1631:29
 savskærere, se tilnavnereg.; skæring af tømmer for skolen
 1633:161
 sejermagere, se urmagere
 skindere, se tilnavnereg.; reparation af bukser 1632:92
 skomagere, se tilnavnereg.; skoforarbejdning 1617:94;
 skomagersvende 1633:101
 skræddere, skrædderdrenge, skræddersvende, se tilnavnereg.;
 lærepenge for lærling 1617:86
 smede, smedesvende, se tilnavnereg.; arbejde på Herlufsholm
 1633:118; beslag af heste 1633:176; forarbejdning af
 økser 1633:176; uangivet arbejde 1633:280; smedelær-
 lings kontrakt 1633:280
 snedkere, se tilnavnereg.; forarbejdning af ligkiste 1616:9
 stenhuggere, se tilnavnereg.
 svarvere, se drejere
 sværdfegere, se tilnavnereg.
 teglbrændere, se tilnavnereg.; tjenesteløn 1617:110;
 dreng 1618:48, 59; teglstens forarbejdning 1617:125;
 teglbrænder i Skåne 1631:96
 tækkemænd 1633:231; deres hjælpere 1633:231
 tøffelmagere, se tilnavnereg.
 urmagere, se sejermagere i tilnavnereg.; deres tjenestefolk
 1616:64; 1617:21

422. mølleri

hestemøller 1618:165, 173
 mølle, føre korn til 1618:173; maling af korn på 1617:5;
 1618:165, 173; ulykke i 1619:3
 møller, se stednavnereg. under Bregentved mølle; Hens mølle;
 Holløse mølle; Maglemølle; Englerup mølle 1631:31;
 små møller for Næstved 1632:74
 møller, baghus i 1618:184; grøft til 1618:174, 184; mølle-
 dæmning 1618:165; møllesø 1633:333; slusen 1633:33;
 tilliggender til møller, se gruppe 285
 møller, dele af, koggehjul 1618:184; kværne 1618:184;
 1619:3; 1633:333; maltkværne 1618:184; 1619:3;
 sigtekværne 1618:184; skovle i vandhjul 1619:3;
 skruer (beholdere på kværne) 1617:5; stigborde 1619:3;
 vandhjul 1618:184; 1619:3; vandkister 1618:184
 møllere 1618:133; se iøvrigt tilnavnereg. og stednavnereg.;
 møllertold 1617:5; 1618:173; ulovlig brug af jord
 med afførsel af afgrøder 1616:69
 møllersvende 1618:173; 1619:3; møllerens tjenere 1617:5;
 1619:3
 syn på møllers brøstfældighed m.h.t. tømmer 1618:174, 184
 vandmøller 1618:165, 173; standsning (stemning) heraf 1619:3

HANDEL OG SØFART 440 - 459

440. køb, salg og leje (jfr. 121, 122, 124; bønders salg af
 egne produkter, se dog 331, 367, 368, 369, 398)

køb og salg: bøsser 1633:127; jernkiler (jernvægge) 1633:
 318; kedler 1633:177; kister 1617:151; klæder 1631:

45; 1633:192; kobberkedler 1633:363 (jfr. kedler);
 mad 1633:262; skæppemål 1633:159; teglsten 1617:125;
 vognfjæle (færredshave) 1631:45; øl 1633:165; varer
 og gods, diverse 1617:122; 1618:120; 1630:106
 leje: kran 1630:47; plovjern 1631:57; vogn 1633:362
 nabolån, se gruppe 236

441. markeder

hestemarked i Næstved Skt. Ibsdag (25/7) 1631:29; Næstved-
 marked 1630:133

444. krohold og ølsalg

ølsalg ved vogn 1632:56

446. købmænd og andre handlende (jfr. 421, 440)

kedelførere, se tilnavnereg.
 kræmmere, se tilnavnereg.
 kræmmersvende, se tilnavnereg.
 købmænd, se tilnavnereg. under købmænd og åkræmmer, jfr.
 1630:4
 øl, udtaget hos bryggere 1630:139, 165
 regnskab mellem tøffelmager og købmænd 1617:90

447. servicefag

skrivere, se tilnavnereg.
 skrivning for andre 1633:176, 183, 195
 brevpenge (for formulering af breve) 1633:206

448. arbejdere

dragere, se tilnavnereg.
 landarbejdere, se gruppe 233

449. regnskabsbøger m.v. (jfr. 38, 618)

regnskabsbøger, købmænds og håndværkeres 1616:42; 1618:19;
 1631:25; 1633:11
 register, smeds, over udført arbejde 1633:176
 regnskabsoptegnelser eller gældsbreve 1616:11; 1617:90;
 1630:28, 170; 1633:21

SAMFÆRDSEL OG TRANSPORT 460 - 469

460. færdsel i almindelighed

rejse lang vej af by 1633:209
 vogne, se gruppe 330

461. rejser, distancer

rejser, med vogn 1616:53; 1632:43; køre fra Næstved 1633:33, 334; til Næstved 1633:262; køre til Kalundborg 1633:111; til Karrebæksminde 1633:18, 209; til Korsør 1632:10; til København 1618:176; 1633:111; til Sorø 1618:113; fra Kalby til Oldebjerg retur 1632:10; fra Fodbygård til Næstved 1632:1; kørsel med forstander 1633:273; kørsel til kirke 1633:177; birkefogdens rejser til Ringsted (landsting) o.a. steder 1633:283
kørsel, slå på heste med pisk 1633:273

462. veje og gader (jfr. 104, 213, 402)

køreveje, ny vejbredde, skolens bønders arbejde hermed 1617:116
veje, aflysning af 1630:31

464. færdsel til fods

gang 1633:33, 54, 68, 86, 170, 194, 195, 262, 279, 308; med breve 1632:43; løb 1633:318; sending af bud 1631:29; 1632:54
kvæg, drift af, til skolen 1618:206

465. transport til hest

ride 1633:33, 278; ride med to heste 1633:279

466. transport med vogn (jfr. 461)

age, brænde 1617:136; 1618:48, 59; 1630:11, 12; 1631:31; 1633:74, 217, 361; fange til landsting 1633:295; flyttegods 1631:29, 34; ged 1618:170; hø 1630:15, 26, 43, 98; 1632:59; korn 1617:104; 1630:42; korn, aftærsket 1632:104; kvinde 1633:301; kød 1633:318; lam 1633:18, 139; ler 1632:71; lig, enkedronningens 1633:318; lig og præst 1631:10; møg 1631:74; pottemager 1631:29; svin 1632:54; tømmer 1618:218; tønde øl 1632:56
kørsel i forbindelse med hoveri, se også gruppe 305
læsning af hasselkæppe 1616:16-17; af knub på lad 1617:123; af ved (brænde) 1618:48, 59
udlån af heste og vogn 1618:147; 1631:34
vogne, se gruppe 330
vognleje 1618:113; 1633:363; vognlån se ovf.
vognmænd, se tilnavnereg.
vognmål, påbudt 1617:116

467. bæretransport

bære, gås 1633:86; kiste 1617:72, 151; lam til vogn 1633:18; ris og grene 1633:209; syge 1633:65
løfte med kran 1630:47

468. slæde- og istransport

slæder, hestetrukne 1618:48; 1633:98; jfr. gruppe 330
 slædetransport af træer 1618:48; 1633:98
 slædetråd (slædespor) 1633:98

FORHOLDET TIL KONGE OG CENTRALADMINISTRATION 470 - 479470. len og herreder (jfr. 11)

len: Ringsted Kloster 1633:169; Roskildegård 1633:310;
 Saltø 1618:133; 1619:15; 1633:333; Sorø 1619:15;
 1633:55
 herreder: Flakkebjerg 1619:14; 1633:37, 68, 188, 333;
 Hammer 1619:14; 1630:145; 1633:234; Tybjerg 1632:95;
 1633:188, 189, 333

471. kgl. embedsmænd, lokale (jfr. 10, 11)

byfogder, se gruppe 410
 hofmestere på Sorø Akademi 1633:55
 landsdommere (overdommere) 1617:60, 97; 1618:100, 101,
 108, 121, 132, 197; 1619:19; 1630:166; 1631:76, 83,
 88; 1632:23; 1633:4, 15, 29, 52, 78, 86, 188, 209, 262,
 263, 296, 300
 landsting, birkefogeds rejser hertil 1633:283; fange føres
 hertil 1633:295; kost og tæring for rejse hertil
 1618:108
 landstingsrider, afgifter af landsbyer til ham (landstings-
 penge) 1630:141; 1632:65; 1633:23, 124, 135
 landstingsskrivere 1633:145; betaling for domsudskrift
 1633:145
 lensmænd eller deres fuldmægtige 1633:119

472. kgl. embedsmænd, centrale (jfr. 11)

herredag, appel fra landsting hertil 1630:23; 1633:296
 oprejsningsbrev, kgl. 1618:132

473. kongen som øverste myndighed

kongen og den kristne øvrighed som almindelig lovgiver 1633:209
 kongens nåde og unåde, straf i 1633:209
 kongens (byens) jord 1618:100, 101
 kongens og byens rettighed 1618:100, 101
 kongens forbud og arrest 1633:155
 kongens vegne, slagsmål aftinges på 1633:130
 kongens jern og straf på kroppen 1631:12
 kongens kobberskæppe som justeret mål 1633:159, 174

474. kongelige skatter

kornskatter 1633:141
 pengeskatter 1632:26, 27, 31; 1633:141

opkrævning af skatter 1631:30
 ugedagsbønderes hjælpeskat til skolens øvrige bønder 1631:64

475. kongelige forordninger og bevillinger

reces, birkeret, forordninger m.v., se gruppe 60
 oprejsningsbrev, kgl., se grupperne 152 og 472
 stævninger, kgl., til Herredag, se grupperne 10 og 472

KIRKELIGE FORHOLD 500 - 519 (jfr. 13, 60, 71, 74, 560-563)

500. kristelig øvrighed (jfr. 151)

kongen og kristen øvrighed har givet lov og ret 1633:209
 Guds lov og bud, Guds og verdslig lov 1633:214
 ordinansen og recessen 1619:19; ordinansen 1633:269
 kirkens band over ukendt gerningsmand 1630:11
 hedning, gå som en anden hedning 1631:29

501. sognet og sognemænd

sogn 1617:134; 1619:19
 sognemænd 1618:3; 1619:19
 sognetjenere, Herlufsholms 1631:64, 86

502. kirkegang og kirketider

kirkegang 1618:1; 1631:34; tre søndage efter hinanden 1630:
 168; forsømmelse af kirkegang 1633:191
 kirkegang, pinsedag 1633:177; 2. pinsedag 1633:184; Skt.
 Hansdag 1633:191; almindelige søndage 1632:109;
 1633:18
 ringning til gudstjeneste 1618:3; 1619:15

503. kirkelige embedsmænd (jfr. 13)

degne, se tilnavnereg. og 1633:188
 gravere, se tilnavnereg.
 hørerne (lærerne) på Herlufsholm fulgte lig til graven
 1633:269
 klokkere og ringere, se tilnavnereg.
 præster 1618:140-141; 1630:28; 1631:10; 1633:64, 188, 233;
 se iøvrigt flg. i navnereg.: Christen Thøgersen, Bavelse;
 Isak Hansen Vordingborg, Fensmark; Jacob Lauridsen,
 Herlufmagle; Jens Jørgensen, Rønnebæk; Jens Mikkelsen,
 Lille Næstved (tidl. Herlufsholm); Knud Jensen, Rislev;
 Poul Jensen Skrifer (Colding)
 attest vedr. uægte barns dåb, præsts 1618:140-141
 forbandelse af adelige, præsts 1619:15
 fremmedes pas, forevisning for præsten 1632:43
 irettesættelse af præst ved adelig frue 1619:15
 klage til præst over hustrus utroskab, ægtemands 1633:183
 nedskrivning af døendes testamente, præsts 1633:176
 personlig indsamling af småredsel, præsts 1618:1

oplysning om begravelse til præst 1631:29
 stedfortrædere for præster opkræver på tinget synsmænd m.h.t.
 afpløjning 1616:19; fremlægger uden skriftlig fuldmagt
 indlæg på herreds- og birketing 1633:189
 tilbud, kvindes, at give forseelse til kende i kirken 1633:173
 varselsmænd, præsts, på tinge m.h.t. afførsel af tiende af
 sogn 1617:134; m.h.t. tiendelam 1617:42, 43
 vidnesbyrd, præsts skriftlige, til tinget 1618:1

504. kirkelige handlinger

altergang 1618:1; 1619:15; 1631:29; 1633:13, 78; alter-
 vin, manglende 1619:19
 begravelse 1630:28, 114, 165, 182, 201; 1631:10, 29; 1633:
 66, 201, 269, 319
 berettelse på dødsleje 1633:176
 dåb 1618:140-141, 220; faddere 1618:140-141, 220
 kirkegang efter fødsel, før (ligge uden kirke) 1633:173;
 jfr. so ligge uden kirke 1631:102
 skriftemål 1619:15; 1633:64, 162, 166, 349, 359; åbenbart
 1619:15; 1631:30; 1633:173, 191; udlæggelse af barne-
 fader 1631:30; 1633:64, 359; bekendelse i kirke af
 lejermål 1633:173, 359
 trolovelse 1619:12; 1633:173
 vielse 1619:12

505. kirkelige bygninger

kirker 1618:1, 3; 1630:168; 1633:78, 359; kirkens (midter)-
 gang 1633:184; kirkevægge 1632:109; 1633:184

506. kirkeinventar

bænkerækker 1632:109. Jfr. stolestader ndf.
 kirkeklokker 1618:3; 1630:47; stormklokker, se gruppe 410
 klokkeværker, rådne 1618:3
 stolestader, istandsættelse af, bekostning på 1618:3; strid
 om 1630:168, 197; 1632:38, 109; 1633:27, 46, 184, 297

508. kirkegårde (begravelsespladser)

1619:15; 1630:47; forfaldne 1618:3
 begravelsessteder her 1631:10, 29; 1633:269 (lejersted)

509. kirkegods og herligheder

gårde liggende til kirken 1630:200; bortfæstet af præsten
 1631:76
 agre, afgifter heraf til kirke 1630:193

510. afgifter til kirker og kirkelige embedsmænd, kirkeregnskab

begravelsesafgifter til kirken 1617:38
 begravelse, betaling til præster 1631:29; til hørererne på
 Herlufsholm (degne) 1630:182, 201; 1633:269, 282

begravelse, samlede udgifter herved 1630:190
 høstdagsarbejde til præst 1618:27
 kirkeskyld 1618:3; gæld til kirken 1632:52
 præsteoffer, ved skriftemål 1619:15; ved troløvelse 1619:12;
 ved vielser 1619:12
 småredsel, personligt indsamlet af præst 1618:1
 tiende, til præster 1617:134; 1619:19; 1630:132, 186;
 1633:65; restancer 1618:27; tiendelam, se ndf.
 tiende, til degne 1633:232; strid om degnetrave 1632:232
 tiende høstet uhjemlet 1633:65
 tiendelam, til præster 1617:42, 43; optegnelse af lam
 1633:173
 ydelser til præster af kalve, lam, grise, fjerkræ, æg, ost
 1618:27
 ydelser til øverste hører (degn) ved Herlufsholm i æg og penge,
 jul og påske 1633:232

511. præstegårde og degneboliger

præstegårde 1631:76
 Præsteskoven (under Herlufsholms skove) 1630:64
 hus under præstegård 1619:13

513. præstegårdsjord

præstegårdens jord hel og halv gårds jord i alle 3 marker 1633:
 288
 afpløjninger af præstegårdens jord 1616:19; 1633:275, 288, 305
 udleje af præstegårdens jord 1633:275, 305, jfr. 188

519. helligbrøde (jfr. 74)

søndagsarbejde, høstarbejde 1630:26, 43; kornmaling 1618:173
 arbejde på andre helligdage, skovning på Skt. Hansdag 1633:191

OPDRAGELSE, UNDERVISNING OG BOGLIG LÆRDOM 520 - 539

520. forældres opdragelse af børn (jfr. 87, 579)

mishandling af børn 1633:69, 82
 opfordring af forældre til søns ulovlige skovhugst 1618:59
 optugtelse af børn 1632:13
 overfald af søn på fader 1618:236
 revselse af børn 1617:104
 uægte børn forsøgt sat i pleje 1631:29; tilbudt udlagt barne-
 fader 1633:195

521. skoler

Herlufsholms skoles børn 1632:43
 Sorø Akademis hofmester 1633:55
 skolegang, dansk 1632:13

522. lærere

hørere (lærere), Herlufsholms 1630:182, 201; 1633:269, 282
 hører, øverste, på Herlufsholm 1633:232
 skolemester, Herlufsholms 1632:43

523. skoledisciple

disciple, Herlufsholms, forbud at age dem eller føre breve
 for dem uden aftale 1632:43

524. læse- og skrivekunst (jfr. 618)

blæk 1633:159
 bomærker (karmærker) 1633:86
 forfatte i pennen 1633:86
 kopiere skrivelse 1630:23
 læse 1630:23
 papir 1633:159
 pen 1633:86
 skrive kontrakt 1633:86; skrive seddel rent til retsligt
 brug 1633:183, 195

FORSØRGELSESVÆSEN 540 - 549540. private forsørgelsesforanstaltninger (jfr. 76, 78, 90, 98)

forsørgelse af dreng med god optugtelse, klæder og føde,
 dansk skolegang, ved arv 1632:13; af mindreårige piger
 1617:145
 hjælp til syg kvinde 1633:65
 leje af ophold for barn 1633:69
 underhold af syg med kost i 3 år efter forældres død 1630:193;
 af vægte barn 1631:10, 29; 1633:173

541. stiftelser og hospitaler (jfr. 78)

fledføring indgiver sig i Herlufsholm stiftelse 1632:53, 72,
 73, 104, 105; 1633:1, 14, 18, 31, 52, 78, 86, 134, 263

542. tilladelse til tiggeri (jfr. 80, 606)

tryglebreve, tingsvidner om forarmelse efter ildebrand 1632:5

DØD, SYGDOM OG SYGDOMSBEHANDLING 550 - 559550. død, sygdomme og sygdomstegn

syge 1617:123; 1630:193; 1633:165
 syge børn 1631:29; 1633:262
 besvimelse 1631:74
 bevidstløshed efter stenkast 1616:5
 forgiftning 1618:54

svangerskabs fulde tid, syn over 1633:54
 vanføre 1630:173; 1633:136
 yderste, ligge på sit 1633:65
 ånden blafrede i halsen på døende 1617:72

551. mæn efter slagsmål, overfald o.l.

sår eller skade 1617:33, 47, 62; 1618:91, 178, 193; 1619:
 3, 21; 1630:7, 45; 1633:32, 101, 164, 279
 ansigtsslag 1633:238; med blødning 1633:268
 arm slået 1618:178; af led 1633:279
 blåmærker, blåslag, blå øjne 1618:178; 1630:118; 1633:69,
 183, 195
 bullenskab 1633:69
 hug i hoved og ryg ved drab 1631:74
 hul i hovedet 1633:273, 279
 hårdragning 1618:178
 knivstik (knivslag) 1617:104; 1618:178; 1633:240
 mæn på druknet mangler 1633:308
 mundslag med blødning 1633:173
 skadeserstatning efter slagsmål 1617:47
 styrt på jorden efter slag 1633:33
 støden omkuld 1633:268
 uarbejdsdygtighed i 3 uger efter overfald 1633:279

552. badskærer og læger

badskærer, se tilnavnereg. og 1616:5; 1618:54, 74, 91;
 1631:74; 1632:25; 1633:33
 badskærløn 1630:123; 1633:101, 153, 156
 overfald på badskærer 1633:240

553. medicin og sygdomsbehandling

barselseng 1633:165
 forbindinger af sår 1618:91, 193
 medicin 1618:54
 nattevagt ved syge 1616:5
 pleje af syge 1633:65
 sjælegave, ydelse for pleje af døende 1633:26
 sygeseng (sotteseng), ligge på 1617:151; 1618:1; 1631:76,
 89, 106; 1632:25; 1633:18, 65, 125, 173, 176, 177
 undersøgelse af dræbt mand 1631:74

555. dødsfald

1618:54; 1630:193; 1631:10, 29, 74
 drukning i å 1633:306, 308, 336
 dødfødt barn 1633:301
 ligge lig 1633:177
 døde i: Appenæs 1633:242; Fensmark 1617:127; 1633:93;
 Grimstrup 1633:199; Gødstrup 1633:331; Herlufllille
 1630:68; Herlufsholms Teglgård 1631:96; Holløse
 1617:10; Holsted 1617:57, 63; 1619:21; 1630:18, 76,
 84, 122, 168, 170; 1631:45, 106; Kalby 1618:148;

1633:113, 152, 327; Kyse 1617:72; 1618:120; Ladby
1618:115, 116; 1630:46, 114, 132, 183; 1632:14, 15,
30; 1633:71, 80, 114, 274, 319, 340; Lille Næstved
1617:46; 1630:60, 62, 190; 1631:50, 74; 1633:171, 172,
220; Maglemølle 1619:3; Næstved 1617:111; 1633:310;
Nåby 1618:63, 72; 1633:65, 306, 308, 336; Rejnstrup
1631:13; Rislev 1630:115, 165; 1632:52; 1633:19;
Tyvelse 1616:6, 74; 1633:154; Vridsløse 1630:194;
Øverup 1617:68

RELIGION OG FOLKETRO 560 - 569

560. bibelcitater, fromme talemåder

Guds hellige ord 1617:72
Gud hjælpe 1617:72; 1619:3; 1630:111; signe 1618:169;
straffe 1617:72
Gud i himlen 1633:165, 173, 209, 308
Guds rige, lod og part heri efter dette liv 1633:301, 332;
have det efter liv 1633:318
Guds sandhed 1617:72; 1630:53; 1633:165, 354
Guds velsignelse 1630:193
bøn til Gud om jærtegn 1633:165, 308
tak til Gud for skovens nærhed 1633:209
Jesu navns skyld 1633:318
saa Gud vil vi ikke 1630:15; 1633:318
Judas, bære sig ad som 1618:1
salighed, persons 1633:78

561. edsaflæggelse (jfr. 34, 65)

ed med hånd på lovebog 1631:62; på tingbog 1633:30, 37, 165,
301, 332, 333; på tingstokken 1633:30
ed med hånd på modpartens skulder 1633:301
ed med hænder på to heste 1633:9
sværge ved højeste ed, med ed og oprakte fingre, ved sin sjæls
salighed, se gruppe 34
sværge ved højeste helgens ed 1633:30, 165, 173

562. magi og trolddom (jfr. 39, 74)

båreprøve ang. skyld i druknedes død 1633:308
signelse af stud 1617:113
trusler, magiske, mod birkedommer og landsdommer 1633:209, 262
ønsker djævelen i sig 1633:209; i anden person 1633:4
ønsker den rosenfalden syge (rosen) i varselsmænd 1633:209
ønsker tegn (jærtegn) i retten 1633:209; jærtegn fra Gud
1633:165

OMGANGSFORMER, SÆD OG SKIK 570 - 589

570. årets højtider og fester

Jfr. gruppe 691

571. livets højtider og fester (jfr. 85)

barsel 1618:140-141; 1633:54, 64, 183
 begravelse, se gruppe 504
 jordefærd, udgifter herved 1633:66, 269, 319; ligkister
 1616:9; 1631:10; æreøl 1630:165
 trolovelse 1619:12; 1633:173
 vielse 1619:12

572. dagens gang

aften 1630:180; 1632:1, 56; 1633:4, 64, 164, 168, 173, 183,
 238, 268, 273, 308, 318, 332; aftenen gik dem på 1631:
 76; imod aften 1633:279; aften silde 1633:173, 334;
 heller i aften end som i morgen 1633:357
 dag, højlys 1633:18, 86, 173, 365; en time op på dagen 1633:
 352; om dagen 1617:123
 eftermiddag 1630:45
 formiddag 1633:262
 midnat 1630:46; 1633:365
 middag 1617:106; 1618:48; mod middag 1632:71
 morgen 1618:2; 1630:1, 22; 1631:17; 1633:64, 98, 159, 279;
 morgen tidlig 1633:64, 334
 mørkning 1617:129
 nat 1616:5; 1617:106, 129, 151; 1631:29; 1633:64, 65, 301,
 332, 334; nattetid 1630:22, 76, 180; 1632:37; 1633:
 165, 173, 181; nat eller/og dag 1633:182, 207, 258
 sengetid 1618:178
 solemærker, tvende 1619:14

573. personlig renlighed, udseende

tjenestepige toer eller istandsætter kærestes skjorter 1630:
 180; 1631:66

574. bordskik og høviske manerer

borddækning 1618:178, 193; 1619:15
 drikke hinanden til 1633:165

575. hilseformer

byde Guds fred 1633:86
 ønske godaften 1633:32
 skriftlige hilseformer 1633:115

576. gaver (jfr. 110)

drikkepenge til møllers folk 1617:5
 gaver til beligget kvinde fra barnefader 1631:29; til el-
 skerinde 1633:183; til folkene på Herlufsholm (gris)
 fra fæster 1631:46, 102; til søn fra moder 1633:65

577. gæster

overnatning hos andre 1617:129
 kvinder får husly 1631:29; 1633:301, 355-356

kvinder giver mænd husly 1633:332
 ubudne gæsters drikkelag 1633:165; drikkelag iøvrigt, se
 gruppe 591
 ubudne gæsters skadevolden p.g.a. drukkenskab 1633:334
 nattevagt 1633:334

578. omgang mellem kønnene, sædelighed (jfr. 74, 86)

hor, lejermål og løsagtighed 1617:129; 1618:166, 178; 1619:
 12, 15; 1630:22, 172, 180; 1631:12, 28, 29, 30, 33, 50,
 101; 1632:2, 40, 44; 1633:162, 173, 180, 183, 194, 195,
 203, 206a, 208, 212, 214, 233, 247, 254, 265, 270, 300,
 301, 332, 345, 349, 354, 355-56, 359
 horkvindens bortvisning, fra hus 1617:129; fra birk 1630:27;
 1631:78; 1633:180; fra birk og nærmest liggende herre-
 der 1633:206a
 hor og lejermål, skudsmål bl.a. om 1631:101; 1633:203, 247,
 254
 lejermålsbøder 1618:166; 1632:41; 1633:215
 nattegang, tjenestekarls 1630:22, 180
 uægte børn, fødsler 1618:140-141; 1633:64, 162, 166, 173,
 183, 194, 301
 uægte børn, syn om fuldbårne 1633:54
 uægte børn, faderskabet godkendt af fader uden tinge 1618:166;
 1631:29; på tinge 1618:140-141; 1633:195
 uægte børn, mødre udlægger barnefædre 1632:2, 44; 1633:64
 uægte børn, formodet mishandling i fremtiden 1633:195
 voldtægtsforsøg 1633:165
 ægtemand klager til præst over hustru 1633:183; overtager
 sag om hustrus lejermål 1633:212; truer med at jage
 hustru af gårde 1633:186; tilbyder sin hustru og den-
 nes barn til hustruens elsker 1633:195
 ægteskabeligt samliv, ærligt og kristeligt uden kiv og trøtte
 1633:308; ikke efter Guds lov og bud med stor, grov for-
 argelse, et slemt, letfærdigt levned 1633:214; hustrus
 hjertelag frastjålet af nabo 1633:233

579. hustugt og revselse (jfr. 86, 87, 130, 232, 520)

afstraffelse af tjenestepige 1617:129
 mishandling af børn 1633:69, 82
 optugtelse af børn 1632:13
 revselse af børn 1617:104
 piskning (stubes til kagen), trusler herom 1632:77, 106;
 1633:4, 194, 206a
 slag til pige, der lo af mand 1633:33
 slag i ansigtet o.a. steder 1633:183, 238
 slagsmål med indespærring af indsidder 1633:238
 ægtefælles afstraffelse af hustru vedrører kun dem selv
 1633:183

580. slagsmål

overfald og slagsmål, se gruppe 70; mén herefter, se gruppe
 51
 brydning, ville i 1633:33
 favntag 1617:104

hårdragning 1618:178; kaste hat af for at drages i hår
1617:104
klammeri, føre sig i 1631:29
knivstik (knivslag) 1617:104; 1618:178; 1633:240
væltning af vogn 1617:136

589. diverse

amning af spædbarn 1631:29
formaning (tale mindeligt med) 1630:180
hånd, række, som retsskik, se grupperne 65 og 121
lidkøb, drikke, se gruppe 65
lidkøbsvidner, se grupperne 36 og 65
løgn 1630:36
optælling af penge 1618:206
strid om besiddelse af dokument 1630:23
stævningensmænd tilbydes mad og øl 1630:23
uorden (ulyd) på tingen, se gruppe 17
vandladning 1619:3
ægtefælles venten på hustru med vogn under hendes utro handling 1633:195

FORLYSTELSER 590 - 599

591. drikkelag

drikkelag 1618:48, 228; 1630:103 (?); 1633:165, 173;
indbyde til 1617:129; opdrikke taget pant 1617:45
drikke på ugerings udførelse 1633:195
drikke nogen til, se gruppe 574
drukkenskab 1616:33, 64; 1618:1; 1619:15; 1632:106;
1633:4, 100, 137, 174, 279, 334; drukken kvinde
1633:262; drukken mand 1633:332

592. leg og spil

leg, barns i vuggen 1633:183

SOCIAL STATUS 600 - 609 (jfr. 23, 73, 76-83)

600. social placering

dannemænd 1616:4, 33, 56, 62, 65; 1617:8, 47, 86, 130;
1618:1, 3, 51, 98, 148, 239; 1630:7, 61, 135; 1631:
76, 81, 88, 89; 1632:9, 21, 30; 1633:3, 65, 79, 82,
168, 177, 246, 288, 353, 357, 362
godtfolk 1617:4; 1618:236; 1631:71, 88; 1633:31, 173, 202,
209, 332, 337; gode mænd 1619:6
fledføring, se grupperne 78 og 541
kvinders stilling:
dannekvinder 1633:53
kvinders personretlige stilling, se gruppe 77
kvinders familieretlige stilling (i ægteskabet), se gruppe 86

kvinde, enlig og rådvild 1633:183; grædende 1633:183
 aften, kvindes bien på gaden om aftenen efter ægtefælle i
 drikkelag 1633:4
 afstraffelse, kvindes, af elsker 1633:183
 afstraffelse, mænds, af hustruer 1633:183, 196; angår ifølge
 hustrus udsagn kun dem selv 1633:183
 anmodning, kvindes, om ægtefællens (midlertidige) bortgang
 fra boligen 1633:183
 arvepart, kvindes, af børnegods efter børns død 1633:154
 gaver, dødsleje- og livsgaver, moders til søn 1633:65
 klage, kvindes, til forstanderen ang. åger 1633:148
 skænderi mellem kvinde og mand, forlig efter 1633:108
 slagsmål, to kvinders 1633:238, 262; ægtefællers 1633:196
 syn, kvinders, over druknet kvinde 1633:308; over uægtefødt
 barn 1633:54
 tyveri, hustru uvidende om mands 1633:218
 udlæg af korn efter hustrus anmodning nægtes betalt af ægte-
 fællen 1633:211

601. særlige rettigheder

borgerskab i købstæder giver fritagelse for vornedskabs for-
 pligtelse 1618:100, 101
 fattigdom giver skattefritagelse 1632:26
 ugedagsbønderes hjælpeskate 1631:64

602. æresbegreber (jfr. 23)

ærlige skudsmål af alle tingmænd, skolens menige tjenere,
 menige almue i birket el.l.:
 til birkefogden m.h.t. optræden over for enkelt person
 1633:205
 til birketingskriver 1616:4
 til 16 nævningsmænd 1618:52; 1631:97; 1633:316
 til bisidder på tinget 1618:98
 ærlige skudsmål af skolens menige tjenere til ladefoged
 1631:32
 til kældersvend bl.a. vedr. hans brug af mål, vægt o.l.
 på skolens vegne 1618:259
 ærlige skudsmål af sognemænd og/eller menige almue, af alle
 tilstedeværende el.l.:
 til forskellige 1617:108; 1618:167, 203, 217; 1630:61;
 1632:4; 1633:226, 254; vedr. hustruer 1617:8;
 1633:233
 ærligt skudsmål af bymænd for tjenestekarl 1630:78
 ærligt skudsmål af bymænd for byfælle afvises p.g.a. hans op-
 førsel 1633:355-56
 ærligt skudsmål gensidigt givet af 2 ægtepar 1616:33
 ærligt skudsmål af enkeltpersoner for enkeltpersoner 1630:74;
 1633:105
 skudsmål for syg kaldsmand om hans forfald 1633:125
 skudsmål nægtet af godsherre p.g.a. lejermålssager 1631:101;
 af bymænd p.g.a. uafgjort lejermålssag 1633:233; af gods-
 herre p.g.a. drukkenkab og forsømmelighed, men givet af
 naboer 1633:100

skudsmål æskes af menige birkemænd, almue el.l. for:
 egen person 1630:41, 49, 58, 77; 1632:73, 105; 1633:
 52, 204
 egen person og hustru 1630:193; 1631:69; 1632:106;
 1633:6, 22, 203, 229, 230, 247
 egen person, hustru og børn 1633:328
 hustru alene 1616:12
 skudsmål æskes af enkelte personer for enkelte 1633:27, 211,
 227
 skudsmål, falsk, søgt fremskaffet for kvinde til brug ved al-
 tergang 1631:29
 skudsmål om kvindes tidligere tjenestesteder lovet fremskaffet
 1632:56
 skudsmål, beseglet 1617:108
 vidnesbyrd at kun ærligt og godt vides om forskellige 1617:
 21, 86; 1619:15; 1632:67
 vidnesbyrd at intet høves at beskyldes mod vurderingsmand ved
 skifte 1631:96
 skudsmål af byfogden i Næstved, henvisning til 1632:73
 person uegnet til at tage vare på børnegods 1616:31

603. skældsord og nidviser (jfr. 73)

skælds- og ukvemsord 1616:33, 64; 1617:21, 129; 1618:1,
 91, 170, 178, 193; 1619:15; 1630:23, 45, 73, 74;
 1631:89; 1632:106, 109; 1633:4, 100, 108, 118, 137,
 165, 170, 174, 209, 213, 223, 240, 268 (guffer), 279
 uenighed i ord og tale 1633:105; ikke forekommende blandt 2
 ægtefolk 1633:308
 unyttige ord 1630:193
 uorden på tinge, se gruppe 17
 utilbørlige ord 1630:197; 1632:77; 1633:55, 262, 343
 uvenskab, tidligere, påstået årsag til ny retstrætte 1633:296
 øgenavne 1618:169; 1632:58

604. uærligt folk

tyve, hælere, o.l., se gruppe 112
 tyve, omkostninger ved henrettelse af 1633:9
 ufornuftig, ung dreng lokket til tyveri 1633:365

605. stakler og fattigfolk (jfr. 80)

forarmede efter ildebrand 1632:5, 26, 31
 nøgen stakkel, f.t. berøvet klæder 1633:246
 syg og elendig 1630:193
 vanføre 1630:173; 1633:136

606. tiggere (jfr. 80, 542)

tryglebreve til forarmede efter ildebrand 1632:5

607. fremmede (jfr. 81, 312, 314)

pastvang for tilflyttere, se gruppe 312
 til- og fraflytninger, se gruppe 238

forbud mod at huse fremmede og pasløse 1618:122; 1619:20;
 1630:44; 1632:43, 44, 56; 1633:193
 fremmede skal give tribut eller gøre tjeneste til godset
 1618:122
 fremmede, forbud mod udlejning af agre og enge til, se gruppe
 237
 fremmed eller spydskarl (løsgænger) 1633:30
 udvortes (uden for birket boende) bønder, møllers påståede be-
 gunstiggelse af 1618:165

608. særlige slægtskabsforhold m.v. (jfr. 87)

faders hjemmel på søns vegne 1633:303
 faders krav på børns vegne for disses arbejde for andre
 1617:20; 1631:10
 frænder, bøde givet med 1617:63, 77
 slægt (slægtning) 1633:165
 stedbørn 1616:16-17, 31, 74; 1617:10, 46, 111, 153; 1630:7,
 163, 170; 1631:68; 1632:14; 1633:94, 154, 331
 svigerforældres gård fæstet 1633:274
 søns tyveri fra fader 1633:365
 søns lejermål, faders bøde herfor 1631:28
 søn slået fader, frigivet på sin hales fortabelse ved gentagelse
 1618:236
 søstersøns forlig varetaget af morbroder 1633:105
 værgemål for børn, se gruppe 76

INVENTAR, HUSGERÅD OG LØSØRE 610 - 619

610. indbo i almindelighed (gods)

gods (samlede ejendele), som arv 1616:6, 53, 74;
 1617:10, 46, 64, 68, 97, 127, 153;
 1618:19, 120, 147, 158, 256;
 1630:67, 76, 114, 122, 160;
 1631:90, 98;
 1632:13, 14, 15, 18, 30;
 1633:19, 25, 26, 57, 70, 71, 80, 88, 93, 94, 114, 117,
 152, 171, 172, 177, 200, 201, 210, 220, 242, 269,
 274, 310, 319, 337, 340, 353;
 forbud mod bortførsel af bo 1618:147, 186, 193; 1630:50,
 66, 76, 114; 1633: 171, 201; salg af arvegods
 1617:64; 1618:120
 gods (samlede ejendele), ikke som arv 1630:162, 200
 gods, andet 1633:81, 116, 125, 136, 155, 181, 195, 246, 251,
 253, 291, 312, 353
 tyvekoster 1632:85; 1633:86, 262, 318

611. møbler

borde 1618:178, 193; 1630:23, 114; 1633:131, 183; bord-
 ender 1630:23; 1633:183
 bænke, se gruppe 255
 foldestole 1630:114
 kister 1617:33, 72, 151; 1618:115; 1630:76; 1633:81

senge, se gruppe 255
 skamler 1618:193
 vugger 1633:183

612. sengetøj og boligtekstiler

duge 1618:178; 1619:15
 dyner 1630:180; 1633:26, 131; bolsterdyner 1633:177
 hynder 1618:116
 håndduge 1631:44
 lagner 1630:180
 puder 1633:177
 pudevær 1618:198
 sengeklæder 1618:178; 1630:22, 180; 1631:29, 50; 1632:13,
 173
 intet at brede sig på 1631:50

613. service og spisebestik

bægre 1618:169; af sølv 1633:65
 kander 1617:129; 1633:165, 209; af tin 1633:65
 krus (stob), af sølv 1633:65
 skeer, af sølv 1631:33
 sølvnøb 1633:327

614. køkken- og bryggerstøj

bryggekedler 1630:114; 1633:177
 børstekedler 1633:177
 fjerdinger 1616:55, 63; 1617:154. Jfr. sildefjerdinger
 fjerdingkedler 1633:177
 gryder 1633:177
 kedler 1632:72; af kobber 1633:365; af messing 1633:65.
 Jfr. bryggekedler, børstekedler, fjerdingkedler, tøndekedler
 kedelkroge 1630:114
 korntønder 1630:76
 låg til malkekander 1633:262
 malkekander 1633:262, 296
 melkister (melbinger) 1633:131
 mæketønder 1633:262
 potter, af tin 1616:35; 1618:178
 riste 1630:114
 sildefjerdinger 1617:121
 smørotting 1633:34
 smøræsker 1617:121
 spande 1631:76
 tappetrug 1630:97; 1631:85
 tragte 1619:15
 trug, se tappetrug
 tønder 1631:62, 74; 1632:1, 102. Jfr. korntønder, mæketønder, øltønder
 ølkar 1630:97, 193; 1631:62, 85
 øltønder 1617:58; 1630:37

615. andet værktøj, andre redskaber og genstande i stue- og udhuse
(jfr. 330, 365)

ambolter, se spærhager
 deller (planker) 1618:78; 1631:10. Jfr. gruppe 253
 egeplanker 1630:132. Jfr. gruppe 253
 egetræ, kroget stykke 1630:132
 fjedre (lænker) 1618:193
 hjul 1618:193
 hjulnav 1631:50
 hosestokke (bræt at væve hoser over) 1633:301
 jern (til fængsling), kongens 1631:12; skolens 1633:1,
 165, 353
 jernstænger 1617:130; stang jern 1618:197; se også langjern
 jernvægger 1617:88, 106; 1618:53, 59, 219; 1630:52, 76;
 1633:318
 kæppe 1631:63, se også vognkæppe ndf.
 køller, se nødde ndf.
 langjern 1630:63, se også jern ovf.
 lænker, se ovf. fjedre og jern (til fængsling)
 låse 1632:54
 melsække 1618:169, 185; se også sække
 nødde (skovnødde) (kølle) 1631:16
 nøgler 1617:72, 151; 1618:115; 1619:15; 1633:332
 papirstykke (til indpakning) 1633:195
 piske, se svøber og tyremie
 save 1630:48; 1633:256
 sav- og skovbukke 1633:77, 256
 seletøj, se gruppe 365
 skæppe(mål) 1633:137, 159
 slibestene 1630:106, 176; 1631:11
 spærhager (ambolte) 1633:177
 svøber (piske) 1630:15; 1633:273; se også tyremie
 sække 1618:173; 1619:11, 15; 1630:52, 62; 1632:10;
 1633:78, 311; se også melsække ovf.
 tjære 1616:39; 1617:156; 1618:54; 1630:176
 tyremie (som pisk) 1630:193, se også svøber
 tønder, se gruppe 614
 vogne, se gruppe 330
 vognaksler 1630:114
 vognfjæle (færredshaver) 1631:45
 vognkæppe 1630:45
 vognstænger 1630:39
 vogntømmer 1630:181
 æske med breve 1617:72
 økser 1617:33; 1618:59; 1631:74; 1633:176; langskaftede
 1633:173

616. belysning

lys 1617:121; holde lys 1633:318; slukning af lys 1633:308

617. personlige ejendele (undtagen klæder og smykker)

knive 1617:104; 1618:178, 193; 1631:63, 165, 240, 279, 352
 knortekæppe 1633:170
 signeter 1633:86

618. bøger og breve (jfr. 38, 449, 524)

- arrest og forbud, kgl. 1633:155
 breve i æske 1617:72; forskellige 1633:106, 276
 brev vedr. arvepart 1618:205
 breve, bys arkiverede, bortkomne 1632:24
 breve til fremlæggelse i retssag 1631:93, 97; 1633:115, 296,
 301, 354, 360
 breve, ikke fremlagte i retssag 1617:69; 1633:189, 263
 breve, lyst ugyldige 1631:108
 breve, skolens elevers 1632:43
 byskrå 1617:47
 domme, herredstings 1630:145
 domme, landstingets 1617:60; 1633:15, 19, 86, 263
 domme, kgl. rettertings 1633:296
 forlig med underskrifter, segl og bomærker ang. fledførelse
 1633:86
 fuldmagter, beseglede, vedr. arveafkald 1617:10; 1618:135
 fæstebreve, beseglede 1617:40
 gældsbreve 1616:11; 1617:90; 1630:28, 109, 193; 1631:56,
 95; 1632:33, 71, 72, 104; 1633:14, 307, 327. Jfr. ndf.
 udskårne skrifter
 jordebøger for gårde og boliger under Herlufsholm gods
 1616:75
 kontrakter vedr. forlig 1632:25; vedr. fledførelse 1633:
 31, 86; vedr. huskøb 1616:1
 liste over restancer 1633:51
 mandhelgsbreve 1631:97
 oprejsningsbreve, kgl. 1618:132
 optegnelser (nøjagtige skrifter) over børnegods ikke optaget
 1631:98
 register over udgåede (fornede) træer i skov 1618:124
 register, smeds, over udført arbejde 1633:176
 regnskaber, købmænds og håndværkeres 1616:42; 1618:19;
 1631:25; 1633:2, 11
 regnskaber mellem fledføring og bønder 1633:14, 31, 53, 263
 regnskabsoptegnelser eller gældsbreve 1616:11; 1617:90;
 1630:28, 170; 1633:11
 sedler, fremlagte i retten 1633:183, 195; løs, uden segl
 og underskrift 1632:44; adelig frues vedr. køb af
 træer 1630:29; fogeds om tumulter i Næstved 1618:177;
 sognepræsts vedr. drukken persons opførsel 1618:1
 sedler med kvittering for ydet landgilde skal tages 1633:75
 skiftebreve 1617:32
 skoleforstanders bog, seddel herfra, om gravids forbliven på
 godset 1633:162
 skrivelser, skoleherrens 1618:92; 1633:86, 115. Jfr. breve
 skudsmål, beseglet 1617:108. Jfr. iøvrigt gruppe 602
 stævninger, kgl., over landsdommer 1630:23; 1633:296
 stævninger, landsdommers 1631:76, 83; 1632:23; 1633:4, 52,
 85, 188, 262, 300
 svar, borgmesters skriftlige, til birketinget 1618:177
 testamenter 1618:93
 tingbøger 1633:18, 30, 37, 52, 86, 165, 173
 tingsvidner, af Hammer hrd. (afsigte) 1633:234; af Ringsted (?)
 hrd. 1633:119; af Herlufsholm birk, ikke registrerede

udskårne skrifter 1630:83; 1631:55, 71; 1632:13, 14, 15,
108; 1633:66, 82, 93, 94, 114, 331
vidnesbyrd, skriftlige i retssager 1617:72; 1619:3; 1630:180

KLÆDEDRAGT OG SMYKKER 620 - 639

620. stoffer og garner (jfr. 391)

blårgarn 1618:31
blårlærred 1633:65
bænkeklæde 1633:177
gytters 1616:39
hoseklæde 1631:89, 95, 108; 1633:46, 68, 106, 108
hør 1633:12, 275 (frø)
hørgarn 1616:41; 1618:209
hørlærred 1616:67; 1633:65
klæde 1633:187, 261
lærred 1617:72; 1633:26
sardug 1616:39
trøjeklæde 1630:114
tråd til strømper 1617:26
uld, se gruppe 363
vadmél 1630:198; 1633:79, 197

621. klæder i almindelighed

klæder 1617:145; 1618:91; 1633:281, 308
klæder, drengs 1632:13
klæder, fledførings 1632:53
klæder, afdød husbonds 1631:45
klæder, afdød smeds grå gangklæder 1633:178, 192
klæder, kvindes 1633:2, 183, 238, 246, 262; iturevne 1633:
165, 173; istandsatte 1633:173
afklædt (afdraget) mand, før sengetid 1633:173

622. beklædningsgenstande (og dele deraf)

barnekjortler (kjoler) 1631:50
bukser, par 1630:114; 1631:50; 1632:92; 1633:173, 183, 327;
af læder 1633:327
forklæder 1633:195
handsker, par 1633:185
hatte 1617:104; 1632:92
hosebånd 1630:22
hoseklæde, se gruppe 620
huer 1630:106; 1632:95
kjoler, af vadmél 1633:308
kjortler 1619:17; af skind 1633:262. Se også ovf. barne-
kjortler
kraver 1631:44; 1633:198
kåber 1616:7; 1618:233, 239; 1633:179, 184, 195; engelske
1618:198
linning på skørter 1633:173
lommer 1618:82-83, 193

skjorter 1630:180; 1632:111, 268; små 1631:66; af hørgarn
 el. hørlærred 1618:71, 209; 1630:140; 1632:39; af
 uld 1617:72
 skjortekraver 1618:209, 225. Se også ovf. kraver
 skrter 1618:149, 198; 1619:17; 1633:79, 173
 snøreliv 1618:178; 1633:308
 strømper, par 1617:92; 1633:308; af blågarn (strysstrømper)
 1633:327; af lærred 1631:44; af tråd 1617:26; af
 uld 1632:102
 trøjeklæde 1630:114
 trøjer 1632:109; forede 1633:65; af vadmel 1630:140
 tørklæder 1618:193
 ærmer 1617:33

623. bæltter, knapper og spænder

sølvbæltter 1630:76; 1633:65

624. fodtøj

sko, par 1617:20; 1631:29, 30, 106; 1633:79, 197; over-
 læder og hælestykker dertil 1617:94
 tøjfler, af fløj1 1633:109

629. leje af klædningsstykker (jfr. 115)

kåbe (i pant) 1618:233

630. vask af klæder

1633:308

VÅBEN 640 - 649

640. værger

kårde 1630:193
 sværd, bødlens 1619:21
 værger 1617:54; 1618:91, 193

641. skydevåben

bøsser 1618:38, 178; 1633:127, 240, 276
 forketstok (til bøsse) 1633:209

MØNT, PRISER OG PENGEVÆRDIER 650 - 669

650. møntsorter

daler 1616:14, passim; daler m(ønt) 1630:66, passim; ku-
 rantdaler 1630:181, passim; rigsdaler 1616:44-45,
 passim; rigsdaler in specie 1633:120, passim; slet-
 daler 1616:7, passim

mark 1616:8, passim; mark mønt 1630:104; rigsmark 1616:
51, passim; slette mark 1616:30, passim
rigsort 1631:64
skilling 1616:2, passim; skilling grot 1617:137, passim

651. møntværdier

sølv eller/og pendinge 1617:72; 1633:32, 333
rede penge 1633:176, 365
mønter, store 1633:183

653. kornpriser

byg 1616:39; 1630:177; 1633:276, 346
rug 1631:73

654. priser på afgrøder udover korn

langhalm 1617:78; 1630:181
rafter 1630:181

655. priser på husdyr

får 1633:318
heste 1633:276, 309
hopper 1633:313
køer 1633:318
stude 1618:56, 206
svin 1630:193
ungkvæg (ungnød) 1633:83

656. priser på husdyrprodukter

oksehuder 1633:318, 352
oksekød, en fjerding 1633:318; en side 1633:318

657. priser på andre fødevarer

flæsk 1618:209
gryn 1616:39
malt 1618:39
mel, sigtet 1630:32
sild 1616:39; 1630:126; 1632:81
øl 1616:28, 34; 1617:81, 124; 1630:14, 103, 139; 1633:12

658. priser på stoffer og garner

klæde 1616:39 (gytters); 1633:187

659. priser på beklædning

barnekjortler (kjoler) 1631:50
huer, forede 1632:95
skjortekraver 1618:225

660. diverse andre priser

bjælker 1632:91
 brændsel 1616:2
 bøsser 1633:127, 276
 deller (planker) 1616:58, 78; 1630:181
 forligt sag, omkostninger herved 1631:108
 jern 1618:87, 197
 jernvægge 1630:52
 kobberkeddel, pr. mark kobber 1633:365
 kørsel med hest og vogn 1632:10; 1633:18. Jfr. vognleje
 leer 1632:11; 1633:276
 lerhakker 1633:187
 ligkister 1616:9
 planker, se deller
 rokke 1618:113
 save 1630:48
 sko 1631:29, 106
 spader 1618:127
 sække 1630:52
 tjære 1616:39
 tøfler, af fløjel 1633:109
 vogne, beslagne 1632:102
 vognleje, penge på hånden 1633:363

661. arbejds løn (jfr. 232 og 233)

1630:198
 takkemand 1633:231
 betaling for at amme spædbarn 1631:29
 betaling for pågribelse af lovovertræder 1632:23
 betaling for, domsudskrift 1631:90; 1633:145

663. indfæstningsafgifter, sagefald og førlovspenge (jfr. 114, 117-118)

førlov 1630:200; 1631:99; 1633:264
 sagefald 1633:284, 297
 stedsmål (gårdfæstning) 1631:85; 1633:125, 284; gård fæstet
 i 2 halvparter 1631:85
 afgifter, andre, til godsherren, se gruppe 304

665. rente og udleje af penge mod naturalier (jfr. 116)

rente, angivet beløb 1617:145; 1630:163
 rente, efter recessen, uangiven: uden åremål 1630:140, 177, 193;
 i 1 år 1630:177; 1632:98, 111; i 4 1/2 år 1630:125
 rente, uangiven, i 1 år 1631:14; i 3 år 1630:189; 1631:68;
 i 6 år 1618:138; i 11 år 1630:71
 rente, billig (rimelig), uangiven 1618:75
 rente, ydet i naturalier: byg 1617:29; 1630:170; 1631:45;
 1633:318; hø 1617:122
 rente af børnegods, efter recessen, uangiven 1631:71
 rente af børnegods, uangiven 1633:276; efterstående 1617:145
 rente nægtet af børnegods 1633:66
 rente, børnegods ikke sat på 1631:98

666. ædle metaller, uangivet anvendelse

sølv 1617:72

MÅL OG VÆGT 670 - 689670. arealmålkobbelt 1630:101
land, pund 1633:125
land, skæpper 1630:132, 193671. længdemålalen 1616:39, 67; 1618:184; 1630:198; 1633:65, 115, 177,
187, 197, 293; sjællandske 1617:116
fod 1630:19; 1632:58; 1633:305
kvarter 1618:184
mil 1617:114; 1632:10
plovs længde 1632:58
skaft 1632:58; 1633:249
skår 1632:58, 59672. kornmållæs 1617:104; 1630:42, 106
neg 1630:42
skæpper 1616:20, passim
skæpper, opmålte 1616:63; 1617:154; 1618:37, 75, 223;
1630:107, 176, 198; 1631:57, 87; 1632:82, 93; 1633:
103, 148, 267, 318
traver 1630:106; 1632:1
tønder 1617:6, passim673. smørmål, smørvægt

ottinger 1633:34, 347

674. mål for flydende varerfjerdinger 1617:83; 1631:41
flasker 1633:183
halvtønder 1631:41
kander 1617:129; 1618:173; 1632:56
ottinger (tjære) 1616:39; 1617:156; 1630:176
tønder 1616:28, 34; 1617:81, 124; 1618:228; 1630:2, 14,
37, 115, 139, 165, 171, 176; 1631:18, 41, 89, 95, 108;
1632:56; 1633:12, 46, 106, 108, 236, 362675. rummål iøvrigtfjerdinger, nødder 1617:121; sild 1616:55
ottinger, gryn 1616:39
skæpper, humle 1633:318; malt 1618:37, 137; 1631:34, 62;
mel 1630:32

skæpper, opmålte, rene nødder 1630:34
 tønder, honning 1617:75; sild 1616:39; 1630:126, 151;
 1631:5, 84; 1632:81

676. andre mængde- og størrelsesangivelser

baller, klæder 1633:308
 byrder (el. bører), tjørn 1633:209
 fjerdinge, oksekød 1631:8; 1633:318
 hobe, hasselgrene 1616:16-17
 hundreder, rafter 1630:181
 læs, brænde (ved) 1616:2; 1617:136, 154; 1618:39, 48, 59,
 70, 124; 1632:47; 1633:98, 298; halm 1631:85; hø
 1616:14, 20; 1617:102; 1618:222, 223, 257; 1631:85;
 1632:51; 1633:186; korn 1617:104; langhalm 1617:78;
 1630:181; 1632:61; 1633:115, 125, 131, 231; ler
 1632:71; 1633:231; møg 1633:209; tjørn 1633:115
 rylder, hø 1617:122
 sider, oksekød 1633:318, 352
 snese, æg 1633:232
 sække, hø 1619:11; korn 1618:185; mel 1618:185
 traver, halm (kipper) 1617:121; 1632:49, 75, 82; langhalm
 1632:75; 1633:115
 tylter, deller (planker) 1630:181
 vægge, hø 1633:72

677. vægt

mark, hamp 1633:131; hørgarn 1616:41; jern 1618:87;
 kobber 1633:177, 365; talg 1633:52
 pund, korn 1616:20, 27; 1617:37, 121, 137, 148; 1618:47,
 89, 94, 209; 1630:21, 177; 1632:22, 86; 1633:11, 131,
 143, 276

678. veje- og måleredskaber

mål og vægt i almindelighed 1618:259
 skaft og mål 1618:117; 1632:58; 1633:275
 fjerdinge 1616:55, 63
 otting, smør, undervægtig 1633:347
 skæppe(mål), kongens kobberskæppe i Næstved 1633:159, 174
 skæppe(mål), skolens gamle 1633:137, 159
 skæppe(mål), nye, justeret, med brændingsmærke 1633:137,
 159, 174

TIDSREGNING OG KALENDER 690 - 699

690. dagens inddeling

Jfr. dagens gang, gruppe 572

691. årets inddeling (jfr. 66, 570)

årstider:
 den tid, de drev får ud 1618:170
 forgangen da bygget stod i skred 1633:288

sommer 1630:180; 1631:13; 1632:56, 58, 59, 62; 1633:92,
317, 329
sommer, da rugen stod i skred 1631:15
høst 1617:123; 1618:257; 1632:10; rughøst 1633:173
efterhøst 1618:39
vinter 1617:145; 1618:170; 1633:209
måneder (ikke-latinske betegnelser):
tormåned (marts) 1632:100
højtider, helligdage o.l.:
nytårsdag 1633:45
Helligtrekongersaften (5/1) 1631:46
fastelavn 1633:180, 209, 313
Flæskesøndag (fastelavnssøndag) 1632:40
faste, første mandag i 1617:129
skærtorsdag 1616:16-17
påskeaften (aften før 1. påskedag) 1631:29
påske 1617:69; 1618:80, 120; 1630:125; 1631:95; 1633:129,
232, 301
påske, 3. dag 1618:93
Sankt Volborgdag (1/5) 1631:47
pinsedag 1633:177, 222
anden pinsedag 1630:22
Sankt Hansaften (23/6) 1618:178, 193; 1633:296
Sankt Hansaftensdag 1633:262
Sankt Hansdag (24/6) 1633:191, 195, 296
Sankt Ibsdag (apostlen Jakobs dag) (25/7) 1618:99; 1631:29
Sankt Mikkelsdag (29/9) 1617:86; 1618:120, 138, 182; 1630:
180, 187; 1631:29, 46, 50, 83; 1633:14, 18, 159, 308
Allehelgen (Helmis) (1/11) 1633:33
Sankt Mortensdag (Martini dag) (11/11) 1619:15; 1630:180, 187;
1632:26, 31, 95; 1633:31, 86, 307
jul 1616:39; 1617:115; 1618:1; 1632:89; 1633:65, 68, 209
jul, en dag i ugen tilforn 1633:298
juletid, ved 1633:177
juleaften, torsdag før 1631:30
tredje juledag 1631:30
diverse:
år og dag 1630:186

692. historisk tid o.l.

på 2. år 1633:209
på 3. år 1633:209; for en 3 år siden 1633:267
nogle år 1633:256
i 30 år 1633:257; over 30 år 1633:256
i over 90 år 1633:188

O R D L I S T E

- aag er præteritum af age 'køre' 1630:42 o.s.v.
- aatte er præteritum af eje 1631:10.
- abild (affuellen) 'æbletræ' 1633:305.
- adelsgoods 273.
- adskille 'forlige, bringe til mægling' 1633:257.
- adskillig (adschillige) 'forskellig' 1618:59 o.s.v.
- advare (adtware) 'underrette' 1618:19.
- afbryde (aff bryde) 'rive ned' 1616:1.
- afdrage (affdragid att wille gaa i sengh) 'klæde sig af' 1633:173.
- aff- se af-.
- affuelen se abild.
- affuid betyder 'af det' 1633:18.
- affuindsmand se avindsmand.
- afføre 'fjerne', især om ulovlig fjernelse (i salgsøjemed) af korn, hø o.l. 1618:107 o.s.v.
- afføring 'afførsel, fjernelse', især om ulovlig fjernelse (i salgsøjemed) af korn, hø o.l. 302; 1616:68 o.s.v.
- afførsel 302.
- afgræsning 236.
- afgrøde 1) 'kornudbytte' 323.
2) (samme lam waar .. affgrøde aff tuende faar) 'afkom' 1633:18, 52 o.s.v.
- afkald (affkaldt att giffue) 'frasingelse af krav', spec. kvittering for rigtigt skifte 95; 1616:54 o.s.v.
- afkynde 'bekendtgøre' 1618:123.
- aflyse (affliust med vlouglige hunde, afflyser en wng kaarll, aff liuse en vey) 'bekendtgøre at noget er ugyldigt eller ulovligt' 1630:2; 1631:12, 31.
- aflysning 22.
- aflægge (nar (saven) bleff afflagt) 'kassere' 1630:49.
- aflønning 4.
- afpløje 'frapløje, uretmæssigt tilegne sig tilstødende jord ved at pløje ind på den' 1633:288.
- afpløjning (affpløigning) 'frapløjning, uretmæssig tilegnelse af tilstødende jord ved at pløje ind på den' 236; 1616:19 o.s.v.

- afrømme 'flygte fra' 1619:3.
- afsigte (affsicht) 'kendelse på grundlag af vurdering' 1617:78
O.S.V.
- afsked (dom och affsched) 'afgørelse' 1633:15, 29.
- afslæt (affslett) 'ulovlig afhugning (f.eks. af hø) på anden
mands mark' 236; 1632:58; 1633:3.
- afsone (sagen .. affsonitt) 'afslutte med forlig' 1633:174.
- afstive 'styne' 1633:40.
- afstraffelse 600.
- aftaler 121 - 122.
- aftinge (afftingitt och saanid) 'slutte forlig i forbindelse
med et løfte om bøde eller erstatning, optinge'
1618:213; 1631:101 o.s.v.
- aftægt 1) 'livsvarigt underhold' 78.
2) (afftegt i øret) 'skår, hak i øret (muligvis af en
form, som gør øreranden lige), som ejermærke'
1618:247 o.s.v.
- aftøjre (afftøgritt 2 steder) 'lade afgræsse ved kvæg i tøj'r'
1630:252.
- afværge (aff werge) 'modbevise' 1631:12, 62.
- agedyne (agge dynne) 'vognhynde' 1633:65.
- ager 215, 217.
- agerlod (2 aggerlaader) 'ager, bymarkens mindste inddelings-
enhed' 1633:235.
- agerum (ag(g)erom) 'vognport' 257; 1633:30, 138.
- agevej (age weigh) 'kørevej' 1618:218.
- aggedynne se agedyne.
- aggerlaad se agerlod.
- aggerom se agerum.
- aksel (ristet i axelen) vinkelbunden (?) i øremærket 'aksel-
mærke' 1617:139 o.s.v.
- akselmærke (axsellmercke) 'øremærke bestående af en indklip-
ning i form af en ret vinkel (som den der dannes
mellem akselen (skulderen) og halsen) 1616:57 o.s.v.
- alarmering 410.
- almue 230.
- altergang 504.
- anbegribe (anbegreffuet) 'antræffe' 1618:187.
- and- se an-.
- anden se ånd.
- anerkendelse 35.

angivende (kald och warsell saa och andgiffuende) 'indberetning'
1632:17.

anholdelse 55.

anhæfte (andheffte) 'anholde, fængsle' 1632:44.

anke 10.

anlang 1630:26 er vel fejl for anlangende 'med hensyn til'.

ansvar bruges bl.a. om

1) 'forpligtelse' (i almindelighed) 140 - 142.

2) 'garanti' (andsuar paa .. gaas) 1633:31.

ansvare (antsuare och werre bekient) 'stå til regnskab for'
1630:56.

antvor (tog den i andtuor) 'forvaring, varetægt' 1630:80.

anvisning 'oplysning om hvor noget er at finde' 1630:11.

arbejdsdag 233.

arbejdsløn 233, 661.

arealmål 670.

arge (pandt att were arigedt eller schadt) 'beskadige' 1618:121.

arrest 54.

arv 90 - 95.

arvegang 90.

arvesvig (arffuesuigh) 'svig, svindel i forbindelse med en arve-
sag' 94; 1617:64 o.s.v.

atte betyder 'at de' 1633:262.

avindsmand (were hanns affuindsmand) 'person som er en fjendt-
ligt stemt' 1633:343.

avlsbygninger 282.

axpelen, axsellmercke se aksel, akselmærke.

baaren se borgen.

badskær (baedschieren, bardschiern) 'barber og kirurg' 552;
1616:5; 1618:74 o.s.v.

bagherberg '(pige)kammer i den bageste del af gården' 1630:22.

bagning 383.

bandlysning 13, 151.

barsel 571.

bed 'græsning' 1631:15.

bede 'lade græsse' 1630:187 (part.), 1631:15 (præt.).

bedelam 'kastret vædderlam' 1618:11.

befinde i forb. lade sig befinde (med) 'påtræffes, findes skyl-
dig' 1633:206a, 213.

- begravelse 571.
- bekende 1) 'bekendtgøre' 1616:2 o.s.v.
2) i forbindelsen være bekendt (om han wille were bekientt) 'vedgå' 1632:53.
- beklædningsgenstande 622.
- belade (i tuill kunde beladis) 'tynge' ('kunne besværes af tvivl') 1633:119.
- belayed er part. af beligge 1631:30.
- belohnt se belønne.
- belønne (at haffue belohnt nogen aff schoelens tiennere) 'betale' 1630:44.
- bemægtigelse 110.
- benøjes 'lade sig nøje' 1631:88, 89.
- benådning 152.
- beretning 'redegørelse, erklæring' 1632:37, 44.
- berøbe 'røbe' 1631:29.
- bescheen se beskeden.
- beschriffue se beskrive.
- besidde (byge och beside paa schoelens) 'være bosat' 1630:162.
- beskeden (bescheen) 1) 'skudsmål' 1618:22; 1619:20 o.s.v.
2) 'bevis' 1618:186 o.s.v.
- beskrive (giffue beschreffuid) 'optegne, udfærdige skriftligt' 1617:72; 1631:13; 1633:300.
- beskyldning 32.
- beslå (beslogh) 'tilspigre'.
- bestandig i udtrykket være bestandig 'vedkende sig' 1633:26.
- bestille (i forbindelse bestill huadt du haffuer) 'passe' ('pas dit arbejde, pas dig selv') 1616:64.
- bestå 'vedkende sig' 1617:21 o.s.v.
- betinge (arbejde fortagitt och betingett) 'leje' 1633:161.
- bett, bette se bede.
- betænke (sig) (betencke sig) 'tænke sig godt om, overveje alvorligt' 1616:53.
- bevis 1) 'overbevisende grund' 34 - 39.
2) (en schriftelig beuis) 'vidnesbyrd' 1633:156.
- bevismangel 39.
- bevispligt 39.
- bi 358.
- bibelcitater 560.
- billig (billig rente, billig aarsage) 'rimelig, passende' 1618:75; 1633:334.

- birkefoged 3, 309.
- birkefred 'brud på birkefred' 1633:123, 268.
- birkeret 286.
- birkeskriver 309.
- bisidder 3.
- blacket se blakket.
- blafre (anden blaffret i haløen) 'bevæge sig uregelmæssigt'
1617:72.
- blakgrimet 'grå med striber, streger, pletter i hovedet af anden
farve' 1633:318.
- blakket (blakket) 'grålig' 1618:237.
- blandkornsmalt (blandt korns maltt) 'malt af blandkorn (spec.
byg og havre)' 1619:9.
- blick se blæk.
- bloddom 'bøde til den sagefaldsberettigede i anledning af slags-
mål med blodsudgydelse' (?) 1631:77.
- blæk (blick) 1633:159.
- bod 251.
- boemand se bomand.
- boerdage se bårdag.
- bofasthed 239.
- bol (ald marken och bollenne) 'bestemt stykke af bymarken, sva-
rende til en (eller flere) gård(e)s tilliggende'
1633:275.
- bomand 'bosat mand, som ikke er gårdmand' 230, 231; 1630:34,
153; 1633:100.
- bondefoged (bundefaageden) 'bonde, der fungerede som mellemed
mellem godsejer og bønder, en slags ridefoged'
1633:75, 348.
- borrdækning 574.
- bore 'hul' 1617:141 o.s.v.
- borgen 1) (baaren) 'kaution' 56; 1618:55 o.s.v.
2) 'kautionist' 1618:67.
- borger 405.
- borgmester 410.
- borsens (paa borsens wegne) synes at være fejl for boesens
'boets' 1633:26.
- boskab (boschab) 'indbo, bohave' 1616:6 o.s.v.
- brandet (brandet bede lamb) 'sortebrun' 1618:11.
- brende se brænde.
- brendepenge se brændepenge.
- breve 38, 618.

brevpenge (breffuepenge) 'betaling for formulering af et brev (juridisk dokument)' 4; 1633:206.

bro 283.

bruden se bryde.

brunblisset (brunblesit) 'brun med en lys plet eller streg på forsiden af dyrets hovede' 1618:35 o.s.v.

brunbovet (brunbogitt quiekalff) 'med brun bov' 1630:191.

brunhjelmet 'brun med en hvid, hjelm lignende tegning på panden og kinderne' 1616:62 o.s.v.

brunskimlet 'brun og skimlet (blandet mørk og hvid)' 1633:41.

brunsnuppet (brunsnoppet hoppe) 'brun med en hvid plet på mulen' 1618:34.

brunstjernet 'brun med hvid plet i panden' 1618:35 o.s.v.

bryde 1) (da .. waar den gamell scheppe brudenn) 'gå i stykker' 1633:159.

2) (bryde tinget) 'afbryde' 1617:90.

bryggers 254.

brygning 384.

brænde (brende) 'brændemærke' 1618:8 o.s.v.

brændepenge (brændepenge) 'betaling for brændemærkning' 1631:63.

brændsel 256.

brønde 259.

brøst 'mangel' 1617:41.

brøstfældighed 251, 301.

bugt i forbindelsen få bugt (med) 'overtale' (?) 1633:195.

buk (buck och sauff) 'savbuk' 1633:256.

bul (bulden) 'træstamme' 1630:108.

bundefaagden, -faagederne se bondefoged.

byde 1) (bøde sig i rette) 'tilbyde (at lade sin sag indanke for retten)' 1630:7.

2) (bød sin bøse paa) 'sigte på' 1618:38.

byet se bytte.

byfoged 410.

bygningsmaterialer 253, 301.

bymand 'bosiddende mand i landsby' 6, 230; 1633:262.

bymark 215.

byrde(n) (børen tiørnne, byrde tiørnne) 'så meget som kan bæres på én gang, dragt' 1633:209, 245.

by(s)tjener (byes tienere) 'politibetjent' 410; 1618:91.

bystyre 410.

bystævne 170 - 177.

bytte (subst.) 126.
 bytte (verb.) (part. byet) 'dele, skifte' 1630:65, 101.
 bytyr 235.
 bänk 255.
 bæretransport 467.
 bøde 'reparere' 1630:180.
 bøder 143.
 bøger 618.
 børen se byrde(n).
 børilig 'tilbørilig, rette' 1618:121.
 børnegods 93.
 bøstekedel (bøstekiell) 'kedel til skinke o.l.' 1633:177.
 bårdag (boerdage) 'slagsmål' 1617:48.

c- se k-.

citere (inndog hand loligen er siterett) 'stævne' 1631:76;
1633:4.

dannemænd (dannemendt) 'pålidelig, hæderlig, agtværdig mand'
600; 1618:1.

degnetrave 'afgift af korn i kærven til degnen' 1633:232.

dejstue (degstuenn, degestuff, degstuen) 'tjenestepigernes
 køkken' 1633:86, 297, 298.

del i forbindelsen all den deel 'alt (hvad)' 1616:4; 1617:8.

delation 'udsættelse' 1633:31, 263.

dele (subst.) 'retsforfølgning' 1617:47.

dele (verb.) (deelt och forfuldt) 'retsforfølge' 1616:31.

delle (4 deller) 'planke' 615; 1618:78 o.s.v.

dersom 'der hvor' 1633:295.

domme 43.

dompenge 4.

domsmænd 3.

dot 'død' i forbindelsen sla doet 'slå ihjel' 1618:91.

drab 70.

drages 1) (dragis i haar) 'trække hinanden' 1617:104.

2) (dragis der om, draagis om kanden) 'slås' 1630:15,
45; 1633:209.

- dreng 'tjenestedreng' 1617:151; 1618:48 o.s.v.
- drengheherberge 'karlekammer' 1630:22.
- drift (drifft, drøffte) 'husdyr, som påtræffes uden for de områder, græsgange o.l., som deres ejermand har brugsel eller ejendomsret til' 1618:8 o.s.v.
- driftekvæg (se ovf.) 366.
- drikkelag 591.
- drikkevarer 389.
- drive (driffue sagen) 'føre' 1633:212.
- drue (samme hands ord bør drueffue och beuige) 'fremlægge vidnesbyrd om, bekræfte' 1617:97; 1633:237.
- drukkenskab 591.
- drøffte se drift.
- du (en gris, som skulle duffue) 'være duelig, værdifuld' 1631:29.
- dynde (vd paa dynnett) 'dyndet område, dyndeng' 1630:15.
- dyndevand 'mosevand' 1633:262.
- dødsbo 92.
- dødsfald 555.
- døgnets gang 572.
- dør 253.
- dåb 504.
- e i forbindelsen e huo 'hvem som end' 1618:187.
- ed 34, 561.
- edelig (hand denem eedeligh wille forlegge eeden) 'under iagttagelse af regler for edsaflæggelse' 1633:238.
- efterhøst (j effterhøst) 'sent efterår' 1618:39.
- efterleverske (effterleffuersche) 'enke' 1617:57 o.s.v.
- efterlysning 21.
- eftermaning (dele och efftermaning) 'efterkrav' 1617:86.
- eftersom 1) 'da, på grund af' alm.
2) 'således som' 1616:1 o.s.v.
- egesparre 'egebjælke' 1633:89.
- egel 'svinesti' 1633:278, 290.
- egning (enningh) 'tilegnelse', om sammendrivning af samtlige indsatte dyr på byfælleden for at bymændene ved at tilegne sig deres egne dyr kan konstatere, at ingen dyr er indsat uberettiget 1616:43.
- ejermærker 112.
- embedsmænd (kgl.) 471, 472, (kirkelige) 503.

en i forbindelsen et år (Santte Hans dagh .. itt aar) 'for et år siden' 1633:262.
 endda (enda) 'dobbelt' (?) 1618:177.
 endelig 'uomstødeligt, definitivt' 1630:59, 146.
 endtholde se entholde.
 eng 217, 326.
 engbrug 326.
 enningh se egning.
 enten 'en af (to)' 1618:111.
 entholde (endtholde) 'holde sig borte fra' 1619:14.
 entledige 'befri' 1631:76.
 erbyde 'tilbyde' 1633:357
 ere øll se æreøl.
 erklæringer 310.
 erledig (erledig och frj) 'frit, ledig' 1633:231.
 erlig se ærlig.
 erstandig i forbindelsen were erstendig 'indrømme' 1618:91.
 eschedt, escher se æske.
 eschning se æskning.
 etteboedt se ættebod.
 eye betyder 'ej, ikke' 1630:118 o.s.v.

faa(g)depeninge se fagedpenge.
 faaldet se folde.
 faar er fure 1633:288, 305 o.s.v.
 falden (falden ildebrandt) 'pligtig, forfalden' 1616:2.
 falsk 136.
 fang (fongh) 'tilliggende' 215; 1618:175 o.s.v.
 fangsmand 'mand som har del i en bys tilliggende (fang)' 1633:188.
 fattigdom 80.
 fehus se fæhus.
 felde se fælde.
 fel(l)d(t) se fæld.
 felle se fælde.
 fellid, felligh se fællig.
 fenckeligen se fænklig.

fængseligenn se fængselig.

fængsell se fængsel.

ferdig se færdig.

feridz haffuer se færredshave.

fersk gerning 35.

fieder(-) se fjeder(-).

fiermer se fjermer.

fierring(-) se fjerding(-).

finde bl.a. i følgende betydninger:

- 1) 'dømme' 1616:42 o.s.v.
- 2) 'føle, mærke' 1631:63.
- 3) i udtrykket lade sig finde 'vise sig at være' 1617:45.
- 4) i passiv findes 'konstateres, befindes' 1616:42; 1618:236.

fjeder (fieder) 'lænke' 615; 1618:193.

fjederbudme (en mer, ett fjederbudme paa dett høyre beenn)
'lænkekloids, klods, hvori en lænke er gjort fast' (?)
1631:42.

fjerding (fierring)

- 1) rummål '1/4 tønne' 1631:8.
- 2) 'beholder, der kan rumme 1/4 tønne' (f.eks. sild, nødder) 1616:55; 1617:121 o.s.v.

fjerdingkedel (fieringkiell) 'kedel der rummer en fjerding
(1/4 tønne)' 1633:177.

fjerkra 356.

fjermer (fiermer laar) 'højre' 1618:251.

fledførelse 78.

fledføring 'person som har fledført sig, ladet sig optage i en
andens husstand' 1633:31.

fleschesøndagh se flæskesøndag.

flij se fly.

flittig (paa dett fligtteste) 'omhyggelig' 1633:306.

fly (fly, flij)

- 1) (fly och ferdiggjøre, flij paa mølledemmit) 'reparere, bringe i orden' 1616:58; 1617:116; 1618:165, 228.
- 2) (flij noget brende) 'skaffe' 1618:59 o.s.v.
- 3) 'overlevere, bringe' 1618:166.

flytning 314.

flæskesøndag 'fastelavnssøndag' 1632:40.

fløjelstøffel (fløgelstoffell) 'tøffel af fløj1' 1633:109.

fod bruges bl.a.

- 1) som længdemål '12 tommer' 1632:58; 1633:305.
- 2) om 'sokkel' 1633:293.

- fodstykke 'sokkel' 1633:89.
- foged 309.
- fogedpenge (faa(g)depeninge) 'afgift til ridefoged på 10% af en bøde' 4, 58; 1633:202, 215.
- fold 220.
- folde (faaldet) 'sætte i fold' 1617:85 o.s.v.
- foldegemmer 'tilsynsmand ved byfolden' 234; 1632:54.
- foldepenge (folde pendinge) 'betaling for at sætte sine dyr i fold, græsgæld' 1618:208. Muligvis dog fejl for foede pendinge, se fogedpenge.
- foldestol 'klapstol' 1630:114.
- folkehold 288.
- fongh se fang.
- for findes bl.a. i betydningen 'foran' 1616:5.
- forbud (giøre forbudt paa) 'tilbageholdelse af gods, penge til dækning af krav' 54; 1617:64.
- forbygge (forbyget, forbygget, forbøgtt, førbøgtt)
 1) 'anvende til bygning' 1633:76.
 2) 'ombygge, reparere' 1618:28; 1633:115.
- forbygning (forbygning och bekostning paa stoele) 'reparation' 1618:3.
- foreholde (om han icke forholt dem ...) 'pålægge' 1630:113.
- forfang 'skade' 1617:123; 1633:334. (forfangenn 1632:1 er formentlig fejl for forfang).
- forfinde 'idømme' 1616:4; 1617:8.
- forfølge (deelt och forfuldt) 'sagsøge' 1616:31.
- forføre (forførtt hans fredløse mandt) 'føre bort' 1616:26; 1618:150.
- forholtt se foreholde.
- forhugge 'ødelægge ved for stærk hugst' 1633:92.
- forid betyder 'for det' 1630:181; 1632:31.
- forjage 'udmatte ved at drive for stærkt' 1632:9.
- forketstok 'stok med en gaffel i enden (til at støtte en bøsse)' 1633:209.
- forklejning (forkleining) 'ferringelse (af en persons ære)' 1618:98, 203.
- forkomme (godz och boeschaff, som de schall haffue forkomitt) 'sætte over styr, spolere' 1630:114; 1633:139.
- forleden (nogen tid forleden) 'for ... siden' 1632:1.
- forlegelse se forlægelse.
- forlig 33, 163, 236, 308.

- forligelsesmål (forligels maall) 'forlig' 1619:18 o.s.v.
- forligningsmand 'mægler' 1618:228.
- forlove (forstanderen forløffuit denem) 'tillade' 1633:166.
- forlover 'kautionist' 1630:106.
- forlægge (part. forlagdt) 'pålægge' 1617:136; 1618:93 o.s.v.
- forlæggelse (forlegelse) 'pålæg' 1631:83.
- forløbe 'løbe væk' 1618:91.
- forløffuit se forlove.
- forløfte 123.
- formelde 'indeholde, omtale, oplyse om' 1616:1 o.s.v.
- formenligst i udtrykket formeneligste i sinn mening 'som gav udtryk for den opfattelse' (?) 1632:37.
- formue (formouge) 1) 'evne' 1618:3; 1631:86.
2) 'formue' 1618:19.
- fornet (en liden forned wnderod bøg) 'udgået, frønnet' 1633:115.
- fornøje (fornøye) 'godtgøre' 1618:19.
- forord 'betingelse' 1618:133, 228 o.s.v.
- forordninger 475.
- forpligt (giøre sin forpligt) 'skriftligt eller mundtligt forpligtende løfte' 1618:236.
- forrette (breffue och contracter ... gangitt och for reted er, foretid til tinge) 'forelægge for retten' 1633:31.
- forrykke (part. forrugt) 'fjerne' 1616:71.
- forsanke (waar hun forsankitt i N. med ...) 'samle' ('var hun i N. sammen med ..') 1633:194.
- forschaffe se forskaffe.
- forse (saa witt hand haffuer forsitt) 'forsømme, vanrøgte' 1630:162 o.s.v.
- forskaffe 'skaffe til veje' 1633:78.
- forskel (giorde .. forskell och wnderwisning) 'distinktion' 1631:76.
- forsvar 1) (werge och forsuar for) 'beskytter, værge' 1616:31
2) (aff de førige forsuar) 'herskab' 1633:111.
- forsæt (effter hans forsettis liudelse) '(skriftligt) indlæg, fremstilling' 1630:36, 200 o.s.v.
- forsørgelse 76, 78, 540.
- fortage (haffuer sig schollens arbeide fortagitt och betingett) 'tage sig for, påtage sig' 1633:161.
- fortenckt se fortænke.
- fortenkelse se fortækelse.

- fortinge (som haffde fortingett schollens arbeide) 'slutte overenskomst om' 1633:161.
- fortrykke (fortrøgtt S.B. aff sitt stollestade) 'presse ud af' 1630:168.
- fortænke i forbindelsen were fortencctt 'være forberedt på, være klar over' 1618:187.
- fortænkelse 'mistanke' 1631:29.
- fortøve 'vente' 1633:33.
- forvare (att ilden kand bliffue for waritt) 'passe på, sikre' 1632:6.
- forvaring 1) 'varetøgt' 113.
2) 'garanti, forsikring' 1616:74 o.s.v.
- forvende 1) (4 heste .. som hand och haffuer saaltt och forwentt) 'ombytte' 1633:337.
2) (forwentt for Eder, forvende breffuene) 'forvanske, fordreje' 1633:296.
- forvise 'anvise, udpege' 1616:19; 1617:52 o.s.v.
- forvisning 149, 238.
- forviste 82, 83.
- forældre 87.
- foster 'spædbarn' 1618:140-41.
- frafald (af sag) 33.
- fraflytning 238.
- framærke (fra merckett) 'frarøve ved at fjerne ejermærke' 1618:170 o.s.v.
- framærkning 236.
- frapløjning 236.
- frasigelse 'kendelse' 1633:268.
- fred (rentt fast och tag fred) 'sikkerhed' ('kom i sikkerhed') 1633:33.
- fredløsbrev 'skriftlig erklæring om fredløshed' 1616:26.
- fredløshed 149.
- fredsbrud 71.
- fremlysning 21.
- fremmede 81, 237, 302, 607.
- fremmøde 31.
- fremtarv (til fremtarff och beste) 'gavn' 1633:93.
- fremæske (frembeschede 4 siunsmend) 'forlange fremkaldt' 1630:21.
- fri (frj paa gres och wand) 'have til fri rådighed' (?) 1633: 188, 218, 362, jfr. 236.
- frifindelser 42.
- frigræs 'græsareal til fri disposition' (?) 1633:188. Jfr. fri.
- frihedsberøvelse 72.

- frøgæld 'betaling for udsæd' 1631:85.
- fuld (fuld sag, hun er deris fulde mand, for huis de haffuer giortt) 'med uindskræket, fuld retsgyldighed og retsvirkning' (?) 1631:96; 1632:54, 101; 1633:164, 165, 173.
- fuldmagt 31, 131.
- fyldest i forbindelsen gøre fyldest 'handle i overensstemmelse med, sætte i kraft' 1633:165.
- fæfod i forbindelsen vnder fæfoedt 'udyrket, uindhegnet (således at dyr frit kan græsse der)' 1618:3.
- fæhus 'kostald' 1633:165.
- fæld I (feld(t) paa gaardt)
 1) 'brøstfældighed, slet tilstand' 301; 1617:76, 78.
 2) 'vurdering af brøstfældighed' 1618:157.
 3) (fick han icke .. feld paa denn) 'erstatning for brøstfældighed' 1633:165.
- fæld II (2 sielands alne emellem felldet) 'hjulfølg' 1617:116.
- fælde (felle, felde) 'vindfælde, væltet træ' 1630:108; 1633:38, 272.
- fælled 215.
- fælleseje 111.
- fællesfold 237.
- fællesgræsning 237.
- fællig (till fellid med J.H., felligh) 'sameje' 1633:86, 210.
- fængsel (fengsell) 'fængsling' 281; 1618:193.
- fængselig (fængseligenn andholden) 'som fange' 1631:27; 1633:287.
- fængsling 55.
- fænklig (fenckligen anholden) 'som fange' 1618:234 o.s.v.
- færdig (giøre samme trome saa ferdig, som hun wor) 'i stand' 1630:80.
- færdsel 460, 464.
- færredshave (feridz haffuer) 'vognfjæl til en rejsevogn' 1631:45.
- fæste (subst.) 300.
- fæstebonde 231.
- fæstefortabelse 300.
- fæstemål 114.
- fæsteopsigelse 300.
- fæstepenge 232.
- følgagtig i forbindelsen were (skolen, en person) følachtig 'overdrages til, udleveres til' 1618:100 o.s.v.

før 'arbejdsduelig' 1633:279.

førlov (førloff, førløff) 'den pligtige afgift for tilladelse til at fraflytte et gods, forlov' 1630:200; 1631:99.

førm 'skånsel' i forbindelsen i heffd och førm 'intakt, i god stand' 1619:16.

førnet 'gået ud, visnet' 1618:39, 124.

få bruges bl.a. i betydningerne:

- 1) 'modtage' 1616:4 o.s.v.
- 2) 'give, overrække' 1618:177; 1630:23.
- 3) 'sørge for, skaffe' 1630:6.

får 354.

gab (gaff) 'hul' 1633:278.

gade 'landsbygade' 220, 402; 1630:19.

gadejord 'jord ved landsbygaden' 1630:19.

gadekær 220.

gadestævne 170, 235.

galtsvin 'kastret ornegris' 353; 1617:11 o.s.v.

garn 391, 620.

gaver 576.

gavle 252.

ged 355.

gedehold 236.

gemak (holde gemach) '(udvise) ro, beherskelse, besindighed' 1618:91.

gemmerlamb se gimmerlam.

genant 'afgift' 1617:40.

genmæle 'indsigelse, protest' 1633:6.

gestændig i forbindelsen være gestændig (gestendig) 'vedkende sig' 1630:180.

gide (hand icke gad personlig møtt tilstede) 'kunne, have mulighed for' 1619:3.

gielde, gieldener se gælde, gældner.

gienge se gænge.

giersell se gærdsel.

gild (du bar dig gilt adt) 'smuk' (ironisk) 1618:1.

gildeshus (gildighuset) 'hus, som tilhører landsbygildet, og hvor dets møder holdes' 235; 1617:151; 1618:169.

gilding (gilling) 'kastret hingst' 1630:204; 1633:313.

- gilt se gild.
- gimmerlam (gemmerlamb) 'hunlam' 1617:28 o.s.v.
- give ud (som skulle giffuit den handschriftt vd) 'udstede'
1630:28.
- givet (giffuet, det var mine) 'gud give' 1630:1.
- god i forbindelsen saa goed som 'til en værdi af' 1616:58 o.s.v.
- gods 610.
- godsejer 12.
- godsige (en hest, hand goed sagde for hanem til H.S.) 'garan-
tere økonomisk for' 1631:59.
- godtgørelse (af skade) 132.
- grandgivelig (synne och grandgiffuelig erfare) 'nøjagtig'
1633:133.
- granskningsmænd 210.
- greneved (grenne wid) 'grenebrænde, favnebrænde af runde styk-
ker grene eller mindre stammer, fagotter' 1633:74.
- grennes (grendis) 'græde højlydt, brøle' 1633:238.
- grot (schilling grott) mønt (1 skilling grot = 12 grot = 9 skil-
ling = 108 penninge) 650; 1617:137.
- græsgang 361.
- græsgangspenge 'afgift for græsning' 1633:236
- græsjevning (græjefning) '(møde om) fordeling af græsningsret'
1618:133.
- græsning 361.
- grøn (grøntt eller gameltt merke) 'frisk' 1631:88.
- gråbrandet 'grå og mørkebrun' 1631:83a.
- gråbæltet (graabeltid galtsuin) 'grå med et hvidt, bæltelig-
nende aftegn på kroppen' 1617:157 o.s.v.
- guffer (gaff Jens hanem mange guffer) 'skoser, hånende ord'
1633:268.
- gulve 253.
- gunstgave 'bestikkelse' 1630:111.
- gytters en slags klæde (egentlig fra Göttingen) 1616:39.
- gæld 91, 117, 118, 119, 304.
- gælde (gielde) 'betale gæld' 1618:158.
- gældner (gieldener) 'skyldner, debitor' 1617:1 o.s.v.
- gælds brev 116.
- gænge i forbindelsen have gænge (gienge) 'blive regel, blive al-
mindeligt' 1633:297.
- gårde 212.

gærdsel (giersell) 'materiale til gårde' 1633:90.

gæster 577.

gæsteripenge 304.

gødskning 322, 364.

gå findes bl.a. i betydningerne:

- 1) 'forkyndes, bekendtgøres' i forbindelsen inden ting går igen 1618:7.
- 2) 'udredes (af)' (ganger aff) 1616:75.
- 3) 'afgøres (efter forhandling) af' (kost och tæring, det att gaas om for woris offuerdommer) 1617:97; 1630:70.
- 4) i forbindelsen gå med (gich med gierderne) 'kontrollere, syne' 1630:79.
- 5) i forbindelsen gå omkring (saa det gaar rett omkring) 'gå på skift, komme i (en bestemt) rækkefølge' 1632:38.

gård 251.

gård (i købstad) 403.

gårdfolk 302.

gårdfæld (gaarfeldt) 'erstatning for misligholdelse af fæstegård' 1617:79 o.s.v.

gårdfældning (gaardfelding) 'misligholdelse af fæstegård' 251; 1617:67.

gårdfæstning 'indfæstning af gård, stedsmål' 1630:181 o.s.v.

gårdgang 'brud på gårdfred' 1633:101.

gårdhus 'hus i et gårdkompleks' (?), muligvis dog fejl for gaadhus 'gadehus, (jordløst) hus på landsbygaden' 1633:288.

gårdsgærde 'gårde omkring gårdspladsen' (?) 1633:293.

gårdsplads 259.

haarpejerenn se horsejern.

halned 'halvdelen' 1618:31.

hals i forbindelsen på ens hals (paa for:ne quindfaalckes hals) 'på egen risiko' (om det så gjaldt ens hals) 1631:62.

halvbred (lige halffbred jord) 'halv bredde af' 1633:288.

halvskår 'halvt skår' (ca. 3 alen) 1632:58.

handel (med dyr) 368.

handle i forbindelsen handle med 'gå i seng med' 1630:22.

handschrift se håndskrift.

handuger se håndduge.

hartad (hart adt) 'næsten' 1618:91 o.s.v.

- have (dett gierde .. wdj deris haffuer) 'indhegnet, privat område' 222, 327; 1632:21.
- havegårde (haffue gierderne) 'gårde om have' (se ovf.) 1632:21.
- haverum (haugé rommet) 'areal, plads for have' (se ovf.) 1630:101.
- heden 'herfra' 1631:29.
- hedenføre 'føre herfra' 1616:71.
- hederliglerdt se hæderliglærd.
- heeler se hæle.
- heffdt se hævd.
- heffted se hæfte.
- hegn 211, 212.
- heie se hæge.
- helbrød 'det sidste brød (sakramentet?) en døende får' 1631:27.
- helemys se helmis.
- helge (sig til) (hellet sig ett graat øgh till) 'tilegne sig ved ad rettens vej at få bekræftet sin ejendomsret til, tilbagesøge' 1616:40 o.s.v.
- helgensed (hilligenns ed) 'ed ved alle helgenerne' 1633:165.
- helging (heling) 'tilegnelse gennem bekræftelse af ejendomsret, tilbagesøgning' 1618:111.
- helgingsmand (hellings mendt) 'person, der skal bekræfte (helge), at noget er en andens ejendom' 1616:40 o.s.v.
- heling se helging.
- helle se helge og hæle.
- helligbrøde 74, 519.
- hellingsmendt se helgingsmand.
- helmis (helemys, hiemelys) 'helgenmesse, allehelgensdag, I/11' 1633:18, 33, 86, 173, 365.
- hen (henn, hend) 'bort' 1630:108; 1631:74.
- henbedre (saa rende de hen bedre i aaenn) 'længere frem' 1631:74.
- hende se hænde.
- hentage (nogen wied, de haffuer opslagett och hentagett) 'fjerne' 1631:39.
- herberg 'karlekammer' 1617:151 o.s.v.
- herbergsdør 'dør til karlekammer (eller udhus)' 1617:123.
- herlighed 'rettigheder' 1631:47.
- herred 470.
- herredsfoged 471.
- hesselvånd (plur. heßell vender) 'hasselgren' 1616:16.

- hest 352, 465.
- hestegilding 'kastret hest' 1617:30 o.s.v.
- hiemelys se helmis.
- hilde (hille) 'reb mellem dyrs forben eller bagben' 1632:9.
- hilseformer 575.
- hiunde se hynde.
- hiønde se hynde.
- hjelm (en øde hielem) 'skur til opbevaring af hø eller korn'
1633:125.
- hjemfinde i forbindelsen sagesløs hjemfundet 'erklæret uskyldig'
1633:200.
- hjemhus (saa witt som hand till hans hiem hus haffde fangitt
warsell) 'hus hvor en har hjemme, bor' (?) 1633:264.
- hjemmel 1) 'det at hjemle' 112.
2) 'hjemmelsmand, person som hjemler, garanterer en anden rettigheden til noget købt' 1618:92.
- hjemskove 'fælde og føre hjem' 1633:38, 73.
- hjuling (hiulling bag i samme øre) 'bueformet (?) øremærke'
1616:71 o.s.v.
- hjulmærke (hiullmerke) 'hjuling, bueformet (?) øremærke' 1630:144.
- hjulning 'hjuling' (se ovf.) 1633:352.
- hjulrok 'spinderok' 1616:58.
- hoemester se hovmester.
- hoese- se hose-.
- hoffuid- se hoved-.
- hold (for hold de rester med) 'afgift, holdspenge', opr. om bondens pligt til at huse og underholde jorddroten
1633:216.
- holde (haffuer holtt dett med hinde) 'holde vedlige, fortsætte'
1633:195.
- holm 'højere liggende område i fladt eller fugtigt terræn'
1633:333.
- honning 363, 369.
- hor 74, 578.
- horsejern (haaræ jerenn) 'jern til brændemærkning af heste'
1633:9.
- horseungling (horæ vngling) 'hoppeføl' 1618:50.
- hosebånd 'bånd til hoser, strømpebukser' 1630:22.
- hoseklæde (hoesklede) 'stykke tøj til hoser' (se ovf.) 1631:89,
95, 108.
- hosestik (hoegestaacker) 'bræt til at væve hoser over' (jfr. ovf.)
1633:300.

- hovedlag (itt hoffuid laue) 'hovedtøj' (på hest) 1633:24.
 hovedpandeben (hoffuid pande bened) 'pandeben' 1631:74.
 hoveri 305.
 hovmester (hoemester paa Soere) 'forstander' 1633:55.
 huggehus 'skur, hvor der udføres tømrerarbejde, hugges brænde o.l.' 1631:46.
 hugse (hugse) 'huske' 1633:18, 142 o.s.v.
 huittsandet se hvidsandet.
 hule (en hulle i schouffuen) 'fugtig lavning, sænkning' 1633:258.
 humlehave 285.
 humlekule 222.
 hund 357.
 hus 251, (i købstad) 403.
 husbond 12; er tyendets benævnelse på den person, mand eller kvinde (1618:140-141), i hvis tjeneste de står.
 husbondsfunktion 308.
 husdyr 350 - 379.
 husfolk 231, 302.
 husfred 71.
 husleje 300.
 husmand 'inderste, person, som lejer hus hos en gårdmand mod en fast tjeneste af en eller anden art' 230, 233; 1616:5; 1618:147.
 hupe se hugse.
 hvidsandet (huittsandet galtsuin) 'med hvide pletter (som sandskorn)' 1617:139 o.s.v.
 hvis 'hvad, hvilke' 1616:2 o.s.v.
 hvort (huort(t)) 'hvorhen' 1616:1 o.s.v.
 hylertt er højlærd 1630:166.
 hynde (hiunde) 'hynde, langagtig pude' 1618:116; 1633:24, 35.
 hæderliglærd (hederliglerdt) 'vel anset og lærd' 1619:12 o.s.v.
 hæfte (oc icke heffted dennem ♂:svin) 'binde fast' 1632:101.
 hæge (hele i markenn) 'gøre i stand, ordne' 1633:355-56.
 hæle (huuse eller helle, heeler eller huser) 'skjule' 1630:27, 44; 1633:222.
 hænde (hende domb) 'få, erhverve' 1617:44; 1633:212.
 hævd 1) om hævdvunden ret 110.
 2) (holder wed heffdt) '(holder i) stand' 1617:91. Jfr. førn ovf.
 hø 326.

høffd se høvd.

højlovlig (høyloufflig ihukomelæe) 'som fortjener ros og ære'
1618:100 o.s.v.

hør 325.

hører 'latinskoletlærer' 1633:269.

høvd (høffd och rinn) 'forpløjning' 1633:275, 305.

hånddug (handuger) 1631:44.

håndpant 127.

håndskrift (handschrift) 'skriftlig erklæring, spec. gældsbevis'
(egt. håndskrevet dokument) 1630:28, 109 o.s.v.

håndværk 420, 421.

håndværker 420, 421.

igen 'til gengæld' 1633:306.

ildebrand 1) 'brand' 258.
2) 'brændsel' 1616:2.

ilding (illing och trette) 'klage' 1631:108.

ildske (ild sched) 'jernske til at bære gløder' 1631:83a.

illing se ilding.

imidlertid 'i den tid, så længe' 1630:78.

imp(p)er se ympe.

indbo 610.

indage (ingagget) 'køre ind' 1630:26.

inde i forbindelsen haffuer inde 'har i sin besiddelse, til sin
rådighed' 1616:31.

indebud (ingebudt till scholen) 'budtjeneste' 1617:45;
1618:226 o.s.v.

inde(n) 'ingen' 1630:24; 1633:209.

inderste 233.

indfølge 'indføre, gøre indførsel, udlæg i' 1616:22.

indføre 'føre tilbage' (?) 1633:37.

indgå (gierde som queget haffde indgaaet paa) 'gå ind gennem'
1630:16.

indholde (de .. schall haffue dennem indholdett .. tienden aff
deris korn) 'holde tilbage' 1633:232.

indlege se indlægge.

indlove 'love adgang for' 1618:133.

indlukke (ett .. støche jord, hand haffde indlugt paa gaeden)
'indhegne' 1630:19.

- indlægge (deris forsett, som de wille indlege) 'redegøre for i skriftlig form' 1631:70.
- indseende 'tilsyn' 1618:174.
- indslå (haffde quegh indslagitt paa deris gres) 'drive ind' 1633:218.
- indtage 1) 'optage i husstand' 1618:122.
2) (indtage quegh) 'optage, indfange' 1618:133.
- ingagget se indage.
- ingebudt se indebud.
- ingen se inde(n).
- instrukser 310.
- is 203.
- itt se en.
-
- jagt 338.
- jeffne se jævne.
- jeffnid se jævned.
- jern 'stangjern, jern formet som en stang' 1618:126 o.s.v.
- jernmarne (en portt stolpe, och en ierenmarne saed der wdj) 'jernring, jernøje' 1631:41.
- jerntyve (jerntiuffue) 'høtyv med jerngrene' 1618:1, 116.
- jernvægge 'jernkile' 615; 1617:88 o.s.v.
- jordbrud (jordbrødt) 'ulovlig brug af andens jord ved overskridelse af skel' 1618:121.
- jorddrot 'godsejer' 1633:320.
- JORDEBOG 310.
- JORDFORBEDRING 321.
- julnaff er hjulnav 1631:50.
- jærtegn 39.
- jævne (præp.) (jeffne wid) 'i højde med, ud for' 1633:238, 262, 273.
- jævne (verb.) (rebe och jeffne scholens jor dt) 'egaliserere, dele lige' 1618:226.
- jævned (rigtig jeffnid) 'deling, skifte' 1633:274.
-
- kag (kag(g)en) 'skampæl' 1632:77 o.s.v.
- kalde (kaldet till det siun) 'indkalde, stævne' 1617:128
- kaldsmand 'stævningsmand' 1618:113 o.s.v.

kalhauge se kálhave.

kammer 254, 281.

karl 1) 'ung, voksen, ugift mand' 1618:55.

2) 'tjenestekarl' 1616:27.

karmærke (carmerke) 'bomærke' egt. kendemærke på kar 1633:86.

kaste ud (H.J. kaste den selffuer wd, d.v.s. en seddel) 'koncipere, formulere' 1633:195.

kedelarne (kielarnenn) 'muret ildsted ved skorsten med plads til en kedel' 1633:115

kedelkrog (kielkrog) 'krog i skorstenen over ildstedet' 1630:114.

kende (brøstfeldighedt, som de bør att kiende paa) 'påkende, afgøre ved kendelse' 1617:41; 1630:145.

kendelser 41.

kiel- se kedel-.

kirke i forbindelsen uden kirke (soenn laa wdenn kirke) ironisk brug af en vending, der bruges om barselskonen, som efter sin nedkomst ikke har været i kirke og i den tid må være uden kirkelige rettigheder.

kirkeafgift 510.

kirkebygning 505.

kirkegang 502.

kirkegård 508.

kirkeinventar 506.

kiøb se køb.

kiøllen, kiølnen se kølle.

kladderi (dett er ickunn kladerj) 'pjat' eller (?) 'unyttigt besvær' 1631:89.

klager 308.

klammeri 'skænderi, som udvikler sig til slagsmål' 1616:5.

klamre (att klamris medt) 'trættes, komme i klammeri med' 1618:1.

klo (en ristning i dett høyere øre i kloen) synes at betegne en klolignende del af svineøre 1630:120.

klippe 'halm(knippe)' 1617:121 o.s.v.

klockeuerkerne se klokkeværk.

kloet 'med klomærke' se ndf. 1617:14.

klokkeværk (klockeuerkerne) 'træværk, der bærer klokkerne' 1618:3.

klomærke 'øremærke (se ovf. under klo) på dyr' 1617:34 o.s.v.

klæder 1) 'beklædningsgenstande' 621.

2) (klæder) 'sengetøj' 1630:180; 1633:173.

knive 617.

- knold (knolle) 'forhøjning' 1633:258.
- knub 'træklods, træblok, træstub' 1617:123; 1633:89, 262.
- kobbel 'det af tagspærene (koblerne) afgrænsede fag' 1630:101.
- koer se kår.
- koggehjul 'kamhjul, takket møllehjul' 1618:184.
- kompetence 10, 11, 12, 13, 171.
- konfiskation 144.
- konge 11, 473.
- konservering 381.
- kontentere (contentere) 'stille tilfreds' 1632:22, 45; 1633:187.
- korn 1) 324.
2) i forbindelsen noget korn (nogett kunde writt) 'lidt, en smule' 1631:63.
- kornmål 672.
- kornsåd 1) 'såning af korn' 1616:68 o.s.v.
2) 'kornsåd, sædekorn' 1618:192.
- kost (og tæring) 58, 380. Se også tæring.
- kraagh se krog.
- krage (2 kraffuer) 'lige stamme med afhuggede grene, brugt som stige' 1633:198.
- kravsløs (kraffuesløp) 'fri for (fremtidige) krav, fordringer' 1617:145.
- kreaturer 351.
- krog (løffte paa kraagh) 'krog til ophængning af slagtet dyr' (?) 1631:29.
- kukkeluris (din kuckeluris) er en nedsættende betegnelse på en meget blufærdig eller indesluttet person 1632:106.
- kunde se korn.
- kurantidaler (curantj daller) mønt, = 6 mark 1631:85.
- kusk 288.
- kvinde (quinde) 'hustru' 1617:33 o.s.v.
- kvinders stilling 600.
- kvittans (quitanse) 'kvittering' 1633:14.
- kvittering 38, 95.
- kvægmærke (quegs merke) 'ejermærke på kvæg' 359; 1631:63
- kynde (kyndet) 'bekendtgøre, forkynde' 1618:122.
- kyndeligggøre (kyndeliggtgiort) 'kundgøre' 1616:4.
- kælder 254.
- køb 124, 368, 440.
- køb i forbindelsen give køb på 'sælge' 1633:173.

købmand 446.

køkkentøj 614.

kølle (kiølnen, kiøllen) 'malkølle' 1633:115, 125, 165.

kønsed (køns ædt) 'ed aflagt af mededsmænd inden for slægten'
34; 1618:192.

køre på (en koe, som hand har kørte paa med en vognstang) 'drive,
støde, jage ind i' 1630:39.

kørevej 213.

kålhave (kalhaue) 'urtehave' 327; 1618:129.

kår (wnde koer) 'betingelse, skæbne' 1633:18.

kås 'vej' 1633:173.

laabyder, laauebøedet se lovbyde.

lad 'vognlad' 1617:123.

lade (subst.) 252.

lade (verb.) bruges bl.a.

- 1) i forbindelsen lade ilde (og loed megitt ilde)
'skælde ud, rase' 1633:173.
- 2) i forbindelsen lade til (schollens schoffue skulle
lade mere till ind som dett) 'bidrage, stille til
rådighed' 1633:298.
- 3) i forbindelsen lade ud (lade samme suuin vd) 'lukke
ud, slippe ud' 1630:1, 6.

ladefoged 309.

lage (lagge) 'lud' el.lign. 1633:52.

landarbejder 233.

landbo 'fæstebonde' 230; 1619:19.

landbryn 'strandkant, åbred' 1631:74.

landgilde 114, 304.

landsdommer 471.

landsting 471.

landstingrider 3.

landstingspenge 4, 10.

langhalm 'halm af særlig lange (til tækning velegnede) strå'
253, 324; 1617:78.

langsommelig (vdj langsommelig tid) 'lang, langvarig' 1617:40
o.s.v.

last (giffuet last och klage paa) 'klage, bebrejdelse' 1630:19
o.s.v.

laug (deris lauffs øll) 'gilde' 1631:41.

- lavværge 'person, der af øvrigheden beskikkes til rådgiver og hjælper (i juridisk henseende) for en enke' 1616:37.
- led 212, 259.
- lede (N.T. kom .. leiendis med tuende faar i ett reff) 'trække' 1633:31.
- leed er rimeligvis subst. le 1630:22.
- leersmaall se lejr(s)mål.
- leffuebrød se levebrød.
- leg 592.
- legge se lægge.
- legnitt se ligne.
- leggte se læge.
- leiendis se lede.
- leje 115, 336, 440.
- lejlighed (leglighed, den sags leilighed) 'beskaffenhed, tilstand' 1618:100 o.s.v.
- lejr(s)mål (leersmaall, liersmaal, lierirmaall) 'samleje uden for ægteskab' 578; 1631:12, 28.
- lejrsted (liersted, leirsted) 'begravelsesplads, grav' 1633:269.
- lempe (æhre och goede lempe) 'godt rygte' 1618:98.
- len 470.
- lensmand 11.
- ler 253.
- lerbogxer er læderbukser 1633:327.
- lergravning 332.
- levebrød (leffuebrød) '(ugæret?) brød' 1633:78.
- lide (en domb, hand achter att lide medt hannem) 'udstå, bære' 1618:240; 1631:2 o.s.v.
- lied er participium til leje 1630:121 o.s.v.
- liersmaall se lejr(s)mål.
- ligne (en scheppe, som hand schall haffue legnitt och brentt) 'afpasse, regulere' 1633:159.
- livsstraf 145.
- lo 257.
- loffuedags se lørdag.
- loffuen se loven.
- loft 253.
- loftstige (lofft stegh) 'stige til loftet' 1633:115.
- louewere se lovværge.
- lovbud (loughbud(t)) 'det at noget lovbydes' (se ndf.) 57; 1618:198 o.s.v.

- lovbyde (part. loughbudett) 'udbyde til salg på den efter loven foreskrevne måde' 1618:198 o.s.v.
- løve for (1 daler .. som hand haffuer loffuitt for J.N.) 'garantere, kautionere, gå i borgen for' 1632:68.
- loven (wißen och loffuen) 'sikkerhed, garanti' 1618:67 o.s.v.
- lovlig (louglig) 'som foreskrevet i loven' 1616:12 o.s.v.
- lovværge (louewere) 'forsvare ved ed' 1633:332.
- luger 253.
- lyd se lød.
- lygte (att løgte .. suin aff deris egell) 'lukke' 1633:278, 290.
- lys 392, 616.
- læge (for hand legtte L.B.) 'doktorere på' 1633:156.
- lægge (findis biugjorden wlagtt, huilcken ager de .. lagde) 'taksere, vurdere' 1633:125, 168.
- lægge for (lagde birckefougden H.I. og J.I. for) 'pålægge' 1618:4; 1633:182.
- længdemål 671.
- længe 252.
- lærer 522.
- læsekunst 524.
- lød (wid lyd och merke) 'farve' (ved hjælp af farve og ejermerke) 1618:170; 1633:31.
- løffuit, løgett er part. af lyve 1633:332.
- løfte 'kaution' 1632:95.
- løfter 121, 123.
- løgte 'beskyldte for løgn' 1633:17.
- løgtte se lygte.
- lørdag (loffuedags) 1618:59.
- løsholt 'tværstykke i bindingsværk' 1633:89 o.s.v.
- låde 'portlåde' 259; 1618:206.
- lån 115, 116.
- lås (till laas till Sandbyegaard) 'retslig stadfæstelse af ejendomsret' 1633:188.
- madyarer 388.
- magi 562.
- malkning 362.
- malt 384.

- mandhelig (mandhelle) 'personlig ære og ret og deraf følgende almindelig retsbeskyttelse' 1616:46 o.s.v.
- mandhelgsberøvelse 50.
- mark 215.
- marked 441.
- medicin 553.
- megtig(e) se mægtig.
- mejerede (megeereett) 'mejestage, træstativ, anvendt ved mejning' 1633:268.
- mel 324.
- melbing 'melkiste' 1633:131.
- men 1) 'eftersom' 1618:193.
2) 'i den udstrækning' 1618:158; 1619:15.
- menig 'almindelig, som ikke indtager en ledende stilling' 1616:4 o.s.v.
- mercket se mærke.
- merer, merføll se mær, mærføl.
- mesten (mesten ald someren) 'næsten, omtrent' 1633:317.
- mile (mille) 'bidsej' 1633:35
- minde 1) 'tilladelse' 1633:65, 74.
2) i forbindelsen være i ens minde 'være underkastet, overlade afgørelsen til' 1632:58.
- mindremand (minder mandt) 'mand, der har mistet sin borgerlige ære og har begrænset retslig habilitet' 150; 1617:97.
- modsvar 32.
- modvillig (modtwilligen, muttwilligen) 'genstridig, opsætsig' 1630:23; 1631:76.
- modvillighed (muttuilighed) 'uvilje, u lydighed' 1632:71.
- mord 70.
- mos 205.
- mose 328.
- mus betyder 'mos' 1633:98.
- muttuilighed, muttwilligen se modvillighed, modvillig.
- mægtig 1) i forbindelsen være mægtig (were sitt egitt korenn megtig) 'have rådighed over' 1632:40.
2) i forbindelsen blive mægtig (bliffue hannem megtige) 'overmande' 1618:91.
- mælk 386.
- mær (2 merer) 'hoppe' 1618:17 o.s.v.
- mærføl (merføll) 'hoppeføl' 1616:70; 1618:33.
- mærke fra (mercket 2 aff mine griser fra mig) 'frarøve ved at fjerne (ø)mærke' 1617:123.

mærkning (af husdyr) 359.
 møbler 611.
 møge 'gøde' 1632:104.
 mølle 422.
 mølledæmme (flij paa mølledemmit) 'mølledæmning' 1618:165.
 mølletvang 302.
 møntsorter 650.
 mål 1) 670 - 676.
 2) (falder i hans rette maall) '(opmålt) part (af jorden)'
 1632:20.
 måleredskaber 678.
 måltid 390.

nabolån 236.
 nam 'retsligt udlæg (i løsøre)' 53; 1630:32, 37.
 nap 'knap' 1630:190; 1633:165.
 nattegang '(dadelværdigt) natteliv' 1618:178.
 neffningsmendt se nævningsmand.
 nemmer se nærmer.
 nyedis se nøjes.
 nytte (nytte och bruge) 'benytte' 1630:65.
 nærmer (nemmer bagfoedt) 'venstre' 1618:17.
 nævninger 40.
 nævningsmand (neffningsmendt) 'nævning' 1618:52.
 nød 'kvæg' 1631:76.
 nødagtig (nødactig borgen) 'nødvendig' 1618:55.
 nødde (nøede) 'kølle' 1631:16.
 nødtørftig (sin nødtørffigh wnder hollning) 'nødvendig' 1632:53.
 nøjes med (nøigedis medt) 'være tilfreds med' 1619:2; 1632:59.

odel 'kostald' 1633:318
 odeldør 'stalddør' 1633:318.
 oeg er præf. af age 1616:16 o.s.v.
 oegsticke se ågstikke.
 offuenhoffuit se åbenhovedet.
 offuer- se over-.

- offuer leider se overlejde.
- okse 302.
- old (deris formend, olld effter anden) 'slægtled' 1633:256.
- oldengæld 304.
- oldermand 234.
- olmet (wlmid) 'olm, gal' 1633:352.
- ombud 'person som udfører et ærinde på en andens vegne' 1616:53.
- omdrage (bleff C.L. og P.M. om dragett med huer andre) 'blive forligt, enes' 1633:70.
- omdrift 320.
- omgangsformer (mellem kønnene) 578.
- omtyde (som winde**s**biurderne om tyer) 'erklære, vidne om' 1630:22.
- opbede 'græsse op (så at der ikke er mere græs)' 1633:239.
- opbud 57.
- opbyde (opbiuder, opbødet arffue) 'indkalde kreditorer og tilbyde betaling (til dækning af gæld eller indløsning af pant)' 1616:73; 1617:145 o.s.v.
- opbydelse (opbiud**l**æ) 'opbud, offentligt tilbud om at ville opbyde' (se ovf.) 53, 57; 1617:7; 1618:161.
- opdragelse 520.
- opfyldelse 33.
- opføding 360.
- opkræff er participium til opkræve 1633:305.
- opkræve (8 siuns mend.. som .. var opkreffuede) 'indkalde' 1630:3, 17, 19 o.s.v.
- oplade (oplodt oc gaff affkaldt) 'give afkald på, overdrage, overlade' 1616:74 o.s.v.
- oplyse (opliu**æ**) 'fremlyse' 1616:48 o.s.v.
- oplægge (oplegge) 'henlægge, deponere' 1618:228.
- opmålt (2 opmaalt skpr. bygh) 'med topmål, med rigeligt mål' (modsat strøgsmål) 1616:63 o.s.v.
- opnå 'indhente' 1631:30.
- oppetage (10 slette daller hand haffuer oppetaget) 'modtage på en andens vegne' 1617:125.
- oprejsning 152.
- oprejsningsbrev 'skriftligt vidnesbyrd om oprejsning (gengivelse af tabt ære, borgerlige rettigheder m.m.) 11; 1618:132.
- oprippe (opriper eller opbryder samme forligelsesmaall) 'bryde' 1631:95.
- opskrift. (opschrefftens formeling) 'forskrift, pålæg' 1633:86.

- opslå (nogen wied, de haffuer opslagett) 'hugge af' 1631:39.
- optage 1) (optaget paa felleden) (om dyr) 'indfange og beholde på ejerens bekostning' 1617:85; 1630:13, 30. Jfr. tage op.
 2) (optaget for nogen grengang) 'inddrage, lægge beslag på' 1618:133.
 3) 'udsætte, opskyde' 1617:89; 1618:132.
 4) 'fjerne' (?) (dugen bleff optagen) 1619:15.
- optagelse 120.
- optinge (optingett for liersmaal) 'slutte forlig (ved at give løfte om bøde eller erstatning), aftinge' 1631:101; 1633:203.
- orager 'udyrket ager (uden for vangene), ager som hviler' 1631:15; 1633:252, 258.
- ord (for itt ord schiuld) '(dårligt) rygte' (?) 1631:29.
- ordreffuitt se overdrev.
- oreager se orager.
- ost 386.
- otting 'en ottendedel tønne' 1616:39 o.s.v.
- overbødig 'parat' 1616:4 o.s.v.
- overdommer 'dommer i en højere ret' 10; 1618:100 o.s.v.
- overdrev (ordreffuitt) 'uopdyrket græsningsareal' 214; 1633:252, 258.
- overhørig (som sitt offuerhørig) 'uden at reagere, ulydig' 1630:98.
- overhøriched 75.
- overlejde (offuer leider) 'øverste remstykke (som spærene hviler i)' 1633:89.
- overslå (prestjorden maaltt och offuerslagit) 'beregne' 1633:305, 319.
- overvold (last och offuer wold) 'overlast, voldelig skade' 1633:112.
- ovn 256.
- paatte se potte.
- pant 127, 128, 129.
- pantning 175.
- parlament (perlament) 'klammeri, ufred' 1618:91.
- partsed 34.
- pas 238.

- passe på (ieg pas icke meere der paa) 'bryde sig om' 1618:178;
 1630:45; 1633:201.
- passere (pagere) 'gå, slippe fri' 1619:14.
- pastvang 312.
- pen (peenn och straff) 'straf' 1619:14.
- pen i forbindelsen forfatte udi pennen (will hand wdj penen
 haffue forfatted) 'nedfælde skriftligt' 1633:86.
- penge (som honorar) 309.
- parlament se parlament.
- piletrær 222, 327.
- pine (pinne hinder) 'straffe' 1633:296.
- plaa(gs)- se plov(s)-.
- planker 253.
- pleje (pleige och suare) 'yde, stille tilfreds' 1616:4 o.s.v.
- plovhammel (plaa hamll) 'plovås, plovtræ, det træstykke, der i
 hjulpløve forbandt for- og bagplov' 1633:131.
- plovslænge (plaa gs lenge) 'længde af plov' 1632:58.
- pløjning 322.
- porte 253, 259.
- potte (støtte enn paatte wd aff kackeloffuen) 'kakkal, dyb, fir-
 kantet lerskål, anvendt til ovne' 1633:334.
- pris (pris offuer Closters tienere) jfr. give pris over 'give
 til pris, erklære for bytte' 1618:91.
- priser 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660.
- pryssing (prydzing och most) 'prøjsisk øl (fra Danzig)' 1618:115.
- præjudikater 62.
- præst 503.
- præstegård 511, 513.
- præsteoffer 510.
- påløb (paaløbff) 'sammenløb af tilgrænsende jord' 1618:133.
- påråbe (paa robt) 'spørge, udråbe' 1630:7.
- påtielse (samme paatielse icke benegted) snarest fejl for påsi-
 gelse 'beskyldning' 1633:354.
- quinde se kvinde.

- ramme (ramme till, huadt hand wil gjøre) 'afgøre, tage stilling til' 1618:82-83; 1631:46.
- rane (part. rannit) 'rane, åbenlyst og uvoldeligt borttage fremmed gods' 1617:45.
- ransage (at ransage effter samme suin) 'retslig undersøge' 1631:46.
- rebning 107, 210.
- rede (rigtige rede och regenschaff) 'regnskabsaflæggelse' 1633:14, 21, 60.
- redenne se rædde.
- redskaber 330, 615.
- register (rigster) 'fortegnelse, liste' 1630:170.
- registre 38.
- regn 203.
- regnskab 310, 449.
- regnskabsbog 38.
- rej (rey) 'støjende hastværk' 1617:72.
- rejse (regser) 'pligtkørsel, ægt' 1633:129.
- rejsen (noget halt och reißen i den ene bouff) 'hoven, opsvulmet' 1617:113.
- rejser 306, 461.
- rekitt se ræk.
- ren (høffd och rinn, liger til rens) 'agerren' 1633:275, 288.
- rende i forbindelsen rende fast 'skrubbe af' (?) 1633:33.
- rendekælling (rende kierlinger) 'sladderkælling' 1618:91.
- rendesten 402.
- rensbroder (rinsbroder) 'den person hvis jord støder op til samme ager' 1633:288.
- rente 116, 665.
- ret bl.a. i udtrykkene:
 1) paa en rett 'indtil der fældes dom' 1617:72; 1632:1.
 2) staa til rette 'møde som anklaget i retten' 1616:26.
- retskilder 60, 61, 62, 173.
- retsskikke 65.
- retssædvaner 61.
- retsterminer 66.
- rette 1) 'henrette' 1617:122; 1630:145; 1633:9.
 2) (rettedt for sig) 'udrede sin gæld, betale hvad der skyldes' 1617:54 o.s.v.
- revselse 520, 579, jfr. 308.
- rey se rej.

- rigs (10 mk. richs) 'rigsmark' (se ndf.) 1618:235.
- rigsmark mønt, i 1616 = 20 skilling 1617:82.
- rigsort mønt, 1/4 rigsdaler 1631:64.
- rigster er vel en form af (fejl for?) register, se ovf.
- ringe 1) i forbindelsen på det ringeste (paa dett ringeste affsonitt) synes at betyde 'fuldstændigt' 1633:174.
- 2) (formaa en ringe ting) 'kun lidt' 1618:226.
- ringere (ringer) 'minus' 1616:44-45 o.s.v.
- rinn se ren.
- rinsbroder se rensbroder.
- rippe 1) (rippede hand samme ordt) '(bebrejdende) bringe på bane igen, rive op i' 1618:178.
- 2) (rippe noget af H.J.'s boe) 'fjerne' 1618:193.
- riste (høyre øre ristedt) 'opskære' 1616:48 o.s.v.
- ristning 'opskæring' 1616:71 o.s.v.
- roffue se råd.
- rok 391.
- rosenfalden i forbindelsen den rosenfalden syge 'rosen, rosen-syge' 1633:209.
- rugt se rykke.
- rukraue 'pibekraue' 1631:44.
- rummål 674, 675.
- rykke (part. rugt) 'smide' 1618:91.
- rylte (en rølte høe) 'stak' (= 1/4, 1/2 eller 2/3 læs) 1617:122.
- rædde (redenne aff tyren) 'testikel' 1633:352.
- ræk (hand taagh i rekitt) 'rækværk' 1632:109.
- række i forbindelsen række hånd 'afgive løfte' 1630:4.
- rævegrav 206.
- rødblisset (røedblisett meer) 'rød med lys plet i panden' 1630:203.
- rødelig (at giøre rødelig) er ryddelig 1630:57.
- rødsandet (ett røtt sand galtt suin) 'med røde pletter af størrelse som sandskorn' 1630:204.
- rødsnuppet (den rødsnaapitt haappe) 'rød med hvid plet på mulen' 1633:267.
- rødsodet (røedsoedit hoppe) 'sodfarvet, mørk med rød tone' 1618:51, 248 o.s.v.
- rødstjernet (rødstiernid øgh) 'rød med hvid plet i stjernen (panden)' 1632:63; 1633:9.
- røgtning 360.

rølte se rylte.

rømning 238, 314.

rønde (Puggebjerg rønden) er muligvis rende 1633:305.

røttsand se rødsandet.

råb (raab och røgtte) 'sladder' 1633:51, 173.

råd ((slaget) er baade bullen och blaatt med roffue paa) 'materie, pus' 1633:69.

rådmand 410.

sac se sak.

sacramentische se sakramentisk.

sag 1) (hand gaff S.S. fuld sagh fore) 'anklage' 1632:54, 101; 1633:164, 165, 173.

2) (forwden ald sagh) 'grund, årsag' 1633:355-56.

sage (sage eller schylde) 'anklage' 1616:4 o.s.v.

sak (en sac øll) 'sæk' (?) 1619:15.

sakramentisk (din sacramentische teffue) 'forbandet' (egl. som bander ved sakramentet) 1618:178 o.s.v.

salg 124, 331, 368, 369, 398, 440.

sallpegter er salpeter 1633:310.

samfæld (fire samfeldt ting dage) 'efter hinanden følgende' 1617:31 o.s.v.

sankedis se sankes.

santaatte er præteritum af samtykke.

samtykke (santaatte) 'bifalde (valget af)' 1631:88.

sanden (munden wille gierne sigge sanden, der som hand maatte) 'sandhed' 1631:62.

sandet 'med pletter af størrelse som sandskorn' 1618:12.

sanke (sanked denem paa attschillige steder) 'samle, få til at mødes' 1633:173.

sankes (nar de sankedis) 'komme sammen' 1633:173.

sankevidne 'falsk vidne' 1631:83.

Sankt Hans aften '23/6' 1618:178 o.s.v.

Sankt Ibsdag '25/7' 1631:29.

Sankt Mikkelsdag '29/9' 1617:120.

Sankt Mortensdag (martinj) '11/11' 1619:15; 1632:26.

Sankt Valborgdag (Sante Wolborig dag) '1/5' 1631:47.

sardug 'stof, halvt uld, halvt linned (til overtøj, betræk m.m.)' 1616:39.

sch- se sk-.
 schaare se skure.
 schauft(e) se skaft(e).
 schielden se skellen.
 schielle se skælde.
 schiendiø- se skænds-.
 schiens ord se skændsord.
 schiøtte, schiøytte se skøtte.
 schullerne se skovl.
 se i forbindelsen se til gode (se barnid til goede) 'hjælpe,
 pleje' 1631:34.
 seddel (sedell) 'kvittering' 1616:11; 1633:75.
 seletøj 365.
 selffseed se sjælsed.
 selle er segl (høstredskabet) 1631:16.
 senge 255.
 sengetid 572.
 sengetøj 612.
 sentere 'domfælde, afsige dom' 1633:31.
 serdelis se særdeles.
 service 613.
 seteritt se citere.
 sette(r) se sætte.
 sielands alne se sjællandsalen.
 sige (da sagde de hanem [ɔ: en gård] wdj feld for 35 daller)
 'erklære' 1631:85.
 sige af 1) (sagde saa aff for retten) 'afgive vurdering af'
 1630:19, 21.
 2) i forbindelsen saa I schall sige aff dett 'huske og
 kunne fortælle om' 1619:15.
 siellegaffue se sjælegave.
 sigelse 'bestemmelse' 1618:121.
 signe 'øve hjælpende trolddom ved ord og gerninger' 1617:113.
 signelse 562.
 sigtekværn 'kværn til formaling af mel, som skal sigtes' 1618:184.
 sikornn- se sædekorn-.
 singenette er signet 1633:86.
 siterett se citere.
 siun se syn.

- sjælegave (siellegaffue) 'gave som en døende (til bedste for sin sjæl) skænker' 1633:26.
- sjællandsalen (2 sielands alne) mål = 63 cm 1617:116.
- sjælsed (wid selfseed och opragtte fingre) 'ed der gælder sjæl (og salighed)' (?) 1633:238.
- skade 'lide skade' 1630:13.
- skadegæld 132.
- skadeserstatning 132.
- skadesløsholdelse 132.
- skaft (medt schaufft och maall) redskab til længdemål 678; 1618:117; 1632:58; 1633:275.
- skaftehavre (schauffte haure) 'havre (strå) med kerne, utærsket havre' 1618:258; 1633:249.
- skalk (en slett schalck) er et kraftigt skældsord 1618:1.
- skalling 'udgået gren' 1618:39; 1633:92.
- skatter (kg1.) 474.
- skel 1) (skutt sitt skudt och schiell) 'vidnesbyrd' 1616:4 o.s.v.
2) (med dett schiell) 'hensigt' 1633:165.
- skellen (ey .. paa .. contragtt .. men alleneste paa schielden) 'skøn, afvejning' (?) 1633:280.
- skelne (fiere aff birkett, som denem kand schellne) 'træffe afgørelse' (afgøre mellem sig) 1633:188.
- skift (af tjenestested) 238.
- skifte 97 - 98.
- skiftegård 'gård, som der skal foretages skifte i' (?) 1633:65.
- skind 363.
- skive (wid den øffuerste schiffue) 'bord' 1633:195.
- sko 624.
- skole 272, 521.
- skoleherre 'skolepatron' 272, 309; 1618:3.
- skov 217, 285.
- skovbrug 329.
- skovbuk (schobuck) 'jernredskab til at fælde træer med' 1633:77.
- skovl (schullerne) 'mølleskovl' 1619:3.
- skovfoged 309.
- skovnødde (schoff nøede) 'skovkølle (til at slå kiler i træ, når det skal flækkes)' 1631:16.
- skovslod 'skovpart' 1633:209.
- skred i forbindelsen stå i skred (bygitt stoed i schrede) 'sætte aks' 1633:288.

skrift bruges bl.a. i betydningen 'dokument' 1630:83; 1631:55;
1632:13.

skrifte (att stande schriff) '(offentlig) syndsbe kendelse' 13;
1633:64.

skriftemål 504.

skrive 'opnotere' 1633:173.

skrivekunst 524.

skriver 3.

skriverpenge 4.

skru (schruen) 'tragtformet beholder på kværn, hvori det, der
skal formales, fyldes' 1617:5.

skrå 'bylov' 1617:47.

skud (skutt sitt skudt och schiell) 'skudsmål' 23, 238, 602;
1616:4 o.s.v.

skulke (hand schullcked henn ad buschenne) 'søge skjul' 1631:29.

skurvet (schurritt) 'med skurv' 1633:70.

skure (schure bag i det høyre øre, schaare neden i øret) 'skår,
muligvis ligesidet og bredt (som ejermærke i øre)'
1617:11 o.s.v.

skyde (skutt sitt skudt och schiell, schiød sig til regenschaff
med hanem) 'begære' 1616:4; 1633:142, 326 o.s.v.

skyde på (schjøed paa widere winde at wille føre) 'påberåbe sig'
1630:163; 1631:94; 1633:352.

skylde 'beskyldte' 1616:4 o.s.v.

skælde (schielle aff hans eget koren) 'skældekorn, ukrudtsfrø
med små kærner imellem' 1633:18, 31.

skældsord 73, 603.

skændsmund (schienid, mundt med mange plumagtige ordt) 'slem
mund' 1618:1.

skændsord (schiens ord) 'skældsord, nedsættende ord' 1630:74;
1631:89.

skøn 37.

skøtte (du tør indtet schiøtte) 'bryde sig om, tage sig af'
(det behøver du ikke at tage dig af) 1631:29; 1633:318.

skåne (schaanne denem for det enne lees wied) 'fritage' 1631:31.

skår (schaar) længdemål, ca. 3 alen 1632:59.

skåre se skure.

slag 70.

slagsmål 70, 580.

slagtning 385.

sledetraad se slædetråd.

slegtt(-) se slægt(-).

- slet (3 mk. slet mønt) egl. 'almindelig' her om sletmark '1/4 sletdaler, 16 skilling' 1617:39.
- sletdaler 'daler i slette (se ovf.) penge' = 64 skilling 1616:7.
- slippe 'gårdslippe, smal passage mellem to gårdlængder' 259; 1618:129.
- slæde 330, 468.
- slædetråd (sledetraad) 'slædespor' 1633:98.
- slægt (hans slegtt S.S.) 'slægtning' 1633:165.
- slægtlag (i slegtt laug med hanem) 'slægtskab' 1631:29.
- smør 386.
- slå (slog denem (svin) paa felleden) 'sætte på græs' 1630:130; 1631:76.
- slå af (slog en leed aff) 'løsne' (?) 1630:22.
- slå fra (der waar slagitt fra hanem) 'med urette høste fra' 1632:58.
- smug (smugh paa gierderne) 'hul (til at smyge sig igennem)' 1633:278.
- smørmål 673.
- smøræske (smøreschenn) 'smørdåse' 1633:209.
- småredsel 'naturalieydelse til præst' 1618:1.
- snorret (snøre rett) 'snorlige' 1618:174 o.s.v.
- snuppet (lidet snaaped paa nesen) 'med hvid plet på mulen' 1632:63.
- sodet (sodit mær) 'sodfarvet' 1618:17.
- soesuinn se sosvin.
- sogn 501.
- sokket (sockett hest) 'med hvidt forben, hvidsokket' 1618:250.
- sone (der forstanderen sonitt sagen) 'mægle' 1633:300.
- sortblakket (sorteblackett føll) 'sortegraå' 1618:252 o.s.v.
- sortblisset (suortblegit weirlamb, suortt bliset soeswin) 'sort med lys plet eller streg på forsiden af hovedet' 1617:14; 1618:14 o.s.v.
- sortbæltet (sort beltedt suin) 'sort med hvid stribe (bælte) rundt om kroppen' 1630:100.
- sortdraget (sortt draget studling) 'sort med hvid stribe ned ad ryggen' 1617:23 o.s.v.
- sorthjelmet (suortt hielmit) 'sort med hjelm lignende aftegn på hovedet' 1616:57; 1617:159 o.s.v.
- sortskjoldet 'med sorte, rundagtige pletter' 1618:170.
- sortstjernet (sortt stiernit) 'sort med hvid plet i panden' 1618:250 o.s.v.

- sosvin (soesuinn) 'so' 1616:48 o.s.v.
- sparrestor (2 bøgge grønne sparestoer) 'stor, tyk som en sparre (bjælke), vist tyndere end en ås (se åsstor) og tykkere end en staver (se stavrestor) 1633:92.
- sparretyk (en egegrenn sparetyck wid staampen) 'sparrestor' (se ovf.) 1633:92.
- sperhagge se sperhage.
- spids (speds, spedtze(r)) 'spyd' 1633:348.
- spilde (bleff windene, sagen spiltt) 'gøre ugyldig' 1633:211, 300.
- spække (sule oc spreke) 'smerte' 1633:268, 273.
- spydskarl (spys kaarl) 'løsgænger (uden husbond), landstryger' 1633:30.
- sperhage (sperhage) 'lille ambolt' 1633:177.
- staacke- se stokke-.
- staampen se stump(e).
- staffrestoer se stavrestor.
- stakler 605.
- staklevning (stachleffning) 'rest af høstak' (?) 1630:15.
- stakrumpet (stackrumpett) 'korthalet' 1618:188.
- stald 252.
- staldfærdig 'tjenlig til at sættes på stald (til opfødning)' 1632:57.
- staldstud 'stud, der fedes på stald, fedestud' 1618:228; 1631:89, 95, 108.
- stander 'stang, afstiver' 1633:89.
- stangjern 'cylindrisk jernstang' eller 'ålejern' (?) 1618:197.
- stavn (fødestedt och stauffuen) 'hjemmehørighedsområde' 311; 1616:15 o.s.v.
- stavrestor (5 egegrenne staffrestoer) 'stor, tyk som en staver' (jfr. sparrestor) 1633:92, 298.
- sted i forbindelsen i sted 'snart' 1633:159, 176.
- stedbørn 87.
- stede 1) (stede windisbyrd beschreffuen, stede dom) 'tillade, give tilladelse til' 1618:132, 133; 1633:12 o.s.v.
2) i forbindelsen stede af (stedde hans mandhelle aff hannem) 'frakende' 1617:62.
- stedsmål (stedtzell) 'fæsteafgift' 663; 1633:284.
- steffnet, steffnde se stævne.
- stegers (sters(ed)) 'køkken' 254, 404; 1618:91; 1631:62, 182.
- stegersgulv 'køkkengulv' 1630:76.
- stemptt se stømme.

- stendig se stændig.
 stene (slog en leed aff .. och steentte dend) 'hvæsse, stryge'
 1630:22.
 stenrevel (stenreffuel(1)) 'langagtig forhøjning, ås, af sten'
 1633:262, 305.
 sters(ed) se stegers.
 stiernit se stjernet.
 stiffuit se stive.
 stiftelse 541.
 stikke (nogen sticker att brende, ris och sticker) 'pind'
 1633:262, 272.
 stileje (stijleige) 'primitivt skjul for oldensvin i skov'
218; 1617:52.
 stille (adverbium) 'til stadighed' 1633:288.
 stille (verb.) i forbindelsen stille tilfreds 'opfyldte et økono-
 misk krav' 1630:50.
 stilstand (staaendis i stillestand) 'kværsæde, bero' 1633:63.
 stiv 'genstridig, umedgørlig' 1633:355-356.
 stive (stiffuit paa det høyre øre) 'afskære' 1618:249.
 stjernet (stiernit) 'med hvid plet i panden' 1618:250.
 stoffer 620.
 stok 'tingstok' 1; 1630 23/8 o.s.v.
 stokkeleje (staackeleie) 'vederlag for at have fanger i varetægt'
 1633:323.
 stokkeløn (stockelønn) 'stokkeleje' (se ovf.) 1618:191.
 stokkemænd 3, 40.
 stokkepenge (staackepeninge) 'stokkeleje' (se ovf.) 1633:180.
 straape se stroppe.
 straf 145, 146.
 straffe (straffedt) 'bebrejde, irettesætte' 1619:15.
 stri- se stry-.
 stroppe (straape) 'stoppe' 1631:29.
 strystrømper (stristrømper) 'strømper af blårgarn (stry)'
 1633:327.
 stråssig (stiff och straa sigh) 'trodsig' (?) (hvis ikke formen
 er fejl for traasigh (trodsig), kan den være fremkaldt
 af st- i stiff) 1633:355-356.
 stube (stubbe till kaggenn) 'piske' 1632:77, 106; 1633:4, 206a.
 stud 287.
 studeåg (studeogh) 'åg til stude' 1633:131.

studling (stulling) 'studekalv' 1617:23; 1630:114; 1632:83.

stue 254, 281.

stuffues se stube.

stump(e) 1) (till saa lenge dett (et barn) kand selff taage staampen wdj handen) '(stykke) mad, skive brød' 1631:29.

2) (giøre steden och staamppenn saa goed igienn, som ..)
'forhugget træstamme' (?) 1633:92.

stykke (legge hanem 2 styker for) 'sag, problem' 1633:182.

styre i forbindelsen holde styre 'beherske sig' 1616:52.

stømme (da waar quernen stemptt) 'standse (vandet til møllen ved opstømning)' 1619:3.

stændig i forbindelsen være stændig (stendig) 'vedkende sig' 1630:36 o.s.v.

stænger 259.

stævne (præt. stæffnde, part. stæffnet) 'styre' 1618:39, 48.

stævning 30.

stå bruges bl.a. således:

1) (stodt quernen) 'stå stille' 1619:3.

2) (gaarden .. kunde staa 8 mands synn) 'med held gennemgå, komme igennem' 1630:113.

3) (der schiffed stoed) 'finde sted' 1630:113.

4) i forbindelsen stå efter (staa efter medt rug landgille) 'være bagud (med erlæggelse af)' 1618:199.

5) i forbindelsen stå for (S.B. stodt for den reise)
'forestå, skulle påtage sig' 1616:53.

suare se svare.

suine- se svine-.

suort(t)- se sort-.

svare (suare) bl.a. i betydningen 'stå økonomisk til ansvar for, betale' 1617:91.

svig 133, 353.

svineleje (nogett suineleie till sinne suin) 'underlag til stieleje, primitivt skjul til oldensvin' (?/ 1633:209.

svinepag (suine pagh) 1616:17.

svinesmug 'hul som svin kan kravle (smyge sig) igennem' 1633:278.

svinestier 259.

svinetykke (suinetycke) 'krat til oldensvin' 1618:39.

svøbe (suøben, suøffue) 'pisk' 1633:273.

syg se søg.

sygdom 370, 550, 553.

syn (staa siun medt) 'syn, besigtigelse' 25, 37, 301, 310;
1617:70.

synsmænd 25, 40.

sædekornsæd (sikornnsædt) 'kornsæd, udsæd' 1619:19.

sædelighed 578.

særdeles (en serdelis joridt) 'særskilt' 1617:40.

sætte bruges bl.a. i betydningerne:

- 1) (part. sett) 'placere' 1618:59.
- 2) (sette quernen) 'standse' 1619:3.
- 3) i forbindelsen sætte i rette 'forelægge retten en sag til påkendelse' 1630:35.

sættedommer 3.

søg 'kastret orne' 1631:63.

sølv 623.

sølvnæb 'tuden, næbbet (med vægen) af sølv på en lampe' (?)
1633:327.

sølvstob 'sølvkrus' 1633:65.

sådt (rug saad) 'sædekorn' 1631:85.

såning 322.

sår 551, 553.

taag(h) se tov.

taarmaanitt se tormåned.

tag 253.

tage op 1) (tager hans breffue op) 'modtage og lade indgå i en sag' 1618:111.
2) (tage quegh op) 'indfange og beholde på ejerens bekostning, optage' 1618:133.

tage til sig (tage feldett till sig) 'påtage sig' 1630:113.

takst (effter deris taxis indhold) 'offentligt pålagt hverv'
1633:89, 92.

tale til (talde hun till H.J.) 'råbe på' 1618:91.

talved (tal wedt) 'pindebrænde, tilhugget brænde (som er blevet "talt" d.v.s. tallet)' 1618:48, 59 o.s.v.

tappetrug 'trug til at tappe i' vistnok spec. 'mæskekar'
1630:97; 1631:85.

taxis se takst.

teglbrænding 332.

teglgård 285.

tegte dagh se tægtedag.

tekstiler 391.

testamente 90.

tid i forbindelsen så tids (saa tidz afften) 'på den tid af'
1633:4.

- tidlig i forbindelsen tidlig nok (er wel nu / endnu tillig nock)
'for tidligt' (og derfor ubetimeligt) (?) 1633:52.
- tidsregning 690 - 692.
- tiende (subst.) 510.
- tiende (verb.) 'betale tiende af' 1619:19.
- tiendelam 'lam der skal ydes som tiende' 1617:43.
- til i forbindelsen til og fra (haffuer holtt dett med hinde baade
till oc fra) 'i medgang og modgang' (?) 1633:195.
- tilbagesøgning 112.
- tilfinde (bleff H.I. tillfunden quitt och frie for .. tilltale)
'dømme' 1630:70.
- tilflytter 238.
- tilfredsstille 'stille tilfreds, opfyldte et økonomisk krav'
1630:9.
- tillig se tidlig.
- tillyse (tilliuste) 'bekendtgøre officielt' 1617:116 o.s.v.
- tilståelse 35.
- tilstående (huad hand waar borttschiuldigh och tilstaaende)
'havende til gode' 1633:176.
- tilsynsmand (tilsiunsmandt) 'mand, som på ejerens vegne fører
tilsyn med, administrerer en større ejendom' 1619:3 o.s.v.
- ting i forbindelsen (ieg wilde icke gjort det) for stor ting
'overhovedet' (egl. 'selvom det havde drejet sig om
store og vigtige sager') 1617:123.
- tingbogen 36.
- tingdag 2.
- tinge op (2 slette daller, som hand haffuer tingett op huos
hanem) 'optinge, aftinge, slutte forlig (ved at give
løfte om bøde eller erstatning)' 1633:130.
- tinglysning 20.
- tingmænd 3.
- tingsbeskadigelse 112.
- tingstok 1.
- tingsvidne 24, 36.
- tingtider 2.
- tispe 'tæve, hunhund', skældsord til kvinde 1632:106.
- tiuffue se tyve.
- tiuff(ue)mærke se tyvemærke.
- tiuffuetreker se tyvetrækker.
- tjener (tienere) 'fæstebonde' 1616:4 o.s.v.

tjeneste 232.
 tjenestedreng 232.
 tjenestefolk 79, 232, 288.
 tjenestekarl 232.
 tjenestekorn 'korn som udgør (en del af) løn' 1632:40.
 tjenesteløn 130.
 tjenestepige 232.
 toft 'areal ved gård' 221; 1617:123.
 toftehessel (toffteheselit) er snarest et stednavn 1633:209.
 tolde (toldet aff den anden seck) 'tage afgift (i form af korn som betaling for maling)' 1618:173.
 torde se turde.
 tormåned (taarmaanitt) 'marts' 1632:100.
 tov (taag, taagh) 'nævninges beedigede kendelse' 1631:88, 97; 1633:316.
 tradz se trods.
 transport 465, 466.
 trave (haffre i traffuen) 'samling af (på Sjælland som regel 20) kornneg' 1632:1.
 trell se træl.
 tremarksmand (giortt hanem till en treggh marks mand) 'mindremand, areløst mand (som er idømt den arekrænkende tremarksbod)' 150; 1633:355-356.
 trods (tradz dig, du gjørst det) er et udfordrende eller afvisende udråb ('prøv du kun på') 1630:45.
 trolddom 74, 562.
 trolovelse 85, 504, 571.
 trusler 160.
 tryglebrev 606.
 træer 329.
 træl (grofftt trell) 'slid, hårdt arbejde' 1632:53.
 trøjeklæde 'tøj til trøje' 1630:114.
 tugtelse 308, jfr. 522, 579.
 turde (torde) 'behøve' 1631:29 o.s.v.
 turschett er participium til tærsk 1632:104.
 tvang 133.
 tvangsfuldbyrdelse 53.
 tvestivet (er tuestiftt paa begge ørenne) 'med dobbelt skår' 1633:42.

tydstøll se tystøl.

tyende 232, 288.

tyendeforhold 130.

tyllen (I faar at lade were Eders tuillen) 'tyllen, drikkeri'
1619:15.

tylvt (tylvt) 'antal af 12' 1630:181.

tynd (ett tønnt røgtte om tiuffuerj) 'dårligt begrundet, uden
særlig hold i' 1633:52.

tynde er tyende 1632:58.

tynge (tønge) 'økonomisk byrde' 1630:181; 1633:129, 337.

tyremeg 'tyrelem' 1630:193.

tystøl (tydstøll) 'øl, importeret fra Tyskland (spec. Rostock)'
1618:173, 228 o.s.v.

tyve (tiuffue) 'høtyv' 1617:104.

tyvemærke (tiuff(ue)merke) 'øremærke af kløftet form (som en
høtyv)' 1632 efter 46; 1632:62.

tyveri 112.

tyvetrækker (tiuffuetreker) er et skældsord (egl. om bødlens
svend) 1633:223.

tægtedag (tegtte dagh) 'retsdag, dag for retsbehandling' 1633:86.

tæring (kost och tæring) 'forplejning', om betaling, som den
ene part i en retssag skal udrede til modparten som
godtgørelse for dennes forgæves møde for retten (p.gr.
af den førstes udeblivelse) 1618:108.

tøj (tøgh) 'gift' (pulver el.lign.) 1633:195.

tøjring 361.

tømmer 253, 301.

tønd(e) er tyende 1631:32; 1632:77; 1633:195.

tøndekedel 'kedel der rummer en tønde (mål)' 1633:177.

tønge se tyngte.

tønnt se tynd.

tørvejrr 203.

ubevaret i forbindelsen være ubevaret (were wbeuaar, wbeuartt)
'ikke befatte sig med' 1633:165, 182.

ubrændt (wbrentt scheppe) 'uden (brænde)mærke' 1633:137.

udbryde (att hand icke paa hanem wille den (en skælm i hans trøje)
wdbryde) 'lade komme frem, lade det gå ud over' 1632:109.

uddrag (sagens wddragh) 'afgørelse' 1633:30, 183, 225.

udeblivelse 31.

uden (hun laa wden kirke) 'uden for' se iøvrigt under kirke
1633:173.

udgive (handschrift bleff vdgiffuen) 'udstede' 1630:28;
1632:71.

udgå 'udkomme, foreligge trykt' 1633:270.

udlade (der quegett bleff wd latt aff husett) 'slippe ud' 1631:76

udleje 336, (af dyr) 367.

udmelde 'udpege' 1630:7.

udriste (part. vdrist) 'skære ud' 1618:255.

udsige 'opsige' 1630:57.

udskære (en vschoren, wdschaaren schrift) 'skære ud efter en
bølgelinje (om to halvdele af et dokument med to ens-
lydende udfærdigelser) 1630:83; 1631:55; 1632:13;
1633:331.

udstå (vdstaa P.H. lougen) 'opfylde (lovens krav)' 1618:55.

udsæd 322.

udsættelse 32.

udtage (en tønne øll, som hand haffde wdtagett) 'beslaglægge'
1630:139; 1631:85; 1633:269.

udvidne (wdwundett) 'fuldende sit vidneudsagn' 1633:50.

udvise (part. wduisdt) 'anvise' 1618:28; 1630:11 o.s.v.

udvorde (wdwaritt(e)) 'gøre udlæg i ejendele' (?) 1632:54;
1633:278.

udvortes 'udenbysfolk' 1618:165.

udvurdering 'udlæg (efter vurdering)' 53; 1631:76.

uforbygget (en staa lpe wforbøgtt) 'ikke anvendt i bygningen'
1633:89.

uforholdet (vforholdit) 'uhindret' 1618:117.

ufornuftig (itt wfornuftig baren) '(endnu) uden fornuft, for-
stand' 1633:306.

ufornumstig (en wng och wfornumstig dreng) 'ufornuftig' (se
ovf.) 1633:365.

uforrettelse 'forurettelse' 1633:165.

ufør (wføer) 'ude af stand til at færdes' 1633:279.

uførme (till vpligt och vførme) 'misrøgt' 1619:16..

ugedagstjener (vgedags tienere) 'fæstebonde med arbejdspligt
på hovedgård en eller flere dage om ugen' 231;
1618:226.

ugyldighedslysning 22.

uildet (willitt och ukiertt) 'upåtalte' 1633:333.

ulagt se lægge.

uld 363.

ulejlighed (vleilighedt) 'uenighed, strid' 1617:86.

ulempe (kiende hans vlempe) 'angribelig, ubillig adfærd'
1618:121.

ulignet (wlegnitt scheppe) 'som ikke er lignet, afpasset, reguleret' 1633:137.

ulovlig brug 101, 112.

ulyd (giorde bulder och vliudt) 'støj, spektakel' 17; 1616:52;
1617:90 o.s.v.

ulydelse 'ulydighed' 1633:295.

unden (wndenn) 'undtagen' 1631:46.

under bl.a. i forbindelsen under i 'i den nederste del af'
1616:48.

underdømme 'underkende' 1616:42.

underhold 4.

underneden (wnder negen i ørett) 'i underkanten, på undersiden'
1631:63.

underpant 'pant i noget, der bliver i pantsætterens besiddelse'
1631:34, 44.

underrug (en liden forned wnderod bøg) 'underskov, krat' (?)
1633:115.

underslå (wnderslae) 'begå underslæb med' 1633:297.

understå (wnderstaa sig) 'påtage sig' 1616:42.

undertægt (wnder tegtt) øremærke, formentlig 'snit i underkanten af øret' 1631:107.

undervisning (giorde hun wnder wisning) 'oplysning' (oplyste hun) 1631:76.

undsigelse (trusell och wndsigelæe) 'trussel' 1633:213.

ungnød 'ungkvæg' 1633:83.

unyttig (vnyttig mundt) 'usømmelig' 1618:1; 1630:193.

upligt (till vpligt och vførme) 'skade' 1619:16.

uryggelig (wrøgeligtt affkald) 'urokkelig, uigenkaldelig'
1630:122 o.s.v.

utrolig (handlet sig wtroelig) 'upålidelig, falsk' 1630:44.

utroskab 133.

utroskabhed (wtroschaffhed) 'vantro' (?) 1631:27.

uvan (wuaanne, wdwanne) 'ustyrlig, vild' 1632:57; 1633:278.

uægte børn 578.

v- se også u-.

valbirk 'ahorn' 1630:179.

vandkiste (wand kisten til maltquernen) 'vandbeholder' 1618:184.

vanfør 'ufør, ude af stand til at færdes, gå' 1633:136.

vant er præteritum af vidne 1630:1 o.s.v.

vare (paa) (ware paa H.I.s queg) 'vogte, passe på' 1618:82-83;
1630:1.

varsel 30, 235.

ved (subst.) (wid) 'brænde' 1633:96, 240.

ved (adverb.) bruges bl.a. i betydningen 'cirka' 1618:257.

vedburde i forbindelsen som vedbør 'som sig hør og bør' 1630:2.

vederhæftig (werhefftigh) 'i stand til at opfylde sine økonomiske forpligtelser' 1632:18; 1633:82.

vederhæftighed 77.

vederlag (da haffuer H.T. sitt wederlaugh der imod) 'kompensation, erstatning' 4; 1632:20.

vedermæle (wedermelle) 'genmæle, forsvar' 1631:15 o.s.v.

vedermål 32.

vedermålstale (wedermalstale) 'genmæle, forsvar' 1618:1.

vedernavn (weder naffuenn) 'øgenavn' 1632:58.

veg (een wegh høe) synes at være et hømål, uvist hvilket 1633:72.

vej 213, 462.

vejeredskeer 678.

vejfred 71.

velagtet (welacht) i titulatur 'meget agtet' 1617:64 o.s.v.

vender se vånd.

venligen (wenligen och well forligte) 'i mindelighed' 1616:33
o.s.v.

vidje (raffter, wieder och wender) 'tynd og bøjelig gren' (egt. af pil) 1633:231.

vidne bøjes winde - wandt - wundet.

vidnesbyrd 36.

vidneseddel (windipedell) 'skriftligt vidnesbyrd' 1618:1.

vidskab (villie och vidschaff) 'vidende' 1630:35.

vidtløftig (wijtleufftige, witleufftig) 'udførlig' 1618:124
o.s.v.

vielse 504, 571.

vild (mercket wildt) 'forkert, fejlagtig' 1617:123.

vildig (wildig) 'partisk' 1618:178.

- ville til (ey siger sigh nogen der med att will till der med)
'ville tillivs' (?) 1633:33.
- villighed (till willighed aff pendingene) 'rente' 1617:122 o.s.v.
- vinde (men goedsit recker och winder) 'strækker til' 1618:158.
- vindfald 'vindfælde, væltet skovtræ' 1633:53.
- vindfældegren 'gren af vindfælde' 1633:217.
- vindsked (windschedt, windscheder) 'bræt på yderkanten af husgavl
fra tagryg til tagskæg' 253; 1617:78 o.s.v.
- vinduer 253.
- vise bruges bl.a. i betydningen 'sende afsted (for at udføre)'
1630:23.
- vise ud (1/2 tønde øell .. som hand haffuer wiist hannem vd at
schulle kiøbe) 'anvise' 1630:103.
- visse (wist och lieed N.F. .. engh) 'garantere, forsikrè' 1633:258.
- vissen (wiøen och loffuen) 'sikkerhed, garanti' 1618:67 o.s.v.
- vndkomen må være fejl for wmkomen 'omkommet' 1633:336.
- vogn 466.
- vognmål 302.
- vognudstyr 365.
- vogtning 361.
- vold 134.
- voldgift 15.
- vornedskab 79, 311.
- vornet (vordnede sønner) 'som (under vornedskabet) var forplig-
tet til ikke at forlade fødestavnen' 1618:100 o.s.v.
- vrdt se vurde.
- vride (da waar {svinet} nogett kunde writt {i udg. w{e}ritt} paa
dett samme øre) 'forvride, rynke' 1631:63.
- vschoren se udskære.
- vuist se vise.
- vundet er participium til vidne 1630:1 o.s.v.
- vurde (part. vrdt, wurdt) 'vurdere' 1616:48 o.s.v.
- vædderlam (weyr lamb) 'hanlam' 1617:13 o.s.v.
- væg 253.
- vægge se jernvægge.
- væggerum (wegeromb) '(hus) fag' 1633:115.
- vægre (torde wi icke samme winde weyere) 'afvise, nægte' 1633:280.
- vægt 677.
- vænge 218.

værbroder 'svoger' 1630:18.
 værelse (werelpe) 'ophold' 1617:24 o.s.v.
 værge 1) (i J.H.s were) 'forvaring, besiddelse' (mens J.H. har haft det) 1633:18..
 2) (werger) 'våben, snarest: kårde' 1618:91.
 værgemål 76, 77.
 værkning (werckning) 'markarbejde' (uvist om i almindelighed eller af speciel art) 322; 1618:56.
 værktøj 615.
 værneting (werne tingh) 'den retsinstant (i reglen hjemting), hvor en retssag mod en person skal anlægges' 1618:132.
 vættedag (den trede wettedagh) måske fejl for værkdag 'hverdag' eller for tvættedag 'lørdag' 1633:337.
 våben 640, 641.
 vånd (wonnd, plur. wender) 'kæp' 1616:17; 1618:129 o.s.v.
 våning (at haffue sin waaning och gangh) 'ophold' 1633:18.

w- se u- eller v-.
 waagen se vogn.
 wandt se vidne.
 wd- se ud-.
 wdragh se uddrag.
 wdwanne se uvan.
 wdwaritt(e) se udvorde.
 weerhefftigh se vederhæftig.
 wegeromb se væggerum.
 wende er vel fejl for wnde 1633:240.
 wender se vånd.
 were se værge.
 werelpe se værelse.
 werckning se værkning.
 werger se værge.
 werne tingh se værneting.
 weyr lamb se vædderlam.
 weyere se vægre.
 wid se ved.
 wi(j)tleufftig se vidtløftig.

willig er vilje 1631:29.
 winde se vidne og vinde.
 windipædell se vidneseddel.
 wlmid se olmet.
 wnderod se underrug.
 wonnd se vånd.
 wundet se vidne.

yde (ett lam, som han ytte for hanem, yde (nødder)) 'udrede' 1630:34; 1632:10.
 ympe (imper eller humllekuller) 'pode' 1633:115, 125 o.s.v.
 yset (ysett folle) 'grålig, uklar i farven, blakket' 1631:83a.
 ytte se yde.

æg 363.
 ægt 'pligtkørsel' 306.
 ægtefæller 86.
 ægteskab 578.
 æreskrænkelse 73.
 ærevl (ere øll epter P.A.) 'gravøl' 1630:165.
 ærlig 1) (erlige folck) 'retskaffen i retslig og moralsk hen-
 seende' 1617:72.
 2) (det som erligt er, ett erligt schudsmaal) 'som vedrø-
 rer æren og det gode rygte' 1616:4 o.s.v.
 æske 1) (escher sit affkald) 'retsforfølge' 1630:20; 1632:13.
 2) 'udfordre, provokere' 1618:1.
 æskning (eschning) 'retslig forfølgelse af en ved retten godkendt
 fordring' 53; 1617:74.
 ættebod (etteboedt) 'den del af mandeboden, der udredes af
 drabsmandens frænder til den dræbtes familie' 143;
 1617:56.

øde (gierde laa øde) 'i forfald, ubrugeligt' 212; 1618:129;
 1630:30, 181.
 ødegavl 'gavl i forfald' 1633:115.
 ødegårde 109, 114, 251, 310.

øg (øgh) 'hoppe' 1618:59 o.s.v.

øgenavne 603.

ø1 389, 444.

å 201.

åbenbar (staaett aabenbare schriffte) 'offentlig' 1619:15 o.s.v.

åbenhovedet (offuenhoffuit) 'uden hovedbeklædning' 1618:91.

åger 116.

ågstikke (oegsticke) 'pind, der stikkes ind i ågstaven for at lukke åget' 365; 1617:113.

ånd (anden blaffret i halpen) 'livsånd, åndedræt' 1617:72.

årets inddeling 691.

årsage (bleff aarsaget att slagtte samme faar) 'undskyldte' eller 'foranledige' 1633:52.

ås 'bjælke' 1633:92.

åsstor 'tyk som en ås' se ovf. Jfr. under sparrestor.